

ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK 2006

P O L I T I K A I E L E M Z É S E K

VI. évfolyam 18. szám

Politikai elemzések

VI. évfolyam – 18. szám – 2006. december

Az Író Gergely Alapítvány folyóirata

Főszerkesztő: Kiss Gábor

Lapszerkesztő: Lesti Árpád

Szerkesztőbizottság: Patkó Alexandra
Pavlics Tamás

Korrektúra: Huber Szabasián

Borító: Palkovics Vera

Felelős kiadó: Nádasi László, az Író Gergely Alapítvány elnöke

Szerkesztőség: 1063 Budapest, Munkácsy Mihály utca 23.

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy az Író Gergely Alapítvány internetes honlapján, a www.iroga.hu oldalon a Politikai Elemzések minden számának anyaga olvasható.

Ha teheti, keresse fel oldalunkat!

ISSN 1589-5033

ISBN 9632140761

TISZTELT OLVASÓ!

Az Olvasó kezében tartott Politikai Elemzések c. folyóirat jelen száma a 2006. év utolsó kiadványa. Korábbi elhatározásunknak megfelelően új, korszerűbb formában kerül a nagyközönség elé, illeszkedve a tartalmi fejlődéshez, ami egy 7. évfolyam előtt álló folyóirat eddigi tapasztalatából adódik.

Aktuális számunk a 2006. év legfontosabb politikai eseményét, a tavaszi országgyűlési választásokat helyezte középpontba. A korábbi két párt alkotta Parlamenttel szemben a tavaszi referendum alapján eldőlt, hogy immár négy politikai párt is saját erejénél fogva tagja a magyar Országgyűlésnek. Ez az elkövetkező években alapjaiban változtathatja meg a pártok stratégiáit, melyek eddig két párt parlamenti jelenléte alapján tervezték jövőjüket.

Az egyes tanulmányok szerzői különböző témákban folytattak elemzéseket, készítettek el tanulmányukat, azonban valamennyi tanulmány központi eleme természetesen a tavaszi kampány és választás: így találhatunk az új kampányelemekről, az MDF marketingjéről, a Fidesz-KDNP viszonyról, a négy pártelnöki vitájáról, Gyurcsány Ferenc hatalomra jutásáról és egyéni országgyűlési választókerületről szóló dolgozatot is. Ez a sokszínűség azonban nem hátránya, hanem inkább előnyére válhat a jelen kötetnek, hiszen számos utat, gondolatmenetet nyitnak meg szerzőink, amelyeket mindenki tovább gondolhat, így hagyva teret a téma további feldolgozásához.

Kötetünk szerzői a Politikai Elemzések alapvető célkitűzésének megfelelően főleg fiatal, egyetemi vagy főiskolai hallgatók, akik több nézőpontú elemzésekkel ezúttal is hozzá tudtak járulni a választások érdemi értelmezéséhez.

Kiss Gábor
főszerkesztő

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Jana Gabriella: ÚJ KAMPÁNYELEMEEK</i>	7
<i>Szépe Csilla: ÖSSZEGFÜGGÉSEK AZ MDF 2006. ÉVI ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOKON ELÉRT EREDMÉNYEK ÉS POLITIKAI MARKETINGJE KÖZÖTT, PÁRTTÖRTÉNETI KERETBE ÁGYAZVA</i>	17
<i>Anka László: MENNYIRE LESZ SZOLIDÁRIS A SZOLIDARITÁS SZÖVETSÉGE?</i>	35
<i>Oross Dániel: AMIN MÚLHATOTT: A NÉGY PÁRTELNÖK VITÁJA</i>	45
<i>Kiszelly Zoltán: A GÓTIKUS HÁZ ELEMZÉSE – GYURCSÁNY FERENC ÚTJA A HATALOM CSÚCSÁRA</i>	55
<i>Lesti Árpád: EGY ADOTT EGYÉNI VÁLASZTÓKERÜLET ELEMZÉSE, AHOL JELENTŐS FORDULAT ÁLLT BE</i>	75

ÚJ KAMPÁNYELEMEEK

JANA GABRIELLA

BEVEZETÉS

Kampánydalok, az interneten keringő vicces választási plakátok, liberális sátor Kovács Pistivel, Budapest egyik legforgalmasabb terén, a gazdaságot tisztára mosó szappan cumival és miniszterelnök-jelölt 1700 négyzetméteren – ilyen és ehhez hasonló új kampányelemek jelentek meg a 2006-os országgyűlési választások kampányában.

Egy jó kampány önmagában semmire sem garancia, de anélkül választási sikert elérni majdnem lehetetlen. Jó kampányt viszont csak jó állapotban lévő párt képes csinálni – példa rá az 1990-es MDF, az 1998-as Fidesz vagy a 2006-os MSZP kampánya.

A baloldal úgy gondolta, hogy a vörös múlt kísért, úgyhogy jobb lesz a percepciókat megváltoztatni. A vörös színt új fogalmi térképhez kötötték. Bátorság, biztonság, igazságosság. Ezzel a három „márkaértékkel” definiálták újra az MSZP-brand érzelmi térképét. Az üzenet impulzusmennyisége olyan erős volt, hogy az identitás kampányként is fémmjelzett MSZP átmárkázás pavlovi reflexként működött: kimosta tudatunkból a vörös igencsak negatív asszociációit. A vörös szó mellé immár nem a terror, hanem az igazság szó ugrik be. Az identitás kampány jelentősen javította a párt belső és külső megítélését, dinamizálta a tagokat, büszkeséget adott és erőt a munkához, hiszen eddig ilyen fiatalos imázssal csak a jobboldal rendelkezett.

Mellékként az introvertált kommunikáció mellett, az MSZP nem felelte el a jobboldal demonizált vezetőjét tovább „karaktergyilkolni”. Orbán Viktorral folyamatosan külön foglalkozik az átfogó kommunikációs stratégia. A kampány elején, mint az ígéreteit megszegő szélkakas, a politikai zsonglőr és szemfényvesztő, majd egy gyorsreagálású negatív kampányszösszenetben a „férfi, aki nem volt ott” karakterében jelenik meg Viktor. Űti az ellenfelet, de a „negatívkampányoló” is sérül, mert a társadalmi percepció nem fogadja pozitívan az agresszort. Talán a humor oldhatja a hatást. Hasonló fordulat következett be a jobboldali Magyar Vizsla bumeráng-effektusban.

Az Új Magyarország program a baloldal valódi kampánya. Megérkezett tehát a reklám legnagyobb és legerősebb katalizátora, az „ígéret”. Különböző felső vezetői tréningeken vezetéselméleti alapvetésként folyamatosan jelen van a „vízió”. Akkor lehet valaki vezető, ha van víziója. Erről szól a jobboldalról „limuzinszocialistának” aposztrofált egyperces film, amelyben Gyurcsány körbeautózza az országot, hidakat és autópályákat vizionálva. Gyurcsány a mérnök, aki tervez, majd megjegyzi: „Magyarorszáért. Önökért.” A mérnök nem beszél sokat, magvasan, de pontosan fejezi ki magát és elmondja, hogy kinek és miért csinálja az infrastruktúrát. Mindehhez kedvesen mosolyog, végigjárja az építkezési területet, vizionál és ellenőriz. Ebben a filmben forr ki a gyurcsányi

karakter, amely menedzser alkatúságában és racionális attitűdjében ellene megy az érzelmileg sokkal jobban involváló Orbánnak. A mérnökről szóló gigaméretű épülethálók a mozgósítást szolgálják. Mérnöki munka.

Az MDF cumija, mint erős vizuális kulcs, de üzenetként negatív - és mint ilyen hatástalan - kommunikációs elem mellett egy sor szétforgácsolt véletlenszerű grafikon asszociálható Dávid Ibolyával. Kovács Pisti pedig leginkább mint celebrity létezik. De csak mint celebrity. Az SZDSZ kampány fenegyerekének és Kuncze Gábor duettjének erős vizuális megjelenésén túl jól artikulált üzenet nem jön át. Pisti túl sokat akar azzal, hogy az egészségüggyel, a kisebb állammal és még egy sor megjegyezhetetlen dologgal foglalkozik. Pisti jófej. De ennyi. Egy ilyen süvítő médiazajban Pistinek egy sansza lett volna: ha egy témát veséz ki, de azt nagyon. Így csak jófej. A pénz uralta médiatérben csak az létezik, aki tele van. A nagy pártok tele vannak

KAMPÁNYDALOK

Az idei választási hadjáratban szinte minden parlamenti párt - nemcsak ígéretekkel - hanem egy-egy dallal is versenybe szállt a voksokért. A legátütőbb kétségtelenül az MSZP „Igen, igen” című dala volt. Ez a szocialisták első olyan himnusza, amit kizárólag a választási kampányra íródott. Még a 2004-es Európai Parlamenti választások előtt is - az akkor már igencsak elavult - Internacionálé-t énekelték. Ám az idei kampányban már ők is egy önálló „slágerrel” álltak elő. Ez Gyurcsány Ferenc és a bulvárt oly nagyon kedvelő csapatának ötlete volt. Ők a kampányszlogenjüket zenésítették meg, rendkívül egyszerű módon. Kampányfőnökük el is mondta, hogy a szerzők felé kifejezett kérésük az volt, hogy a dal rendkívül egyszerű és könnyen megjegyezhető legyen. Azt hiszen, ez sikerült is. Hiszen már az első héten több mint 30 ezren töltötték le az internetről és pár héten belül, talán túlzás nélkül állíthatjuk, hogy az ország nagy része, pártállástól függetlenül – Igen, Igenezett. A MSZP dalának szerzőjét nagy titok övezte. Több újságíró is nekiszegezte a kérdést Szigetvári Viktor kampányfőnöknek: ki vagy kik is a dal szerzői? De mindig az volt a válasz, hogy sem a zene szerző sem a szövegíró személye nem publikus. A válasz ennyi volt: nagyon híresek és nagyon szeretik a miniszterelnököt. A választások után aztán kiderült, hogy ki is a “kreatív” és híres szerzőpáros, aki eddig nem vállalta személyét. Berkes Gábor és Geszti Péterrel együtt ők jegyzik a győztes MSZP-gospelt, „igen, igen”. Előadók pedig ismeretlen színészek.

A Fidesz először a 2002-s parlamenti választásokon mutatta be az Örvendj Magyarország c. dalt. 40 ismert művész énekelt egyszerre az akkor még teljesen ismeretlen Vizi Márton zeneszerző nótáját. A dal a szimpa-

tizánsok körében olyan népszerű lett, hogy néhány hét alatt több mint 40 ezren töltötték le az internetről és ősszel a dal szerzője már egy aranylemezt is magáénak tudhatott.

Az idei kampányban is volt daluk, amit már maga a szerző, Demjén Ferenc énekelt el először a kampánynyitó rendezvényen. Szövegében semmilyen utalás nem volt kampányszlogenekre. Ahogy Demjén Ferenc szűkszavúan fogalmazott, ezt a dalt ő már korábban a fiókjában őrizte, és ha már egyszer megvolt, akkor fel is ajánlotta a Fidesznek. Így lett idén himnusza a Szövetségnek.

Az SZDSZ már 1990-ben Dész Lászlóval megíratta kampánydalát. Egy instrumentális, dal, amihez nem társul szöveg. Ma is ezt dúdolják a kampány rendezvényeiken. Ez egy semleges nóta, ma is megállja a helyét, mondták az SZDSZ-sek.

A Magyar Demokrata Fórum is az idén először rukkolt elő kampánydalával. Bár az 1994-es választási kampányban már énekeltek együtt, de azt a dalt néhai Antall József miniszterelnök emlékére írták, így ezt nem számíthatjuk kampánydalnak. Ők voltak az egyetlenek, akik duettet írtak. Az előadók is többé-kevésbé ismertek. A Kimnovák együttes egykori vokalistája és a Megasztárban is feltűnt Sztruhács Kata, valamint Kiss Zoltán színművész. A dallam egy kicsit karácsonyira sikeredett, de a párt egyik kampányszlogenje is utalt a szeretet ünnepére, így itt is, mint az MSZP-nél - a szlogen összehangban volt a kampánydallal.

Szakértők szerint egy kampánydalt néhány száz ezer forintért meg lehet írni, és ez nagyon is megéri, hiszen ma már ez trend és a választók is hamar beazonosítják a melódiát, főleg ha egyszerű és fülbemászó.

BULVÁR

A választásokat megelőző hónapokban már szinte nem volt olyan bulvárlap, amely ne írt volna valamelyik politikus öltözetéről, sportolási szokásáról vagy kedvenc ételéről. Korábban Dávid Ibolya volt az egyetlen politikus, akiről nem tudósított volna rendszeresen a bulvársajtó. A 2002-ben már Medgyessy Péter és felesége is rendszeres szereplői lettek a színes magazinoknak. Fotókat közöltek nyaralásukról. De az utóbbi hónapokban Gyurcsány Ferencsel és feleségével Dobrev Klárával, azt gondolom még maga Kiszél Tünde sem tudta felvenni a versenyt.

Az egész azzal kezdődött, amikor Gyurcsány Ferenc a TV2 talkshowjában Szulák Andreának, természetesen először és utoljára beszélt súlyos betegségéről. Akkor hallottunk először arról, hogy Gyurcsány bórakos volt. Néhány hónap múlva jött a következő meglepetés: a miniszterelnök tánca. Persze nem kampányfogás volt az, hogy Batiz András (a első Gyurcsány-kormány

szóvivője) esküvőjére a szóvivő barátai egy kis meglepetés filmmel készültek. A miniszterelnök pedig Hugh Grand bőrébe bújva, a magyar parlament falai közt járta el táncát. Parlamenti dolgozósobájában egy olyan táncot lejtett. Talán nem véletlen, hogy éppen a választások előtt került fel az internetre ez a kisfilm. Ami akkora meglepetés volt, hogy a külföldi hírügynökségek is lehozták a jelenetet. Ez volt az a pont, amikor az MSZP miniszterelnök-jelöltjében a választók meglátták az embert. Ugyanúgy fut a Margit-szigeten, mint bárki és ugyanúgy táncol, mint akármelyik választó.

Ezek után már nem volt kérdés, hogy Orbán Viktornak is szerepelnie kell a bulvársajtóban. Az eddig visszahúzódo életet élő Orbán család is egyre gyakrabban került a színes magazinok élére. A Fidesz miniszterelnök-jelöltét kampánykörútra kísérő fotóriporter még azt is megörökítette, ahogy Orbán Viktor borotválkozik a autópálya szélén álló benzinkút mosdójában. Ekkor már nemcsak a családfő, hanem az addig visszahúzódo életet élő Lévai Anikó is beszállt a kampányban. Egyre több kampányrendezvényen jelent meg férjével. A Fidesz februári kampánynyitóján például az Orbán házaspár már ugyanolyan látványosan vonult be a rendezvényre, mint a már hónapokkal azelőtt tett Gyurcsány Ferenc és Dobrev Klára.

Sőt Orbánék már-már annyira belejöttek a szerepbe, hogy a kampánynyitón Orbán Viktor egy szál rózsával köszönte meg felesége eddigi türelmét. Lévai Anikó később a TV2 Napló című műsorában – ahol róla és Dobrev Kláráról külön porté készült - elmondta, hogy a választási kampány alatti hónapokban minden áldozatot bevállal annak érdekében, hogy férjét segítse a kampányban, sőt ezt az interjút is azért vállalta.

LIBERÁLIS SÁTOR

A Szabad Demokraták Szövetsége is igyekezett minél közelebb kerülni választóihoz. Ezért Budapest egyik legforgalmasabb terén egy sátrat húzott fel, amiben kávézót és filmklubbot üzemeltetett. Esténként egy-egy pohár sör mellett beszélgetni lehetett az SZDSZ prominenes politikusaival. Sőt, táncolni is lehetett Kóka Jánossal vagy Horn Gáborral. Szembetűnő volt, hogy délutánonként – ahogy kicsengettek az iskolából – a kamaszok hada rohamozta meg a liberális sátrat egy-egy sörre vagy egy szívásra a vizipipából. De nemcsak a pesti fiatalok kedvelt szórakozóhelye volt a sátor, hanem egy-egy ismertebb ember is feltűnt. Például állandó vendég volt Jancsó Miklós filmrendező és Rózsa György egykori televíziós műsorvezető is.

A korábbi kampányokra is jellemző volt, hogy különböző szuveníreket lehetett látni egy-egy pártlogóval. Idén is sláger volt a poló, baseball sapka, Fideszes, SZDSZ-es. Talán a legkreatívabb a Kovács Pistis hűtő mágnes és az MDF-es szappan volt.

A Magyar Demokrata Fórum egész kampányának egyik fő mondanivalója a korrupció elleni küzdelem volt. A szappannal demonstrálták a „Tiszta kezek” szlogenjüket. Aktivistáik több ezer darabot osztottak szét az aluljárókban és más központi helyeken. Ha pedig elmentünk a Nyugati-pályaudvar mellett, akkor láthattuk azt a hatalmas mosógépet, amit az MDF állított fel a kampány részeként, a „Mossuk tisztára a gazdaságot” jelmondat mindennapi élethez igazításaként.

MAGYAR VIZSLA

Az, hogy a Fidesz januárban a Magyar Vizslával és a Budapesti Riporttal negatív kampányt folytatott, nem igényel különösebb bizonyítást. Rögzíteni kell azonban: a Fidesz eredeti terveiben az szerepelt, hogy e kiadványok „függetlenek” lesznek a Fidesztől. A Fidesz azt tervezte, hogy alkalmazza azt a klasszikus kommunikációs eszközt, hogy miközben az „anyapárt”, annak „szimpatikus” vezetőivel csak pozitív kampányt folytat, valamilyen más szervezet – ez civil szervezet, ifjúsági szervezet, vagy szövetséges párt szokott lenni – negatív kampánnyal gyengíti az ellenfelet. A negatív kampány gyengíti az ellenfelet, de árt annak is, aki elkezd. Ezért célszerű, ha e gyengítést nem az a szervezet végzi el, amely a szavazatokra számít. A „klasszikus” megoldás szerint a Magyar Vizsla úgy gyengítette volna a kormányoldalt, hogy azzal a Fidesznek ne okozzon kárt. Mivel a Magyar Vizslára, s annak kiadójára nem lehet szavazni, az, hogy maga a kiadvány egyébként sokak számára visszatetsző és ellenszenves, közömbös lehetett a Fidesz számára.

Hasonló koncepció húzódott meg a Budapesti Riport mögött is, amelynek egyértelmű célja az MSZP-SZDSZ koalíció budapesti támadása volt. A Budapesti Riport célja nem önmagában Demszky Gábor támadása volt. Sokkal inkább arra a jelenségre reflektált a kiadvány, hogy Budapesten a kormányoldal támogatottsága lényegesen magasabb, mint az ellenzéké. Ha a Fidesz el tudná érni, hogy e kormányoldali tábor 10-15 százaléka elbizonytalanodjon, és ne menjen el szavazni, már az is komoly sikereket hozhatna számára. Egy Budapesti Riport-szerű kiadvány pontosan erre alkalmas: elbizonytalanítani, demobilizálni azokat, akik maguk is elégedetlenek Budapesttel, de egyébként nem Fidesz szavazók.

A Fidesz koncepciója vélhetően sikeres lehetett volna, ha a párt nem becsüli le a szocialisták képességét arra, hogy a Magyar Vizslát a Fideszhez kössék. Ha erre nem kerül sor, a Budapesti Riport esetén ez már sokkal nehezebb lehetett volna. Ez utóbbi kiadvány hatásosságát éppen a Magyar Vizsla ügy korlátozta: a Magyar Vizsla ügy után már nem lehetett hitelesen azt állítani, hogy a Polgári Szövetségnek semmi köze a Riporthoz.

Amit a Fidesz nem mért fel, az az, hogy minden image-váltás ellenére az ellenzéki pártról még mindig könnyebb feltételezni a „negatív kampány” eszközeinek alkalmazását, mint ellenfeléről. A Fidesz vétett taktikai hibákat is: a fax elküldése a Fidesz irodából, s az ezzel kapcsolatos ellentmondó kommunikáció komolyan gyengítette pozíciót. Megítélésünk szerint egyébiránt e taktikai hibák egyszerű oka az volt, hogy a Fidesz nem mérte fel a szocialisták képességét két, formailag független szervezet közötti levél- illetve faxváltás utólagos lenyomozására, ellenőrzésére és nyilvánosságra hozatalára. A Fidesz itt a politikai logikát követve nem számolt azokkal a nem kifejezetten politikai eszközökkel, amelyekkel a kormány rendelkezik e téren.

Mindezzel együtt nem önmagában a fax nyilvánosságra kerülése ártott a Fidesznek. Az ellenzéki párt ugyanis a taktikai hibán túl stratégiai, politikai hibát is elkövetett, amikor azt gondolta, hitelesen állíthatja majd, hogy „semmi köze” a Vizslához. Többször leírtuk: a Fidesszel szembeni ellenséges érzület egyik alapja éppen az, hogy a Fideszt sok választó „arrogáns”, „hataloméhes” pártnak látja. A Fidesszel kapcsolatos sztereotípiáknak tökéletesen megfelel, hogy a Fidesz kezdeményezi a Magyar Vizsla megjelenését. A párt tudja ezt, hiszen stratégiájának lényege éppen a „rég” Fidesz kép megváltoztatása. Ezért nevezhető azonban hibának a Magyar Vizsla megjelentetése: mert a kiadvány pontosan azokat a jellemzőit erősíti a Fidesznek, amelyeket a párt stratégiájának egyéb elemeivel feledtetni kíván.

BEFEJEZÉS

A 2006-os választási kampány egyértelműen bizonyítja, hogy a magyar politikai elit már nem csak programokkal, hanem vezetőik magánéletével próbálja emberközelivé tenni jelöltjeit. Ezek után már nem csodálkozhatunk rá egy-egy politikus hobbijára vagy lakására, mint azt tettük, amikor először láttuk Clintont szaxofonozni vagy Putyint karatézni. Az elmúlt hónapokban politikusaink nemcsak a kampányrendezvényeken bizonyítottak, hanem a kifutón is. Öröm volt látni ahogy a fórumosok, a liberálisok vagy akár a nagy pártok dekoratív képviselőjelöltjei a legelegánsabb ruhákban vonultak végig a kifutón. Persze arra nagyon vigyáztak a pártok, hogy mégsem a prominens embereik illegjenek-billeljenek a divatbemutatón, mert mi van akkor, ha a választók mégsem fogadják pozitívan a modellekké avanzsált politikusokat. És most az önkormányzati választások előtt nem tehetünk mást, mint kíváncsian várjuk, hogy egy-egy polgármesterjelölt a győzelem érdekében milyen szerepben fog feltűnni az újságok hasábjain vagy a televízió képernyőjén.

FORRÁS

TV2 Aktív 2006. 04. 09.

TV2 Aktív 2006. 04. 16.

TV2 Napló 2006. 04. 12.

Figyelő, 2006. 04. 06.

Blikk, 2006. 04. 18.

**ÖSSZEFÜGGÉSEK AZ MDF
2006. ÉVI ORSZÁGGYŰLÉSI
VÁLASZTÁSOKON ELÉRT EREDMÉNYE
ÉS POLITIKAI MARKETINGJE KÖZÖTT,
PÁRTTÖRTÉNETI KERETBE ÁGYAZVA**

SZÉPE CSILLA

*Mottó: „Tetszettek volna forradalmat csinálni!”
Antall József*

BEVEZETÉS

A XX. század második felében a gazdaságilag fejlettebb országokban lezajlott az a folyamat, amely az ipariból a posztindusztriális vagy információs társadalomba vezette át ezeket az államokat. Ezt az átmeneti korszakot Alvin Toffler jövőkutató „Harmadik Hullámnak” nevezi, utalva ezzel az emberiség fejlődéstörténetének két korábbi, meghatározó jelentőségű hullámára, amely az ősközösségi, vadászó-gyűjtögető társadalomból az elkülönült vagyon alapján működő mezőgazdaságiba (földművelő, állattenyésztő-lovasnomád), illetve ebből az ipariba vezette át elődeinket.

Magyarországot - történelmi hagyományainknak megfelelően – jókora kétsedelemmel érte el ez a hullám; az átmeneti időszak jóval rövidebb, hatásai pedig sokkal brutálisabbak voltak. A nyugati államok lakosságának több évtized adatott meg arra, hogy a változásokat és azok következményeit feldolgozza. Ők a Francis Fukuyama által „Nagy Szétbomlásnak” nevezett változássorozat okozta sokkhatásból most kezdenek felocsúdni. Nálunk és a többi rendszerváltó országban ezek a folyamatok 10 – 15 év alatt zajlottak le. Aléltágunk ma is tart.

A szovjet típusú magyarországi szocializmusnak hozzávetőleg 40 éves története során folyamatosan szembe kellett néznie valamiféle népi elégedetlenséggel, amely sokféle módon nyilvánult meg. Ezt a szembenállást a pártvezetés és az államapparátus, mindenekelőtt az erőszakszervezetekre és a pártállami médiára támaszkodva – szükség esetén igénybe véve a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet csapatok segítségét – megtanulta kezelni.

Az 1956-os forradalom leverése, az azt követő kíméletlen leszámolás és a következetesen alkalmazott elnyomó módszerek sokkolták az embereket. Döntő többségük elfordult az aktív politizálástól és ezt nagymértékben támogatta az 1960-as évek elején bekövetkezett enyhülés, a kádári konszolidáció - amely az 1970-es években élte aranykorát – és az ennek következményeképpen felépülő „gulyáskommunizmus” hamis biztonságérzetet szülő szolid anyagi jóléte. „A magyarság, amely az elmúlt évszázadokban oly sok jelét adta szabadságszeretetének és annak, hogy ezért a szabadságért harcolni is hajlandó, némi fáziskéséssel megfogadni látszott Szekfű Gyula 1947-es tanácsát, és az újabb »hódoltság« perspektívájába beletörődve túlélésre rendezkedett be.” [Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században, Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 425. old.]

Népi ellenállásról, szervezett ellenzéki csoportok léteről ebben az időszakban nem beszélhetünk. A demokratikus ellenzék újjászületése az 1970-es évek közepén, illetve második felében történt meg. Ez a kezdetekben csak néhány, javarészt értelmiségiekből álló, marginális csoportocskára korlátozódott.

Tevékenységük hatása a társadalom egészére nézve elenyésző volt. A BM hírhedt III/3-as alosztálya könnyűszerrel megfigyelhette őket – „kézben tartották az eseményeket”. Az ellenzékiek tevékenysége „nem igényelt” szigorúbb megtorlást; annál is inkább, mivel – mint arra Eörsi István, ezen csoportcskák aktív résztvevője egy írásában rámutatott – tagjai kivételezett helyzetben lévő, jó egzisztenciával és összeköttetésekkel rendelkező értelmiségiek voltak.

A belső, strukturális problémák felhalmozódásának és a külpolitikai-külgazdasági változások egymásra gyakorolt hatásának eredményeképpen a Kádár-rendszer legitimitása az 1980-as évek közepére megrendült, majd ennek az évtizednek az utolsó harmadára válságba került. Ebben nagy szerepet játszott az a bizonyos „Harmadik Hullám” is; az emberek több forrásból tájékozódhattak: elterjedt a műholdas televíziózás, ha szerény mértékben is, de nőtt az idegen nyelvet beszélők száma, sok külföldi jött hozzánk, a társadalmi viszonyok lazulásának következményeképpen egyre többen jártak Nyugatra.

Magyarországon Lengyelországtól eltérően ez az eróziós folyamat nem öltött olyan látványos formát; nem voltak sztrájkok, tömegtüntetések – az emberek megelégedtek az ius murmurandi-nak a gyakorlásával. Ugyanakkor fogékonyabbá váltak az ellenzéki eszmékre és egyre többen igényeltek valamiféle rendszerváltást. Ebben a légkörben került sor 1985 nyarán – néhány hónappal Mihail Gorbacsov hatalomra jutását követően – a monori találkozóra, amely az ellenzéki együttműködés kiemelkedően fontos eseménye volt, hiszen a nemzeti és az un. demokratikus ellenzék még megtalálta a közös platformot. Innen egyenes út vezetett Lezsák Sándor lakiteleki házának udvarára, ahol 1987. szeptember 27-én az ellenzék népi-nemzeti szárnya létrehozta a pártállammal szembenálló első legális politikai mozgalmat. Megszületett a Magyar Demokrata Fórum.

AZ MDF RÖVID TÖRTÉNETE I. (1988-1990)

Az MDF a kezdetek kezdetén egy gyűjtőjellegű politikai mozgalom volt. Vezetői sokáig hangsúlyozták, hogy nem akarnak párttá alakulni, hiszen céljuk nem az amúgyis atomizálódó, divergáló magyar nemzet további megosztása, hanem a válsághelyzetre összefogással reagáló magatartás kialakítása volt. „A szervezet felhívása hangsúlyozta, hogy »A magyarság történelmének egyik súlyos válságába sodródott«, amelyből »csak valamennyi progresszív társadalmi erő összefogásával« vezet ki út. A magát »demokratikus és nemzeti szelleműnek« nevező szervezet ezért »különböző világnézetű és pártállású emberek« csatlakozására számított.” [Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században, Osiris Kiadó, Budapest, 2005., 530. old; belső idézet: Lakitelek

1987. A magyarság esélyei. Szerk.: Agócs Sándor és Medvigy Endre, Budapest, Lakitelek, 1991. Antológia-Püski Kiadó, 177-178. old.]

Az MDF munkájában, tehát annak gyűjtőjellege okán, az első időkben a Pozsgay-féle reformkommunisták épp' úgy részt vettek, mint a Csurka nevével fémjelzett nacionalisták. A szervezők bíztak abban, hogy mozgalmukban össze tudják fogni az ellenzéki szervezeteket; ez a várakozásuk azonban nem teljesedett be. 1988-ban megalakult a Szabad Demokraták Szövetsége, majd ugyanebben az évben a Fiatal Demokraták Szövetsége. Az ellenzékiiség kilépett a marginalizált, értelmiségi csoportocskák enklávéjából; tevékenységük közismertté vált, szükség esetén tízezres nagyságrendű tömeget tudtak mozgósítani és az utcára vinni.

1988-1989-ben felgyorsult a rendszerváltás folyamata. Ezt, mint minden hasonló esetben, külső és belső tényezők is támogatták. A legfontosabb külső tényező ezek közül a Mihail Gorbacsov által meghirdetett glasznoszty és peresztrojka, illetve ezek hatása volt. Ezzel nem tudott mit kezdeni a kádárista rendszer. Az akkori MSZMP vezetése teljes mértékben olyan volt, mint az 1970-es évek népszerű rajzfilmfigurája, Gusztáv által tervezett repülőgép. (Gusztáv az egyik epizódban tervezett egy jó kis használható sportgépet. Ennek a rajzait a főnöke, egy pipázó, öltönyös, bajszos, kajlafülű figura soha nem fogadta el, minden bemutatás után javításra kényszerítette. A végső változat, amit elfogadott egy pipázó, öltönyös, bajszos, kajlafülű figurára emlékeztető repülőgép volt. A gép tehát csodálatosan nézett ki, egy apró hibája volt csak; nem tudott repülni.)

Az MSZMP vezetése „hozzáöregedett” Kádárhoz. A Politikai Bizottság átlagéletkora 60 év fölött volt. Az 1980-as évekre Aczél Györgyön kívül egyetlen karakteres vezető sem maradt a vezető testületben; mindannyian az első titkár kreatúrai voltak. Kádár János egész életében – az ellenállásban, a pártvezetésben, a börtönben, a forradalom során és az első ember pozíciójában – hűségesen, néha prűszkölve ugyan, de követte Moszkva útmutatását. A gorbacsovi irányvonallal azonban nem tudott mit kezdeni. Az abban foglaltak részint túllépték mind az ő, mind a vezetőtársai rugalmassági határát, részint pedig politikai ösztöneivel ráérezett arra, hogy azok az általa oly' annyira szeretett politikai képződmény bukását fogják okozni. A meghasonlott és az egyre inkább tehetlenné váló „régí gárda” szembekerült a mögöttük felsorakozó „ifjú gárdával”. A minisztériumok, a kisebb hatáskörű pártintézmények, a vállalatok élén egy képzett, érdekelvű csoport, az ún. szocialista menedzserek – a későbbi MSZP vezetői - álltak. Ezek taktikai szövetségre léptek az ún. reformkommunistákkal, és különböző indíttatásból ugyan, de a közvetlen célban egyetértve Kádár és vezetőtársai megbuktatására törekedtek.

A másik, erőteljes hatású külső tényező a gazdasági erőviszonyok átrendeződése volt; éleződő fegyverkezési verseny, mélyülő „technológiai szakadék”,

romló cserearányok, növekvő adósságállomány és az ezek következményeképpen permanens válsággal küzdő nemzetgazdaság. Ezekkel a jelenségekkel sem tudott mit kezdeni a szárnyaszegett új gazdasági mechanizmussal megreformált szocialista tervgazdaság. A belső gazdasági válság fokozódott, az élet-színvonal csökkent, a „legvidámabb barakk” táborlakói egyre ingerültebbek lettek; Kádár és csapata elveszítette az informális népi támogatást.

A saját gazdasági és hatalmi pozíciójához ragaszkodó, illetve az azt növelni kívánó „második vonal” elérkezettnek látta az időt a rendszerváltásra, aminek sine qua non-ja volt Kádár leváltása, a régi gárda félreállítása és egy új „kiegyezés”; valamiféle hatalom- és jövedelem-megosztás az ellenzékkel. A másik oldalnak pedig nem voltak más reális lehetőségei a megegyezésen kívül, hiszen nem rendelkezett jelentős gazdasági pozíciókkal, nem volt helye a hatalmi struktúrában, nem gyakorolt befolyást az erőszakos szervezetekre – ugyanakkor a későbbiek tanúbizonysága szerint mindennél jobban vágyott ezekre.

Erőszakhullámot, véres leszámolást, vagyontárgyak jelentős mértékű rongálódását, a külföld – Kelet és Nyugat – rosszállását és főként a néptömegek aktív, valós részvételét egyik fél sem óhajtotta. Megindult az egyezkedés „sub rosa” és lepel alatt. Felgyorsultak az események; az egyik oldalon 1988-ban puccsszerűen eltávolították Kádárt, a gárdáját félretolták, az ezt megvalósító Grósz Károlyból egyfajta pünkösdi királyt csináltak a jövő baloldali hatalomgyakorlóit. A másik oldalon az ellenzék taktikai szövetséget alkotott; létrejött az Ellenzéki Kerekasztal.

Sokat elárul a későbbi magyarországi események természetéről a másik, a Nemzeti Kerekasztal működése. Ezt a rendszerváltást közvetlenül megelőző időszakban, 1989. június 13-ától szeptember 18-áig állították fel; az MSZMP, az Ellenzéki Kerekasztal és a többé-kevésbé virtuális harmadik oldal (Hazafias Népfront, szakszervezetek, civil tömörülések) tagjai ülték körül. Az itt zajló megbeszélések és az itt kötött megegyezések a nyilvánosság teljes kizárásával folytak. Mind az Ellenzéki, mind a Nemzeti Kerekasztalnak meghatározó erejű és befolyású résztvevője volt az Antall József által vezetett Magyar Demokrata Fórum.

Miközben az országban látványos események zajlottak – megszűnt a KISZ, megkezdődött a műszaki zár lebontása az osztrák-magyar határon, rehabilitálták az akadémiai tagságuktól politikai okokból megfosztott tudósokat, újratemették Nagy Imrét és társait, meghalt Kádár János, Magyarországra látogatott az idősebb George Bush amerikai elnök, páneurópai pikniket tartottak Sopronnál, stb. - addig a színpalak mögött diszkréten lezajlott az ún. tárgyalásos forradalom. Szeptember 18-án a résztvevők bejelentették megállapodásukat, amely hat sarkalatos törvényjavaslat alapelveit tartalmazta. Énnél fontosabb volt azonban az a szóbeli megállapodás, amelyet az MSZMP-tagok és főleg a vezetők életének, illetve vagyoni pozícióinak megkíméléséről, to-

vábbá az ellenzék demokratikus választásokon történő, „akadálymentesített” hatalomra jutásáról kötöttek.

1990. március 25-én megtartották az országgyűlési választások első, majd április 8-án a második fordulóját. A választásokat az MDF nyerte 42,49%-os mandátumaránnyal, riválisaihoz (koalíciótársak: FKgP 11,40%, KDNP 5,44%; ellenzék: SZDSZ 23,83%, Fidesz 5,44%, MSZP 8,55%) képest kiugróan magas eredménnyel. Minek köszönhette ez a magyar politikatörténetben „gyökértelen” politikai alakulat a sikerét?

A választások idejére Magyarország lakosságának döntő többsége nemcsak tudatosan felkészült a rendszerváltásra, hanem akarta, erkölcsileg is támogatta azt. Egy sajátos, informális közmegegyezés jött létre; az emberek szabadulni akartak az életképtelennek bizonyult szocialista típusú berendezkedéstől és egy dinamikusan fejlődő, az emberi jogokat, a vállalkozás, valamint a választás szabadságát garantáló demokráciában kívántak élni. A racionálisan gondolkodók egy nyugat-európai típusú, a nemzeti hagyományainknak megfelelően, leginkább német mintát követő bal-jobboldali parlamenti „váltógazdálkodást”, illetve ennek megfelelő politikai paletta létrejöttét várták. Az elvárások szerint a hatalom gyakorlásának jogát két nagy, egymással szemben álló, más ideológiai értékek mentén szerveződött, de szükségszerűen a centrum irányába húzó politikát folytató párt nyerte volna el felváltva, a választók „kegyeiből” kifolyólag. Mellettük helyet kaptak volna a liberálisok, a különböző bal- és jobboldali szélsőséges mozgalmak, a zöldek és a sajátos réteg-, illetve helyi érdekeket megjelenítő kispártok.

Logikusnak tűnt az az elvárás, hogy a baloldalnak a nagy történelmi hagyományokkal rendelkező, újjászerveződő szociáldemokrata párt lesz a meghatározó ereje. Az utódpártnak tekintett MSZP-nek ugyan kétségkívül erős gazdasági pozíciói voltak, de a népszerűsége a mélypontra zuhant, csekély társadalmi támogatottsággal rendelkezett. Tagságának át kellett volna szivárognia az egyre erősödő szociáldemokrata pártba, amely így fel tudta volna maga mögé sorakoztatni a baloldali beállítottságú szavazókat.

Ugyancsak történelmi hagyományainkat követve a Kisgazda Párt lett volna hivatott a jobboldal centrista, nem szélsőséges erőit tömöríteni, a jobboldali szavazatok nagy többségét megszerezni. Az újjászülető Kisgazda Párt biztos támogatottságra számíthatott a vidéki lakosság körében, továbbá a megújuló polgárság, a gyorsan gyarapodó vállalkozói réteg és a vallásos elkötelezettségű emberek köréből.

Nem volt azonban igazán sikeres a két „nagy” párt reinkarnációja. Az 1990. évi országgyűlési választásokra nem sikerült fölállniuk az elvárt módon, nem tudták betölteni történelmi küldetésüket. Mindkét párt válságban volt; a széthullás szélére juttatta őket a „nagy öregek” háborúja és a fiatalabbak tehetetlenkedése. A Szociáldemokrata Párt be sem tudott kerülni a parlament-

be, teljesen marginalizálódott - újjászületésére jelenleg sincs semmi remény. Az első választáson 8,55%-os mandátumarányt produkáló MSZP éppen az MDF kormányzati ciklusa alatt ügyes politizálással betört a baloldalon keletkezett hatalmi vákuumba és önmagát szociáldemokrata pártként definiálva annak vezető erejévé tudott válni.

Kezdetekben a jobboldalon is hasonlóan alakult a helyzet, de itt Torgyán doktor „vaskeze” megmentette – akkor még – a Kisgazda Pártot az összeomlástól, amely 11,4%-ot kapva a választásokon bejutott ugyan a parlamentbe, de így nem volt alkalmas arra, hogy betöltse a jobboldal vezető erejének tisztjét. El kellett fogadnia az alárendelt koalíciós partner szerepét.

A MDF a választókat többek között azzal tudta maga mögé felsorakoztatni, hogy egyfajta politikamentességet, politikai elkötelezettség helyett szakértelemet ígért, továbbá korrekt reprivatizációt, a múlt rendszer sértettjeinek igazságos kártalanítását, a szociális vívmányok megőrzését, sőt gyarapítását, tehát egy békés átmenetet felfelé ívelő fejlődési pályával; ellentétben a harsányan és erőszakosan kampányoló, brutális sokkterápiával fenyegető SZDSZ-szel. Az MDF támogatói között bal- és jobboldali érületűek, szolidan hazafiasak és harsányan nacionalisták, vallásosak és szabadgondolkodók, fizikai munkások, értelmiségiek és vállalkozók egyaránt megtalálhatóak voltak.

AZ MDF RÖVID TÖRTÉNETE II. (1990-2004)

Az új Országgyűlés 1990. május 2-án ült össze. A házelnökké és egyúttal ideiglenes köztársasági elnökké választott Göncz Árpád a választásokon relatív többséget szerzett MDF vezetőjét, Antall Józsefet kérte fel kormányalakításra. Ezt követően felállt a KDNP-vel és az FKGP-vel alakított koalíciós kormány. A rendszerváltás történelmi küldetését felvállaló miniszterelnök jól látta – és ennek nyilatkozataiban hangot is adott -, hogy kormánya szükségszerűen bukásra van ítélve. Egy ilyen mértékű feladatot nem lehet úgy végrehajtani, hogy megőrizzük sokak rokonszenvét.

Az Antall-kormány idején Magyarország a rendszerváltás mintaállama lett. Független elemzők szerint elképesztő gyorsasággal hajtottuk végre a gazdaság szerkezet-átalakítását és ezzel egyidejűleg a tulajdonosi struktúra megváltoztatását. Az előző rendszertől megörökölt, bürokratikus módszerekkel irányított, alacsony hatékonyságú tervgazdaság helyett rövid idő alatt sikerült megteremtteni egy magántulajdonon alapuló, rugalmas, hatékony, versenyképes gazdaságot. Az első kormányzati ciklus ezzel együtt csalódást okozott az ország lakosságának. A tömegek ugyan akarták az átfogó változásokat, de nem voltak felkészülve azok szükségszerű következményeire.

A sikernek ára volt, amit egy csekély kisebbség kivételével szinte az ország teljes lakossága fizetett meg. Iparágak szűntek meg, üzemek egész sora zárt be, szétesett Közép-Európa talán legfejlettebb termelőszövetkezeti - és az erre épülő háztáji gazdaságok - rendszere. A viszonylagos létbiztonsághoz szokott lakoságnak el kellett viselnie a tömeges elbocsátásokat, a kilátástalannak tűnő munkanélküliséget, a munkahelyüket megtartóknak pedig a kiszolgáltatottságot, az ellentételezés nélküli túldolgoztatást, az alacsony béreket és –legyünk őszinték – a vadkapitalista kizsákmányolást.

A kormány hamarosan keresztűz alá került. Élve az újsütetű demokrácia adta lehetőségekkel – és a kádári szocializmus utolsó éveiben megtapasztalt állami „elpuhuláson” felbátorodva – a tömegek hangot adtak elégedetlenségüknek. A politika kivonult az utcára. Egymást érték a vadsztrájkok és a tüntetések. Az elhíresült taxis-sztrájk megbénította a fővárost. Széleskörű népi támogatottsága okán egy politikai összeomlás rémképét vetítette az ország lakossága elé. Antall József politikai érzékének és erkölcsi felelősségének köszönhetően a kormány nem élt a rendelkezésére álló lehetőségek teljes körével, nem vetette be az erőszakszervezeteket – pedig a hatalmon lévők közül ezt állítólag néhányan szerették volna. A konfliktust tárgyalással rendezték, az ország a lehetőségekhez képest a legjobban „került ki” ebből, a történetek mégis sokat ártottak a kormány tekintélyének.

A külföld, amely üdvözölte a magyarországi rendszerváltást, gyanakvással szemlélte ugyanakkor – ez különösen a szomszéd államok esetében igaz – a politikai eseményeket. Több barátságtalan gesztust tettek Magyarország irányába és a médiában való megjelenítésünk is számtalan esetben negatív volt – még az objektivitással szemben támasztott követelményeket sem elégitették ki ezek az ábrázolások.

A demokráciák működési logikájából következik, hogy a mindenkori kormányzat a sajtó legkedvesebb céltáblája. Az Antall-kormánynak azonban különösen rossz volt a sajtója. Ezt, a ténylegesen elkövetett hibákon felül több tényezőre lehet visszavezetni. Mindenekelőtt a média szerepzavaros tinédzserre emlékeztető magatartása miatt; a sajtó munkatársai ugyanis feledve az egykori pártállammal szembeni készséges, annak érdekeit mindenben kiszolgáló magatartásukat, a nemzetnek szóló bocsánatkérés helyett tevékenységüket rendszerváltó hatásúnak nyilvánították, és nagyon hamar beleélték magukat a negyedik hatalmi ág szerepébe. Ennek jegyében – is – elszántan támadták a kormányzatot. Továbbá következetesen demokratikus politizálásuk miatt a sajtóban erősen kritizálták jobbról a nacionalista és rendpárti erők, de támadásokat kapott balról is, azon egyszerű oknál fogva, mert a médiában ez az oldal dominált akkor is. Ugyanakkor felelős kormánytisztviselők is többször támadták nyilatkozataikban a sajtót – és ez olyan politikai hiba, amit még a gyakorlatlansággal sem lehet mentegezni.

Egymást érték a közéleti botrányok. Az amúgy is kiábrándult és saját sorsuk miatt aggódó állampolgároknak együtt kellett élniük a nyilvánosságra került korrupcióval, a privatizációval, amit sokan a közvagyon elherdálásának minősítettek. (A privatizáció „kellemes” színfoltját képezte például a dolgozók pénzéből, munkájával épült vállalati üdülők eladása.) Az embereknek le kellett nyelniük némelyek gyors meggazdagodását, gyanús eredetű vagyonok keletkezését, a szervezett alvilág megjelenését és térnyerését.

A sors különös iróniája, hogy miközben az MDF kivételével az összes parlamenti pártnak megvolt a maga kisebb-nagyobb korrupciós botránya, „székház-ügye”, a közvélemény ezekért is a kormányzatot, illetve a koalíciós társaival együtt kormányzó pártot okolta. További presztízsvesztést okozott, hogy összehasonlító elemzések adatai alapján ugyan a magyarországi privatizáció korai időszaka sokkal tisztább, korrupció által kevésbé sújtott volt, mint a térség más államaiban, de a nyilvánosságra került ügyek okán a „máshoz szoktatott” közvélemény a kormányzatot hibáztatta.

Az MDF bukása tehát szükségszerű volt, így nem tölthette be a későbbiek során a jobboldal integráló erejének szerepét. Az 1994. évi országgyűlési választások után egy tízéves „mélyrepülés” következett. A párt elveszítette a rendszerváltáskor élvezett széleskörű társadalmi támogatottságát. Az 1998-as választásokon elért eredményei alapján például alig tudott bekerülni a parlamentbe. A jobboldalon képződött hatalmi vákuumba betört az igencsak eltérő gyökerekkel rendelkező Fidesz, amely görcsös erővel igyekezett marginalizálni, majd beolvasztani az MDF-et. A pártot sokan elhagyták, közöttük olyan meghatározó személyiségek is, mint Lezsák Sándor.

Az MDF végül is a Dávid Ibolya és vezetőtársai által kialakított irányvonal képviselői tevékenységével stabilizálta helyzetét. Ez nem volt egyszerű folyamat, sok külső és belső támadást kellett elviselniük. Egy független, külső, a párt berkeiben nem járatos elemző számára úgy tűnik, hogy 2004-ben, tízéves útkeresés után „paradigmaváltást” hajtottak végre. A párt határozott, elkötelezett, konzervatív, a centrum irányába elmozduló jobboldali értékeket valló mozgalomként definiálta önmagát. Más pártoktól és irányzatoktól való függetlenségére és annak közvetítésére nagy súlyt fektetett. Ebben az évben kezdődött meg a határozott, karakteres arculatváltás, amely megjelenítését – a magyar politikai gyakorlattól eltérően – egy professzionalista, nemcsak jövedelemérdekelt, hanem elkötelezett hivatástudattal rendelkező külső csapatra bízta.

A 2006. ÉVI POLITIKAI MARKETING ÉS AZ ADDIG VEZETŐ ÚT

Véleményem szerint a magyar politikai marketing – és ez különösen a politikai pártokéra igaz – alacsony hatékonyságú, szürke és unalmas. A pártok marketingtevékenységüket jellemzően az országgyűlési, illetve önkormányzati választások előtti reklámkampányokra koncentrálják – ez önmagában természetesen még nem kifogásolható –, de a létfontosságú PR-tevékenységük szinte érzékelhetetlen és a választásfüggetlen önreklámot is elhanyagolják.

Az esetek döntő többségében a választási reklámhadjáratok is alacsony színvonalúak – marketing szempontok alapján mindenképpen. A TV- és rádióreklámok, az utcai óriásplakátok, valamint az egyéb reklámanyagok szövegét és képanyagát érzékelhetően a megfelelő szakismerettel nem rendelkező megrendelők igényeit szolgai módon kielégítő szakemberek állítják össze.

A hazai politikai reklámpiacra tehát a nagy pénz, alacsony hatékonyság jellemző. A reklámanyagok ötletlenek, képileg sivarak, esetenként túl sok, vagy éppen elfogadható mennyiségű, de irreleváns információt tartalmaznak. A képi megjelenítésű reklámok nem „blickfangosak”, nem „ütik meg” a nézőket, a járókelőket. A szövegek sem frappánsak, nem provokatívak vagy/és nem humorosak, nem ragadnak, nem tapadnak meg a hallgatóban.

A hazai politikai reklámszakma még fényévnnyi távolságban van a „kicsi, de ugyanazt tudja, mint a nagyok” világától. Ugyanakkor a hiányos PR-munka nem érzékenyíti, nem készíti fel az emberek szervezetét; ha a kampány során esetleg találkoznak is egy-egy hatásos, valamilyen párthoz kötődő információval, az éppen ezért nem hatol elég mélyre, a hatása nem elég tartós. A magyar politikai marketing tehát időszakokra korlátozódó tömeghatásával és nem a minőségével kíván érvényesülni.

Az első lépéseket a Fidesz tette meg a korszerű marketing alkalmazásának irányába 1997-1998 körül. Kommunikációjukban, reklámmunkájukban a rájuk jellemző rámenősséggel, sikeresen alkalmazták a Le Bon-szabályokat. (1. Minél kevesebb információt! 2. Minél többször ismételt üzenetet! 3. A tömeghatás nem egyenlő az egyéni reakciók összesítésével.) A marketing azonban önállóan nem értékteremtő erő, feladata a mások által előállított értékek közvetítése, „eladása”. A Fidesz politikájának nem volt és ma sincs „aranyfedezete”; hiányzik belőle az erkölcsi tartalom. A pártnak nincs stratégiája, csak taktikája. Azon kívül szakértőik a Le Bon-szabályok alkalmazását túlzásba vitték; sokakat provokált az SZDSZ által gúnyosan csak „papagájkommandónak” nevezett csoport tevékenysége. Túlságosan leegyszerűsített világképük, durva megnyilvánulásaik, túlzottan primitív és uszító szlogenjeik legalább annyi választót távolítottak el tőlük, mint amennyit szereztek nekik – és ez mind a bal-, mind a jobboldali szimpatizánsokra, illetve politikailag közömbös, csak gazdasági érdekeltségében gondolkodó voksolókra igaz.

Erre a sajátos, nem túl bonyolult szellemiségű és nem túl érzékeny erkölcsiségű politikai marketingpiacra tört be az MDF 2004-ben egy addig nálunk soha nem tapasztalt üde, szellemes és hatásos, ugyanakkor erkölcsileg nehezen kikezdhető reklámkampánnyal. Az európai parlamenti választásokra kibocsátott plakátsorozatuk szellemesen ötvözi a magyar és az EU-s szimbólumokat, a színek és formák törés nélkül, harmonikusan úsznak át az MDF zöld színébe, tulipános jelképebe. Ennek a sorozatnak két jellegzetes plakátja közül az egyik (1. sz. melléklet) kísérő szöveg nélkül megjeleníti kék alapon az EU államokat jelképező aranycsillagokat; a kéket átúsztatja zöldbe és ezen az alapon az aranycsillagok közé beilleszti Magyarországot, illetve az MDF-et szimbolizáló stilizált tulipánt. Az üzenet egyértelmű: az MDF egyszerre képviseli a nemzeti hagyományokat és a korszerű európaiságot, ha ezeket az értékeket magunkénak valljuk, akkor juttassunk MDF-képviselőket az Európai Parlamentbe, mert ők fogják a legmagasabb szinten szolgálni érdekeinket.

másik plakát (2. sz. melléklet) a megújult arculat talán „legütősebb” darabja: a háttérben a magyar tricolor színei úsznak át az aranycsillagos EU-lobogó kékjébe, alul a zöld szín hangsúlyozott terjedelmet lefoglalva az MDF-et jeleníti meg újfent. A kép előterében egy nyergéből hátra forduló lovas fehér szellemfigurája feszíti íját az őt üldöző dárdás, pajzsos, páncélos nyugati lovag ködlő fehér sziluettjére – így jelenítve meg kapcsolataink első néhány évtizedét. Alul a felirat: „Európába, de most másként...”, ez alatt: „Magyar Demokrata Fórum”. A kép jobb alsó sarkában a stilizált tulipán. A plakát üzenete ugyanaz, mint az előbb tárgyalt esetében, de ezt most friss, csípős pimaszsággal jeleníti meg. Nem lehet nem odafigyelni rá, és nem lehet komor ábrázattal elmenni mellette. [Az MDF EU-kampányának utolsó szakaszában 140 óriásplakát került utcára, amelyek szlogenje „Európába, de most másként...”, illetve 17 ezer kispalakát, amelyek szövege „Büszkén a Hazára, büszkén Európára” volt.]

Az MDF a 2004-2006 közötti időszakban határozott és céltudatos PR-tevékenységbe kezdett, amelynek hatékonysága a fentebb leírtaknak megfelelően ugyan jobb volt, mint a többi politikai párté, de még mindig messze elmaradt attól a szinttől, amit igazán hatékonyak nevezhetnénk. A párt független, jogállami értékrenddel bír, a nemzeti értékeket és az európai szellemiséget képviselő mozgalomként jelenítette meg magát, amely határozottan és karakteresen különbözik a baloldali irányzatoktól, illetve a jobboldalt monopolizálni akaró Fidesztől és a marginalizálódott MIÉP-től. Nyilatkozataikban hangsúlyozták a stabilitást, azt, hogy a párt alapítása óta azonos helyen áll a politikai közélet palettáján; hivatkoztak az Antall-kormány időszaka alatt elért eredményekre, és újraéledt dinamizmusukat kívánták megjeleníteni a korszerű konzervatív politizálás konstruktivitásának előtérbe állításával.

Míg 2004-ben az MDF reklámkampányában egyértelműen pozitív üzeneteket igyekezett közvetíteni, addig a 2006. évi országgyűlési választások reklámhadjáratában már nagy súlyt kapott a negatív kampányolás is – meghozzá a magyar politikai kultúrában újszerű, szokatlan módon. A hazai közélet szereplői közül csak kevesekben tudatosult az, hogy a negatív kampány nem egyenlő az ellenfél megrágalmazásával, illetve mindenáron való lejáratásával. A korrekt negatív – egyúttal pozitív üzenetet is hordozó - kampány mintapéldája az a plakát (3. sz. melléklet), amelynek háttérében az MSZP és a Fidesz miniszterelnök-jelöltjei, Gyurcsány Ferenc és Orbán Viktor egymás kezét szorongatják, az előtérben Dávid Ibolya mosolyog, mellette zöld alapú táblában a szöveg: „Balfogások helyett egy jobb jelöltet!”. Pimasz és szellemes, nem lehet megállni nevetés nélkül, ráadásul tükrözte annak a sok embernek a véleményét akiknek, mindkét vezérből, sőt magából a vezérkultuszból is elégük volt. Az üzenet egyértelmű, a bal-jobb szembeállítás határos. Ez alatt a jelölt személyét nyomatékosító szöveg: „Dávid Ibolyát miniszterelnöknek!”. A szövegtáblában legalul kisebb betűnagysággal a párt reklámkampányának vezérszlogenje: „Felnőtt politikát, felnőtt embereknek!” A szlogen önmagában megérne egy misét; a választópolgár megbecsülését sugalmazza. A szövegtábla jobb alsó sarkában ismét a stilizált tulipán, alatta az MDF felirattal.

Az európai kultúrkörben az emberek balról jobbra és felülről lefelé tekintenek át egy képet. A plakát alkotói ügyesen, észrevétlenül vezetnek át a néző tekintetét egy logikai soron: mosolyra készítő, „blickfangos” képi indítás, középen az MDF-jelölt nyugalmat és méltóságot sugárzó, barátságos figurája, majd a szövegtábla hasonló felépítésben; a nyitó képi tartalom ironikus szövegezésű megfogalmazása, ismét középen a jelölt nevesítése, tudatosítása, végül a szövegtábla és a plakát lezárása a korrektséget és megbecsülést ígérő szlogennel, amelyet a néző azonosít – az emberek általában az utoljára látott és hallott dolgokat jegyzik meg a legjobban – a mondatzáró pontként megjelenített MDF szimbólummal.

Általában elmondható, hogy a párt reklámkampányának egésze és ezen belül a nagyon hatékony plakátsorozata a negatív és pozitív üzenetek egyensúlyára épült. Mindez a kampányfilmben is tükröződik. A CDU kampányfilmjének ötletét felhasználó filmben a fekete-fehér képben vélhetőleg a rossz politikát jelképező golyó mindent feldönt, tönkretesz és már avval fenyeget, hogy a törvényességet és jogállamiságot szimbolizáló törvénykönyvet is ledönti, amikor a kép színesre vált, Dávid Ibolya megtartja a könyvet és elmondja a párt pozitív üzeneteit. Egyedi a magyar kampánytörténetben, hogy a párt a fogyatékosokra is gondolva feliratozta a filmet.

Számtalan újszerű és hatásos ötletet, eszközt vonultatott fel, amelyek a párt választási vezérmotívumát, a korrekt, felelősségteljes, felnőtt politizálást jelenítették meg. Mindezt úgy – és ez is igazi kuriózum a rendszerváltást követően

felépült magyar demokrácia történetében -, hogy nem lépték túl a törvényben megszabott, a választási kampányra költhető pénzügyi keretet.

Melyek voltak ezek az eszközök? Mosógépet állítottak fel a Nyugati pályaudvarral szemben, amely jelképesen a magyar közélet megtisztítását, korrupció-mentesítését szolgálta. Ugyanennek az akciónak a keretében az MDF fővárosi szervezete szappanokat osztogatott, amelyen egy – nyilvánvalóan tiszta – kéz sziluettje volt látható.

A kampány egyik meghatározó eleme volt a cumi. Ennek az alkalmazása megint a pozitív-negatív elemek egyensúlyára épült. Értelmezésük szerint politikai versenytársaik nem tekintik egyenrangú partnernek a választópolgárokat, infantilizálják az embereket. Cumi cum laude díjat is alapítottak, amelynek arany, ezüst és bronz fokozatával politikai ellenfeleiket – nagytmondásaik okán – jutalmazta meg Almássy Kornél alelnök a sajtó munkatársainak jelenlétében. (A díjazottak valamiért nem jelentek meg az ünnepélyes átadáson.) Ugyanakkor plakátjaikon a cumit pozitív üzenet közvetítésére is felhasználták: az egyik plakáton (4. sz. melléklet) egy „A populizmus megfékezhető” szövegtáblával áthúzzák, amely átvezeti a néző szemét egy „Felnőttek vagyunk - MDF” feliratú táblára.

Falat állítottak, amely a párt erejét és függetlenségét jelképezte. A téglákat feliratozták legfontosabb jelszavaikkal, szlogenjeikkel. Megjelenítették a tiszta kezek politikájára, illetve a korrupcióellenes hivatal létrehozására vonatkozó ígéretüket, az ún. haláladó eltörlését, a populistának minősített politikai ellenfeleikkel történő koalíciókötéstől való elzárkózásukat stb.

Ismét a Nyugati pályaudvarnál a párt ifjúsági szervezete az IDF, flash mob-ot rendezett, amelynek során Móricz Zsigmond: Rokonok c. regényéből olvastak fel. Ennek a mostanában divatba jött performansz-szerű rendezvénynek a lényege, hogy egy interneten megbeszélte időpontban és helyen, egy adott cselekményt hajt végre, bizonyos ideig néhány ember. A cselekmény után távoznak a helyszínről, egymás irányába való bármilyen kommunikáció nélkül. Célja a figyelem felkeltése, érzelmi mobilizálás.

A módszer hatékony, mindenekelőtt a fiatalok megragadásában eredményes. Megfelel a rajzfilmekben és számítógépes játékokon felcseperedett, chat-szobákban kommunikáló ifjúság sajátos igényeinek. Felpörgetett, gyors, ütős, nem köti le túlságosan a figyelmet. Ugyanakkor a Móricz regény felolvasása is egyértelmű, hiszen a mű az elmaradott, porban fuldokló, rokoni összefonódások által kormányzott, klientúrák mentén széthasadt vidéki Magyarországot ábrázolja. Mivel napjainkban egyre kevesebben olvasnak, ezért a szervezők ügyesen használták ki, hogy a mű megfilmesített változatát akkortájt kezdték vetíteni a mozikban.

Összefoglalva: az MDF 2006. évi reklámkampánya hatékony és sikeres volt; ezt a választási eredmények is visszaigazolták. A reklámkommunikáció

célratörően felépített volt és harmonikusan illeszkedett a párt megváltozott marketingstratégiájába. Érzékelhetően egy szakértőkből álló csapat tervezte és valósította meg, amely az ésszerű keretek között szabadkezet kapott munkájához. Az alkotók kiélhették kreativitásukat, nem kellett szolgai módon követni megfelelő képzettséggel és gyakorlattal nem bíró megrendelőik kívánságait.

Ennek a sikeres reklámkampánynak sajátos színfoltja, hogy mindezt egy karakteres konzervatív párt valósította meg. A magyar politikára és politikuskokra jellemző küldetéstudatos magatartást, a súlyos és veretes mondatokat, az ikonszerű képi ábrázolásokat, az interaktív kommunikációra alkalmatlan nagygyűlések világát, az ellenfelek megvetését és sárba tiprását egy vagány, ötletes, fiatalos, „kiscsoportos” marketinggel ellenpontoszták.

2010 – A MÁSODIK LEHETŐSÉG?

A népi bölcsesség szerint a legszebb öröm a káröröm, mert hiányzik belőle az irigység. Az MDF vezetői és tagsága, ha nem is kárörömmel, de mindenképpen visszafogott kaján mosollyal nézhetik a választási győzelmüket ünneplő MSZP-ek képeit. Minden hasonlat sántít ugyan, de az MSZP jelenlegi helyzete sokban emlékeztet az 1990-es választásokat megnyerő MDF-ére. Olyan pozíciót sikerült megszerezniük, amiből semmiképpen sem tudnak jól kijönni. (Az Odüsszeusz-problematika: Szküllá vagy Kharübdisz – melyiket szeressem?)

Az államszervezet jelenlegi formájában hosszabb távon életképtelen. Azonnali, sürgős és mélyreható reformokra van szükség – ugyanúgy, mint 1990-ben. Ha ezeket a reformlépéseket nem teszik meg, vagy megpróbálják látszatintézkedésekkel helyettesíteni azokat, akkor az államháztartás belátható időn belül összeroppan. Ennek szükségszerű következményei: a tőke menekül, a gazdaság megrendül, tömeges munkanélküliség, teljes bizalomvesztés, az erőszakos cselekmények megszorodnak, és mintegy mellékesen az EU sarokba állít minket. A gazdasági élet meghatározó szereplői és az EU Bizottsága máris jelezték az államháztartás megreformálására vonatkozó szigorú elvárásaikat. Ugyanakkor, ha kormány megteszi ezeket a reformlépéseket – a költségvetési egyensúly helyreállítása, tömeges lépítések a közszférában, a szociális támogatások lefaragása, a társadalombiztosítás és az egészségügy reformja, az államháztartás bevételeit növelő intézkedések, a lakossági energiaárak támogatás-csökkentése –, akkor annak rövidtávú következményei nagymértékben hasonlatosak lesznek a tehetetlenkedés kiváltotta reakciókhoz: bizalomvesztés, elvándorlás, munkanélküliség, elszegényedés, stb.

A közgazdaságtan törvényeinek érvényesülése nem igazodik a kormányzati ciklusokhoz. Egy ilyen szükséges és elkerülhetetlen intézkedéssorozat jótékony hatásainak érzékelhető válásához kevésnek tűnik az előttünk álló kevesebb, mint négy év. Józan emberi számítás szerint egy ilyen helyzetből a Gyurcsány-kormány, illetve az MSZP nem igazán tud „jól kijönni”. Mivel a szocialisták „gründolták” a baloldalt, ezért a következő választásokon nagyon jó eséllyel indulhat egy karakteres, elfogadható jövőképet, vonzó programot felmutatni – és ezt megfelelő politikai marketinggel alátámasztani – képes jobboldali párt.

Amennyiben a jobboldal meg akarja ragadni a kínálkozó lehetőséget, akkor rendeznie kell sorait. Ez a politikai konglomeráció jelen állapotában a szétesés jeleit mutatja, ha nem is olyan mértékben, mint 1994-ben, a Horn Gyula által vezetett szocialista párt választási győzelmének idején. A Fidesz akkori vezetői kiváló politikai érzéssel törtek be a jobboldalon keletkezett hatalmi vákuumba, emelkedtek annak meghatározó erejévé. 1998-as győzelmüket azonban saját érdemüknek tulajdonították és nem vettek tudomást arról, hogy a rájuk leadott szavazatok többsége ellenszavazat volt.

Magyarországon van egy tekintélyes létszámú, elkötelezetten jobboldali gondolkodású csoport, amely tagjai konzekvensen szocializmus-, illetve liberalizmus-ellenesek. Közülük sokan – fenntartásaikat félretéve – azért voksoltak a Fideszre, mert mindenképpen kormány-, illetve irányzatváltást akartak és az Orbán-féle dinamikusán politizáló mozgalomban vélték megtalálni a jobboldal integráló erejét. Ezekon kívül sokan szavaztak rájuk a szocialisták gazdaságpolitikai intézkedéseitől megriadt, politikailag közömbös tömegeből.

A Fidesz kormányzása, majd az azt követő négyéves, ellenzékben folytatott tevékenysége csalódást okozott számos választójának. Hatalmi pozícióban nem tudtak reális gazdaságpolitikát kialakítani, és ellenzékben sem voltak képesek hiteles alternatívát felmutatni a szocialistákkal szemben. Külpolitikájuk Jancsó Miklós Szegénylegények c. filmjében látott vesszőfutás lehetőségének rémképét vizionálta Magyarország számára. Belpolitikájukkal és primitív, hatásadás propagandájukkal sikerült elérniük azt, hogy a politika megmérgezte a mindennapokat, emberi kapcsolatokat szakított szét, szembefordította egymással az ország lakosságát. A jobboldalt pedig nem integrálták, hanem szétzilálták; korarákosista módszerekkel bekebelezték a KDNP-t, „felszámolták” és jelentéktelenségbe taszították az FKGP-t, a Nyugat felháborodását magukra zúdítva kokettáltak a MIÉP-pel, hogy szavazókat hódítsanak el tőle. Egyedül az MDF volt képes ellenállni a Fidesz „halálos ölelésének”, ám a „nagy testvér” mindent megtett azért, hogy bedarálja a Fórumot. Meghatározó személyiségeit több ízben megrágalmazták, illetve megalázták a sajtóban, arra kapható képviselőiket átcsábították soraikba, a legutóbbi választásokon

képviselőjelöltjeiket zsarolással és fenyegetéssel próbálták meg távol tartani az indulástól.

A Fideszről is elmondható az, ami a Bourbonokról: semmit sem tanultak és semmit sem felejtettek. A legutóbbi választások óta eltelt néhány hét azt a benyomást keltette, hogy nem tudnak, és nem akarnak változtatni. Ez még több potenciális jobboldali választót fog eltávolítani tőlük. A klasszikus, polgári értékekhez ragaszkodó, a nem kirekesztő, hanem Illyési-i módon befogadó, nemzeti elkötelezettségű erőket eddig is az MDF tömörítette magába. Sok, a Fidesz változatlan irányvonalától elbizonytalanodott – kevésbé stabil értékrenddel bíró, a pálfordulások felett átsikló, ám elkötelezett – jobboldali szavazó, illetve a baloldali kormánnyal szembeforduló, politikailag közömbös választó számára az MDF jelentheti az egyetlen reális alternatívát. A Fórum vezérkarán múlik, hogy az elkövetkező kormányzati ciklus alatt okos politizálással ezt a tömeget maga mögé tudja állítani és ekkora támogatottsággal viszsza tudja nyerni a jobboldal definiálásának jogát. Így 2010-ben, reneszánszát élve, újra meghatározó jobboldali erőként jelenhessen meg az országgyűlési választásokon.

BIBLIOGRÁFIA

1. Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században, Osiris Kiadó, Budapest, 2005
2. 168 Óra, XVIII. évfolyam 18. Szám, 2006. május 4., Barát József: Nemzeti korrupció, 30. old.
3. http://www.mdf.hu/index.php?akt_menu=122&PHPSESSID=6fde68c6b242b1d82c336ad615c28c80

**MENNYIRE LESZ SZOLIDÁRIS
A SZOLIDARITÁS SZÖVETSÉGE?**

ANKA LÁSZLÓ

Igen merész gondolat a szerkesztőség részéről kiírni egy olyan pályázatot, amelynek tematikája az egy hónapja frakciószövetséget kötött fiatal és kereszténydemokraták jövőbeni viszonyára kérdez rá a 2006. évi országgyűlési választások elemzése kapcsán, mivel még nem történt jóformán semmi lényeges a politikai életben a választások óta, ami hosszútávon meghatározhatná az ellenzéki pártok mozgását. A kérdés konkrétan így szól: „A Fidesz-KDNP viszony a Fidesz-MDF viszony tükrében (hogyan állnak most, mi várható)”. Persze érthető a kíváncsiság. A KDNP és az MDF különutas politikájában az a hasonlóság áll fenn, hogy mindketten egy olyan választás után váltak el a jobboldali nagytestvértől, amikor annak köszönhették parlamentbe való bejutásukat, a választást elvesztették, és főleg Orbán Viktor tervei ellenére váltak külön. Mára a Fidesz és az MDF viszonya teljesen elmérgeződött (Orbán: „Az MDF-et az MSZP egyik tagozatának tekintem politikai értelemben.”¹). Vajon így végződik a Fidesz és a kereszténydemokraták kapcsolata is? Semjén lehet Dávid Ibolya Kettő (fideszes szemüvegen keresztül az MSZP egyik jövőbeli tagozatvezetője)? A külön válasz az szembefordulás is? A jobboldal megosztottsága, illetve a megosztottságból adódóan 1994 óta jelenlévő félelem a jobboldalon a baloldali hegemon pártrendszer kialakulásától továbbra is átjárja a jobboldaliak gondolatvilágát és annak a jobboldali táborok és zászlók száma meghatározó politikaformáló, ellenségképző alapja lesz?

A válasz: nem. A Fidesz és a KDNP viszonyból nem lesz második Fidesz-MDF viszony. A határozott válasz hátterében strukturális, személyzet- és káderpolitikai, személyek politikai szocializációja és utóbbiból adódóan érzelmi kérdések vannak a fideszesek és a kereszténydemokraták² hosszú éveken át felgyülemlett politikai tapasztalatai mellett, amelyek együtt alkotják a racionális nemleges választ. Az elemzés során el kell időnként merülnünk a múltban, melyben a jövő születik. Végül érdemes lesz elgondolkozni a lehetséges KDNP-MDF viszonyon is.

Önmagában persze az is lehet meghökkenítő, hogy néhány nappal a jobboldal választási veresége után, és az után, hogy Orbán Viktor tábora egyben tartása érdekében egy frakcióban gondolkodik, Semjén Zsolt bejelenti, önálló frakciót fognak alkotni a kereszténydemokraták az önkormányzati választások után. Néhány napi hallgatás, frakcióalakulás helyett csak (in)formális elnökségi és frakció tárgyalások³, a frakció(k) megalakulásának elhalasztott időpontja, frakcióvezető(k) személyének kérdése után a dolog eldöntötté vált, két frakció alakítja a Magyar Szolidaritás Szövetségét.

¹ Dávid-Orbán: örök harag? In: Heti Válasz, 2006/20., 5. l.

² Surján László: Kormánykoalíciós és ellenzéki pártpolitika 1995-ben. In: Magyarország politikai évkönyve 1996., 123-129. l. Amelyben a kereszténydemokrata politikus számba veszi a jobboldali kis pártok összefogásának szükségességét, valamint az összefogást hátráltató okokat.

³ Lásd ezekről a következő cikkeket: A jövőben önállósulhat a KDNP. In: Magyar Nemzet, 2006/114., 3. l., Folytatás jövő csütörtökön. In: Magyar Nemzet, 2006/115., 3. l., Stratégiai tanácskozás a Fideszben. In: Magyar Nemzet, 2006/119., 1. és 3. l., Két frakció, egy csoport. In: Magyar Nemzet, 2006/120., 3. l.

A SZOLIDARITÁS STRUKTÚRÁJA

A frakciónszövetség megalakulása mögött ott van Orbán Viktor politikai gondolkodásának strukturális lenyomata. A KDNP frakciója 23 fővel a harmadik legnagyobb a parlamentben, a szocialistákkal, liberálisokkal, fórumosokkal és az egyetlen függetlennel együtt szavazva sem érnek el kétharmadot a Fidesz nélkül. Utóbbi tehát a legfontosabb kérdésekben megkerülhetetlen. A frakciónszövetséget annak elnöke, társelnöke, a két frakcióvezető irányítja. Ők együtt döntenek a parlamenti pozíciók elosztásáról, hogy mit melyik párt és annak melyik embere kapja. Semjén egy személyben társelnök és frakcióvezető, tehát a tárgyalásokon egyedül van Orbánnal és Navracsicsal szemben. Kettőnek megoldozni egyet könnyű. (Két frakcióigazgató csak tanácskozási joggal vesz részt ezeken az üléseken.) Semjén stratégiai kérdésekben tehát egyedül nem dönthet.

A frakciónszövetség tagjainak munkáját segítő háttérintézményeket Navracsics elképzelései mentén alakították ki, amelyben a hét kabinetben és tizenegy munkacsoportban a fiatal és a kereszténydemokraták összekeveredve dolgoznak, miként a parlamenti patkóban is egymás között elvegyülve ülnek. Ez is a politikai felügyelet egy módja. Amint szimbolikus kifejezéssel bír egy médiademokráciában, hogy a frakciónszövetség elnöke és társelnöke egymás mellett foglalnak helyet az ülésteremben, tehát, ha az egyik felszólal, a televízió nézői a másikat is látják, reflexeit figyelemmel követhetik. A hét kabinetből csak egyet irányít kereszténydemokrata politikus, a népjóléti, a teljesen ismeretlen Soltész Miklós. Ugyanakkor a külön frakciónak vannak praktikus okai is. Több pénz jut nekik a költségvetésből, ami mindenképpen jól jön a jobboldalnak, és mindegy milyen formában veszi fel a szövetség a plusz pénzt, mert a választási kampány teljesen eladósította őket. Illetve a parlamenti és az azon kívüli, de politikusok alá rendelt pozíciókból is több tölthető be.

Ennek a struktúrának a kialakítása nyilván a szövetségen belül a Fidesz hegemon helyzetét fejezi ki a formális egyenjogúság ellenére.⁴ Mögötte pedig a Fidesz elnökének hatalomvédő reflexiója található. A 2002-es választási vereség után, miközben az MDF saját útra lépett, Pokorni Zoltán pártelnök-frakcióvezető pedig lemondott posztjairól, a Fidesz egy évig formáljogilag vezető nélkül működött (Áder János ügyvezető alelnök és Kövér László országos választmányi elnök tartották a hivatalos gyeplőket), közben még egy önkormányzati választáson is nekifutottak hivatalos fideszes budapesti főpolgármester-jelölt nélkül, annyira biztos volt a pártvezér befolyása, hogy nem tartották szükségesnek intézményesen rögzíteni jogait 2003-ig. Most azonnal megtették.

Egyetlen komoly bibi mutatkozik csak a két párt jövőbeli kapcsolatában. A KDNP korábbi szavazói vagy a föld alatt vannak, vagy a Fideszben.

⁴ „Semjén Zsolt a kereszténydemokraták hérvégi választmányi ülésén kiemelte (...) a KDNP a Fidesz egyenrangú partnereként tevékenykedik majd a politikai életben.” Sinkovics Ferenc: Együtt és külön. In: Magyar Demokrata, 2006/20., 23. l.

Utóbbi eset olyan, mint a rovar esete a bogárral. Jelenleg minden kereszténydemokrata fideszes, de nem minden fideszes kereszténydemokrata. Közben bővíteni akarják a polgári oldal taborát, jelen van annak a veszélye, hogy csupán a KDNP teszi ezt a Fidesz rovására. A rendszerváltásakor a kereszténydemokraták részben ott voltak erősek, ahol ma a Fidesz.⁵ Erre a frakciószövetségnek mielőbb megoldást kell találnia, különben a külön válasz értelmetlenné válik. Az pedig a politikai vereség beismerésével érne fel a KDNP számára, ha egy parlamenti választáson közös listát kellene állítani, mert külön-külön nem lenne értelme. Mindössze négy városban van jelen egyéni mandátummal a KDNP jelenleg (Győr egyik felében, Kalocsán, Kőszegen, Sopronban) és Budapest egyik budai kerületében. Ebből csak kettő település megyei jogú város. A többi körzet falusias jellegű. És fontos strukturális kérdés, mi történjen ilyen helyeken a helyi Fidesz és KDNP-s szervezetekkel? Helyben ez rivalizációhoz vezethet, hiszen egyértelmű, hogy azokban nem a KDNP győzött, hanem a Fidesz, de most kereszténydemokrata vezetést kapnak a fejük fölé. Az ilyen viszály része a politikának és helyben kezelhető.

A kereszténydemokraták természetesen számíthatnak az egyház támogatására és a vallásos szavazókra majd, de ez nem a legfőbb politikai törésvonal a mai magyar belpolitikában, illetve az érseki, püspöki városok (Semjén Kalocsája kivételével, de ez kicsi város) mind szocialista-liberális kézen vannak.⁶ A „kézben tartás politikája” jegyében az sem valósult meg, hogy Lázár János képviselő és hódmezővásárhelyi polgármester több napig tartó híresztelés ellenére nem a KDNP soraiban foglalt helyet. Így az egyik legnagyobb jobboldali város a Fidesz kezén maradhat. Ami a KDNP birtokába jutott területet illeti, önmagában veszedelmesen kicsi bázis ahhoz, hogy a Fidesz akarata ellen kalandorpolitikába kezdjenek.⁷ Az MDF-nek sem sikerült egyetlen kerületét sem megtartania a Fidesz ellenében. Pedig Dávid, Csapody, Herényi mindenki szerint esélyes volt erre.

Strukturális építkezés terén van egy nagy előnye a kereszténydemokrata politikusoknak. Most a pártépítés a frakció irányából indul meg lefelé, így a pártvezetés az építkezési folyamatokon rajta tarthatja a szemét. A Fidesznél érvényes kettős tagság pedig elősegíti a KDNP-hívek szövetségi hűségének megőrzését.

⁵ Anka László: A Fidesz-MPSZ szavazóbázisa 1990-től napjainkig. In: Polgári Szemle, 2005/december., 30-31. 1.

⁶ A 2005 őszén kirobbant Harrach-Semjén vita ellenére, mely szerint Semjén a klerus képviselője, míg Harrach a világnézetét, valójában Harrach a püspöki kar irányába való kapcsolatai alapján inkább tekinthető az egyház emberének, mint Semjén.

⁷ Láthatjuk, hogy az SZDSZ is ragaszkodik néhány egyéni kerülethez az MSZP ellenében. Ilyen szempontból az MDF van a legkevésbé irigylésre méltó helyzetben.

SZEMÉLYZETPOLITIKA

Ahhoz, hogy semmi esetre se gondoljuk azt, hogy a kereszténydemokraták letérnek a Szolidaritás útjáról meg kell vizsgálnunk, kik alkotják a KDNP parlamenti frakcióját. Név szerint: Báthly Tamás, Deák András, Firtl Mátyás, dr. Hargitai János, Harrach Péter, dr. Hoffmann Rózsa, Kuzma László, dr. Lanczendorfer Erzsébet, dr. Latorcai János, dr. Lukács Tamás, Medgyasszay László, Molnár Béla, Móring József Attila, dr. Nagy Andor, dr. Nagy Kálmán, Nógrádi László, dr. Puskás Tivadar, dr. Rubovszky György, dr. Salamon László, dr. Semjén Zsolt, dr. Simicskó István, Soltész Miklós, Szászfalvi László, Tóth Gábor.⁸ Hivatalos verzió szerint mindenki maga döntött arról, hogy a KDNP frakciójához csatlakozik. A legtöbbjük életrajzából, politikai szocializációjából eredően ez természetesen következhetett.

Átlag életkoruk 54 esztendő. A két hölgy hatvan körül van. Tizenegy fő közülük egyéni képviselői mandátummal rendelkezik (Báthly, Deák, Firtl, Hargitai, Harrach, Medgyasszay, Móring, Nagy Andor, Nógrádi, Semjén, Szászfalvi). Négyen teljesen újoncok (Hoffmann, Lanczendorfer, Nagy Kálmán, Puskás). Hárman az MDF-ből érkeztek, ha örök túlélők, úgy folyamatosan kacsintgatni fognak egy közös Fidesz-KDNP listára, közös jelöltekre, ha utóbbi egyedül nem érné el az 5 százalékos parlamentbe jutási küszöböt (Medgyasszay, Salamon, Szászfalvi). Közülük egy kapott parlamenti bizottsági elnökséget (Simicskó – nemzetbiztonsági biz.), másik négy képviselő pedig bizottsági alelnök lett, de nem valamely stratégiai fontosságú bizottság mellett.

Ezek a képviselők mindent a Fidesznek köszönhetnek, szemben azokkal a fórumosokkal, akik most is kitartanak az MDF önállósága mellett.⁹ Többen közülük a polgári körök szervezésekor emelkedtek ki, mások a Nemzeti konzultáció idején tűntek fel. Nógrádi a polgári kormány közlekedési minisztere volt. Latorcai az Antall-kormányban viselt miniszteri tárcát. Négyen a Fidesz polgármesterei is (Báthly – Kőszeg, Hargitai – Nagynyárad, Móring – Somogyvár, Nógrádi – Lenti). Ketten a huszonnégyből teljesen elkülöníthetők a többitől. Ők Nagy Andor és Simicskó István.

Nagy Andor Orbán Viktor pártelnöki és miniszterelnöki kabinetfőnöke volt 1995-től. Kormányra kerülve ezzel együtt államtitkár. A háttérbeli szürkeeminenciás tipikus alakja. Komoly üzleti és nemzetközi kapcsolatai vannak. A kereszténydemokráciához 2006. május elejéig semmi köze nem volt. A kereszténydemokrata múltú Simicskó István a Fidesz-kormány idején frakcióvezető-helyettes, titkosszolgálati politikai államtitkár, ellenzékben a Fidesz országos választmányának alelnöke Kővér László választmányi elnöksége alatt. Több parlamenti vizsgálóbizottság tagja, titkok tudója. Potenciális hadügymi-

⁸ Rövid életrajzokat lásd: Országgyűlési képviselők – 2006. In: Népszabadság-Melléklet, 2006. 05. 17., XII-XIII. l., valamint: www.kdnp.hu.

⁹ Az azonban kétségtelen, hogyha a Fideszsel nem alkot választási szövetséget az MDF, akkor talán nem jut be 2002-ben a parlamentbe, de biztosan nem alkothatott volna 24 fős frakciót.

niszter-jelölt.¹⁰ Ilyen minőségükben Nagy és Simicskó is a Fidesz kipróbált emberei. Utóbbi neve felmerült a KDNP frakcióvezetőjeként, mivel Semjén azt csak egy évre vállalta. Nagy és Simicskó adott esetben nagy erővel, befolyásolási képességgel rendelkezhet egy ilyen frakcióban, és ők a legfiatalabbak között vannak, akik hosszabb távon tervezhetnek. Remekül megjeleníti személyük a „kézben tartás politikáját”. Velük szemben 2 hatvankét éves politikus a KDNP frakcióigazgatója (Latorcai) és frakcióvezető-helyettese (Rubovszky) a szürkesség oszlopai.

Dr. Semjén Zsolt pártelnök-társelnök-frakcióvezető érdekes alakja lehet a politikai játszótérnek. Őszülő haja és ódivatú nyakkendője ellenére mindössze 44 esztendő, a frakciója egyik legfiatalabb tagja. Mint ilyen bátran gondolhatja, hogy van ideje és jövője a kibontakozáshoz. A polgári kormány idején a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának vallásügyi helyettes államtitkára volt, amikor Dávid Ibolyával együtt megpróbálkozott a Békejobb létrehozásával. Az akciót a Fidesz nem támogatta, nem lett belőle semmi, Semjén pedig maradt államtitkár és kapott helyet 2002-ben a Fidesz-MDF közös listáján. A 2002-es vereség után nem lépett semmit, igaz nem volt pártelnök, de a KDNP körül még az 1997 óta tartó bírósági eljárás (Kéi az igazi KDNP? A Varga-Semjén vonalé, vagy Bartók Tivadaré?) sem ért véget. Most azonnal megpróbálta függetleníteni a Kereszténydemokrata Néppártot. A frakciószövetségig jutott vele, de közben minden létező fórumon deklarálta hűségét a Fidesz vezetete szövetséghez, személy szerint pedig Orbán Viktorhoz („Két dolgot egyszerre kell szem előtt tartanunk: az egyik a szövetségi hűség, ez számunkra nemcsak politikai, hanem morális kategória. A másik pedig a KDNP önálló, markáns arculata (...) a szövetség egyben tartásának garanciája éppen Orbán Viktor karizmája.”¹¹) A két párt kapcsolatát külföldi mintára a következő módon képzei el: „A Fidesz, a CDU-hoz hasonlóan keresztény ihletettségű gyűjtőpárt, amelyben a jobbközép politikai filozófiák minden áramlata megtalálható, a konzervatívoktól kezdve a nemzeti szabadelvűekig. Ehhez kapcsolódik a CSU jellegű KDNP, amely keresztény világnézeti volta mellett keresztényszociális karakterű erő. A Fidesz és a KDNP tehát egy gyűjtő- és egy világnézeti párt, amelyek remekül kiegészítik egymást.”¹² Több teológusa is van a kereszténydemokrata frakciónak a világnézeti és kidomborítására.

Ellenségkép is bőven akad, világnézeti alapon a Szabad Demokraták Szövetségét tekinti antitézisének Semjén. Ilyen szempontból akár a MIÉP maradék két százalékát is felszívhatja. Másfelől: „a keresztényszociális gondolat színre kerülésével megnyílt a lehetősége annak is, hogy az MSZP-re szavazó munkás emberek végre kijózanodjanak, s belássák, a szocialisták legnagyobb blöffje az, hogy szocialistának nevezik magukat, miközben neoliberális vadkapitalizmust

¹⁰ Simicskó azonban nem lett egyúttal az új frakciószövetség kabinetrendszerében a honvédelmi kabinet vezetője, hanem annak irányítására Navracsics az ilyen tapasztalatokkal nem rendelkező Lázár János hódmezővásárhelyi polgármestert kérte fel. Ez tipikus példája lehet a jutalmazás-megvonás politikai taktikának. De Simicskó lehetséges miniszteri ambícióit még korai lenne tetemni, mert a Fidesz nem cserélheti le olyan könnyen egy megyei jogú város – jobboldal kezén kevés ilyen van – polgármesterét, hogy miniszteri tárcát adjon neki.

¹¹ Sinkovics Ferenc: Hűséget fogadtunk. (Interjú Semjén Zsolttal) In: Magyar Demokrata, 2006/21., 16-17. l.

¹² Uo. 17. l.

erőltetnek a magyar társadalomra.”¹³ A politikában húsba vágó a politikai el-
lenerő léte, nélküle bármely politikai csoportosulás elveszítheti arcélét és légüres
térbe kerülve felszívódhat.

Ráadásul olyan témák és hangsúlyok is akadnak, amelyek képviseletéért a
kereszténydemokratáknak az MDF-fel is meg kell birkózniuk. Általános reto-
rikájában Dávid Ibolya is előszeretettel használja a konzervatív mellett pártjára
a keresztény, kereszténydemokrata jelzőt.¹⁴ (A két kis párt szívesen látna két-
kamarás parlamentet is.) Egy biztos, gazdaságfilozófiájuk eltérő. A keresztény-
demokraták a parlament megalakulása körül asszisztáltak a Fidesznek ahhoz,
hogy a parlamenti alelnöki posztok számának csökkentésével borsot törjenek
Dávid orra alá. A KDNP lehet az a párt, amely a 2006-os választások miatt
a Fórumtól elforduló politikusokat, akik nem akarnak a Fideszig futni, felve-
gye sorai közé (pl.: a gödöllői polgármestert). Annak ellenére, hogy az MDF
két alkalommal is más taktikát választott a jobboldali nagytestvér támogatása
helyett, úgy azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy faképnél hagyhatja az
MŠZP-t is, amelynek állítólagosan „egyik tagozata” lett. Ebben az esetben a
KDNP lehetne az a politikai aktor, amely helyreállítja a jó viszonyt a jobboldali
parlamenti pártok között. De ennek lehetősége mindennél kevesebb.

ÖSSZEGZÉS

A Fidesz vezetői – a választási kudarcok ellenére teljesen racionális okokból
– nyilván nem mondanak le könnyen a szavazat-maximalizációs törekvéseik-
ről. Semjén akkor nyerhet e téren, ha elfogadtatja, hogy szükség van a külön
KDNP-re, valamint a miniszterelnök-jelöltek legközelebbi vitáján alanyi jo-
gon ő is részt vehet, és ilyen irányú tevékenysége nem kárára válik a jobboldal-
nak.¹⁵

Hogyan érheti el mindezt? Nem tudhatjuk jelenleg. Akár csúnyán össze
is veszhet a Fidesszel, de ennek nem látom ma esélyét. Strukturálisan és a
szavazóbázis tekintetében a Fidesz mellett jelenleg nem létezik külön KDNP
(utóbbi tagsága – ha létezik –, szervezeti, irodái, egyéni választókerületei el-
lenére sem). Olyan alakok alkotják a KDNP frakcióját, akik politikai szoci-
alizációjuk alapján többet köszönhetnek a Fidesznek, mint a keresztényde-
mokratáknak. Semjén is közéjük tartozik, tisztában van ezzel. A frakciótagok
kora, pozíciói, névtelensége miatt Semjénre nagy teher hárul, ami gyengítheti
ítélőképességét, esetleg galibákat is okozva. A tagok Fidesz-közelségéből pszi-
chológiailag egyenesen következik, hogy nem válnak „kriptokommunistává”

¹³ Uo.

¹⁴ Dávid Ibolya azonban még soha nem ereszkedett le filozófiai mélységekbe, amikor meg kellett határoznia konzervativizmusának, keresztény értékrend-
jének sajátosságait, túl a toposzzerű általánosságokon.. Erre még Konzervatív kiáltványában sem tett kísérletet. Semjén valószínűleg egy ilyen vitában
felkészültebben és meggyőzőbben tudna érvelni a kereszténydemokrata világnézet hiteles képviselete mellett.

¹⁵ Például nem vesz el 4,99 százaléknyi listás szavazatot a Fidesztől feleslegesen a parlamenti választások első fordulójában.

és tisztában vannak a választási matematika lényegével. Nevezetesen azzal, hogy nem az számít hány párt van a jobboldalon, hanem az, hogy a jobboldal vezető pártja listán hány százalékkal veri meg az MSZP-t (a listás első és második helyezett között a győztes javára minden százaléknyi különbséggel 10-10 mandátumot osztanak ki) és ehhez hogyan adódnak hozzá a szövetséges kis pártok mandátumai. Az ugyanis teljesen nyilvánvaló, hogy az SZDSZ több szavazatra számíthat, mint az MDF, vagy a KDNP. Így egy esetleges öt párti parlamentben is az SZDSZ marad a mérleg nyelve. 1990-ben és 1994-ben a választási matematika kis pártokra nézve kedvezőtlen voltát a KDNP saját bőrén tapasztalta.¹⁶ (A másodlagos pártpreferenciákban megmutatkozhat az a pártot erősítő jelenség, hogy a közvélemény-kutatók által megkérdezett jobboldaliak a jövőben az MDF helyett a KDNP-t fogják másodikiként megjelölni.) A Fidesz és a KDNP külön indulásának akkor van értelme, ha a kereszténydemokraták olyan választói csoportot szólítanak meg, amely korábban nem a fiatal demokratákra szavazott. Öt százalék ilyen tömeg 280-320 ezer szavazót jelent a két utóbbi magas részvétel mellett zajló választást figyelembe véve, és jelenleg nincs a láthatáron ekkora szabad préda.

Viták (Miért ne lennének?) azon a téren várhatók, ahol megpróbálják elválasztani és megjeleníteni a keresztény értékek, a pragmatizmus alapján a világnézeti és a gyűjtőpárt megjelenítésének és magatartásának módját. Lehetséges stratégiai dilemmák a frakciószövetségen belül: Ki vegye célba az MDF bázisának jobboldali felét, ki a kettőszázaléknyi maradék MIÉP-hívót? Hogyan osztozzanak területileg a választókerületeken? Ha eldől, hogy Orbánnak menni kell, hogyan viszonyul hozzá a KDNP? Közös listán vágjanak-e neki a következő európai parlamenti választásnak? Meddig radikalizálódhat a KDNP retorikája egy esetleges posztorbáni Fidesz-vezetés toleranciája mellett (a jelenlegi vezetés vitathatatlanul tág tűrésű)? Milyen pénzügyi forrásból állítsák talpra a kereszténydemokratákat? (Ha a Fidesz emellett kötelezi el magát.) A szürke frakciótagság hogy jelenítheti meg a kicsi pártot?

Egy biztos. Amíg van nagy MSZP (mint posztkommunista hatalmi érdekcsoportosulás), addig lesz nagy Fidesz, mint egymás ellenerői. Az óriások csatája pedig a kis pártoknak nem kedvez a kibontakozáshoz, a kivétel csak erősíti a szabályt és sokak szemében gyanút ébreszt.

¹⁶ A KDNP '90-ben listán 6,5%-ot kapott, de ez a mandátumok 5,4%-nak megszerzésére volt elég. Négy évvel később 7, 03% szavazat a mandátumok 5,18%-át adták.

**AMIN MÚLHATOTT:
A NÉGY PÁRTELNÖK VITÁJA**

OROSS DÁNIEL

A 2006-os kampány egyik legnagyobb médiavisszhangot kiváltó eseménye az április ötödikén megrendezett Gyurcsány-Orbán vita, valamint a másnap mind a négy parlamenti párt elnökének jelenlétében tartott televíziós vita volt. Bár túlzás volna azt állítani, hogy egy televíziós vita képes eldönteni az országgyűlési képviselőválasztások végkimenetelét, mindenképp fontos figyelmet szentelnünk e két eseménynek. Érdekes már csak azért is, mert kitűnő például szolgálnak a média, azon belül is a televíziós szereplés felértékelődésére a választási kampányban. A vitát megelőző politikai alkuk, a vita négypárti egyeztetéssel megalkotott szabályai egyrészt azt mutatják, hogy a pártok kiemelt fontosságú ügyként kezelték az eseményt, másrészt a két legnagyobb kereskedelmi adó, a közszolgálati csatorna valamint a Magyar Rádió élő egyenes adása, illetve a számos adásban közölt összefoglalók a média fokozott érdeklődését tanúsítják a pártok kampánya iránt. Ez utóbbinak köszönhetően több millióan látták az adást, mely kimondottan a választók politikai véleményformálását hivatott segíteni.

VITA A VITÁRÓL

Jól példázza az esemény fontosságát, hogy sem megrendezésének időpontjában, sem a vitán részt vevő pártelnökök számában nem sikerült azonnal megállapodniuk a feleknek. A pártok médián keresztül zajló üzengetése s az egymásnak nemegyszer ellentmondó hírek fokozták az esemény iránti érdeklődést. Az időpontok és a résztvevők megnevezésén túl az utolsó pillanatig számos, a nyilvánosság előtt tisztázatlan részlet akadt az esemény körül, így egészen az első vita napjáig nem lehetett szinte semmit sejteni a vitatkozók várható stratégiájáról.

Jelzés értékű az a tény, hogy a pártok megegyezése alapján végül két vitára került sor, s az április 5-én megtartott Gyurcsány-Orbán vita mellett másnap mind a négy parlamenti párt elnöke képviseltette magát. Az első vita jelzi a két nagy párt, az MSZP és a Fidesz médiatúlsúlyát és valamennyi riválisánál nagyobb érdekérvényesítő képességét a politikai alkufolyamatban. Azzal, hogy ez a vita megelőzte a négypárti vitát, e két nagy párt már azelőtt befolyásolhatta a választókat, hogy a két további parlamenti párt miniszterelnök jelöltje megszólalhatott, s azzal, hogy e két jelölt egymás után kétszer szerepelhetett televíziós vitában, tovább növelte előnyét a két kispárttal szemben. De bármekkora túlsúllyal bírtak is ők ketten, miután sem az MSZP, sem a Fidesz nem lehetett biztos a győzelmében (a választást megelőző közvélemény kutatások alapján a két párt közel azonos eredményre számíthatott) a kampányban felértékelődtek azon pártok, melyek politikai szövetségesként eséllyel rendelkeztek a parlamentbe kerülésre. A második vita ezért a politikai szövetségesek parlamentbe jutásának fontosságát jelzi, csakúgy mint az a tény, hogy a vita szabályait valamennyi parlamenti párttal közösen dolgozták ki.

A VITA SZABÁLYAI

A média kampányban betöltött szerepének felértékelődéséről tanúskodnak a vita szigorúan megszabott keretei is. A felek semmit sem kívántak a véletlenre bízni, így a korábbi miniszterelnök jelölti vitáktól eltérően ezúttal kizárták a közönséget, s a helyszín a Magyar Televízió nyolcas stúdiója lett, ahol a két riporterrel kívül csupán a vitatkozók voltak jelen. Taps és más közönségreakciók hiányában a beszédeknek szigorú időkeretek (2 perces bevezetők után 4 témában felváltva előadott 3 perces beszédek valamint egyperces viszontválaszok és 2 perces zárszavak) szabtak határt, s ezzel meghatározóvá vált a vitát vezető két moderátor szerepe. Az egyes vitákat ők vezették fel, ők adták át a szót a vitatkozóknak, s a szabályok be nem tartása esetén ők figyelmeztették a jelölteket. A szószéknél álló pártelnökök számára e kötött játékszabályok sem kedélyes eszmecsere, sem parázs vitát nem tettek lehetővé, a műsorban érvek és vádak, válaszok és viszontválaszok hangzottak el, kérdést legfeljebb önmaguknak vetettek fel megválaszolásra a szereplők. (A szónoki kérdésfeltevés leginkább Gyurcsány Ferenc stílusát jellemezte.)

A négyparti vita előtt minden párt egy-egy témát javasolhatott, s az egyes javaslatok jól leképezték egy-egy párt üzenetét, választási stratégiáját és azt a kört, akiket megnyerni kívántak. A felvetett témák és ezzel a megszólalás sorrendjét közjegyző jelenlétében sorsolták ki, így végül a vitát Orbán Viktor kezdte az első témával, amely a munkahelyteremtés volt. Ennek megvitatása után Kuncze Gábor vetette fel az egészségügy reformjának kérdését. Gyurcsány Ferenc a fejlesztés kulcsszóval kampányolt, míg Dávid Ibolya a politikai döntések mögött rejlő korrupció kérdésének szentelt kiemelt figyelmet.

A SZEREPLŐK STÍLUSA ÉS ATTRIBÚTUMAI

Az előző napi vitától eltérően - ahol Orbán Viktor nem ellenfeléhez, hanem a kamerába beszélt - e vitában a Fidesz miniszterelnök jelöltje frissebb és változatosabb hangnemben, a jelen lévőket bevonva fejtette ki álláspontját, s egy-egy vitapartnereihez intézett, félmosollyal kísért mondatával konszenzuskészségét hangsúlyozta. Bár programja kifejtésekor, az egyes programpontokra térve időnként újfent merev, népiskolai tanító stílusát vette elő, ezek az apró momentumok közelítették előadásának stílusát a nála rendszerint jóval dinamikusabb Gyurcsány Ferencéhez. Jóllehet Gyurcsány két évvel idősebb 43 éves kihívójánál, a kampány során kettejük közül mégis rendre az MSZP miniszterelnök jelöltje volt az, aki a lendületes, fiatalos politikus imázsát kommunikálta. Mindez ebben a vitában sem volt másként, bár ezúttal a kulcsszó nem a dinamikus fejlődés, hanem a lépésenként végrehajtott, megfontolt építkezés

volt. Kuncze Gábor a maga 56 évével, a vitában rangidősként higgadtan, megingathatatlan magabiztossággal adta elő érveit, markánsan kihangsúlyozva pártja valamennyi vitapartnerétől különböző, radikális reformokat ígérő programját. Gesztusaival mondatainak hangsúlyos kijelentéseit igyekezett kiemelni, egész viselkedésével a higgadt, racionális, együttműködésre és mindennek előtt cselekvésre kész pártelnök képét sugározta. Dávid Ibolya a vitában rendkívül kemény hangot ütött meg, feszes tartása és arcának merev vonásai is arról árulkodtak, hogy rajta volt érezhetően a legnagyobb teher valamennyi vitatkozó közül, hiszen a parlamenti pártok közül az MDF-nek volt a legkevesebb médiaszereplése, így számára bírt a legnagyobb jelentőséggel ez a megszólalási lehetőség. A pártját egyedüli hiteles és őszinte parlamenti pártként bemutatni igyekvő elnök asszony valamennyi vitapartnerét kritizálta, s az általa használt egyes kifejezések – kakasviadal, pofapénz, dózerlogika – rendkívül felerősítették szembenállását politikai riválisaival, akik nála jóval konszenzus orientáltabban vitatkoztak a négy témáról.

Jóllehet a vita egésze alatt roppant feszült volt, s ezért nem egyszer apró nyelvtani hibát vétett, kemény szavaiba mégis beillesztett egy-egy humoros megjegyzést, ezáltal próbálva önmagáról pozitív képet kialakítani a nézőben.

Erezhetően neki sikerült a legkevésbé alkalmazkodni a vita szabályaihoz, több alkalommal is a megszabottnál 20-30 másodperccel rövidebb beszédet mondott, míg egyszer hét másodperccel átlépte a megengedett időkeretet. E pontatlanság szintén arról tanúskodik, hogy valamennyi riválisánál nagyobb nyomás nehezedett rá a vita egésze alatt.

ELTÉRŐ STRATÉGIÁK

Mint már említettem, a vita speciális szabályai nagyban meghatározták a megszólalók stratégiáját. Miután a közönség reakciót nem érzékelhették, ezért a vitatkozók előre kigondolt terv alapján, a párt kampányához illően megszerkesztett szöveget prezentáltak, attól csak egy-egy ellenfelektől érkező kritika megválaszolásának erejéig tértek el. Valószínű, hogy közönség jelenlétében a vitázók inkább hajlottak volna bizonyos retorikai fogások változatosabb alkalmazására a jelen lévők szimpátiájának megnyerése érdekében, s legalább részben elrugaszkodtak volna mondandójuktól, illetve ellenfeleiket igyekeztek volna monológjukból kizökkenteni.

Valamennyi párt stratégiájára jellemző volt, hogy beszédüket kulcsszavak köré csoportosították, s előadásukban a kampány során elhangzó valamennyi releváns üzenetüket igyekeztek tömören a nézőkbe sulykolni. Mondataik a pártprogramokból származtak, az egyes felelemlegetett példák, illetve az ellenfeleiket bíráló kritikák mind korábbi felvetéseken alapultak, új üzenet bevetésével e vitában nem kísérleteztek.

Orbán Viktor láthatóan tanult előző napi hibájából, s nem egyszerűen szónoklatot tartott, hanem ellenfelei megjegyzéseinek is figyelmet szentelt, szavaival elsősorban őket, s nem a nézőket szólította meg. Kitért ellenfelei állításainak bírálatára is, több kétoldalú érvelést használt. Tekintetével főként vitapartnerreit, s nem a kamerát követte, kivéve, ha valamit rendkívül hangsúlyozni kívánt. Az előző napi vitától eltérően nem mulasztotta el visszautasítani Gyurcsány Ferenc a Fidesz hamis, rágalmazó kampányát bíráló kritikáját. „Mindannyian tudjuk, hogy ön könnyen elveszíti a fejét és gyakran nem ura a szavainak, ezért én mindig elnézem önnek a velem szembeni kirohanásait, de azért az mégsem volna helyes, ha kioktatna engem vagy bennünket lovagi-asságból vagy politikai korrektségből.” –vágott vissza ellenfelének. E vitában Orbán érezhetően törekedett arra, hogy revánsot vegyen az előző nap elszenvedett kudarcért.

A vitában egyértelműen az MSZP miniszterelnök jelöltje volt Orbán stratégiai ellenfele, ezért míg Gyurcsány állításait kivétel nélkül kritizálta, addig Kuncze Gábor érveit sokszor beépítette mondanójába. Elismerte az azokban megfogalmazott állítások igazságtartalmát, ám igyekezett az érveket más összefüggésbe helyezni. Mind az egészségügy, mind az egykulcsos adó vonatkozásában több elismerő gesztust tett, egyes javaslatokkal részben egyetértését fejezte ki, ám a végső megoldást másként látta, mint az SZDSZ pártelnöke.

Az MDF elnök asszonyát igyekezett potenciális szövetségesként bemutatni, kiemelve a korábbi 4 év közös koalíciós kormányzásának pozitív tapasztalatait, az általa felhozott érvekkel szinte kivétel nélkül egyet értett, s igyekezett úgy tenni, mintha nem hallotta volna Dávid Ibolya egyes ellene irányuló kijelentéseit. Jóllehet ezen kezdeményezésére nem kapott pozitív visszajelzést, bizalmaskodó kijelentéseivel egészen odáig ment, hogy felvesse az esetleges koalíció lehetőségét. „...ha jól tudom, az elnök asszonnyal együtt készülünk kormányzásra...” – szólította meg egy alkalommal Dávid Ibolyát, aki azonban e felvetésre nem reagált.

Kuncze Gábor a liberális álláspont széleskörű kifejtésére törekedett beszédében, élesen szembeállítva azt valamennyi vitapartnerének, de közülük is elsősorban a Fidesz miniszterelnök jelöltjének elképzeléseivel. Hangsúlyozta az SZDSZ elkötelezettségét bizonyos szakpolitikai reformok iránt, javaslatait mint gyökeresen új megoldáshoz vezető, sikerrel kecsegtető elképzeléseket vázolta. E képet erősítette Gyurcsány Ferenc retorikája, aki saját pártjának elképzeléseit rendre a haladó liberális és a retrográd Fideszes javaslat között helyezte el.

Higgadt racionalitás jellemezte szavait, érzelmi töltetű illetve humoros kifejezéseket szinte egyáltalán nem használt. Ellenfeleit nem egyszer kemény kritikával illette, s az őt ért vádakra rendkívül határozottan felelt.

Stratégiája saját táborának megszólítására és mobilizálására épült, más pártok szavazói felé nem tett gesztusokat. Az SZDSZ-ről sokféle liberális gondolkodásmódot összefogó párt képét állította a választók elé. Bemutatni, és nem összehangolni igyekezett elképzeléseit vitapartneri koncepcióival.

Gyurcsány Ferenc álláspontja kifejtésekor rendre a Fidesz és az SZDSZ pártelnöke által vázolt megoldások közé helyezkedett, javaslatát mintegy középútként ismertetve a progresszív liberális és a meglévőn keveset változtatni akaró, vagy legalábbis általa így beállított konzervatív elképzelés között. Az általa ezzel megjelenített középre húzás a bizonytalan szavazók megszólításának szándékát jelzi. Az olyan kijelentésekkel, mint „semmi sem jó, ami nagyon radikális” vagy a kézfogás és az egymás szemébe nézés fontosságának hangsúlyozása is a politika iránt ellenszenvet érző választók pozitív befolyásolását célozta.

Kétoldalú érveiben rendre Kuncze Gábor javaslatának elismerése tükröződött, hangsúlyozta az SZDSZ-szel való együttműködés hasznosságát a jövőre nézve, ezen együttműködés leghangsúlyosabban zárszavában nyilvánult meg, ahol „liberális életrealitás”-ról és „szociális összekapaszkodásról” beszélt. Az SZDSZ politikáján túlmenően is számos elismerő gesztust tett partneri felé, s az egész vitában ő volt az, aki az elhangzó javaslatokat összegezve a konszenzus lehetőségét kereste. Éles, kemény kritikát egyetlen ellenfelével szemben sem gyakorolt, konzervatív ellenfeleit múltba tekintő, bús és a haladással szemben bizalmatlan személyekként jellemezte, de elismerte nézeteiket, nem törekedett érveik minden áron való cáfolására. A vitában az érzelmekre kívánt hatni, személyében egy megbízható, az ország sorsáért felelősséget érző, pártpolitikai csatározások felett álló miniszterelnököt próbált bemutatni a közönségnek.

A vitában Dávid Ibolya valamennyi vitapartnerétől elhatárolta magát, ellenfeleiről szólva arra világított rá, mennyire káros az a politika, mely alapvető kérdésekben sem képes megállapodni. Az ország jelenlegi helyzetét kritikusan ábrázolta, s ezért az önös pártérdekeiket követő riválisait hibáztatta. Taktikája egyértelműen a politikából kiábrándult, főként a két domináns parlamenti párt politikájától megcsömörlött szavazók megszólítására épült. Gyurcsány Ferencsel ellentétben ő nem arról akarta meggyőzni őket, hogy kiábrándulásuk alaptalan, s minden rendben halad, hanem épp ellenkezőleg, gyökeres változások fontosságát hangsúlyozta, s e választók számára az MDF-et olyan, őszinte és felelős politikát kínáló pártként mutatta be, mely e kritikus helyzetben képes az ország helyzetét helytelenül megítélő, öncélú

pártokkal szemben valódi megoldást kínálni. Érvelésében ezért egyik vitapartnerével sem vállalt közösséget, erősen hangsúlyozva ezzel a „mi” és az „ők” közötti szembenállást.

Zárszavában Angela Merkel szavait idézte: „Őszintének lenni a politikában nehéz, de hosszú távon megéri”. Azzal, hogy saját elveit egy sikeres női politikus elvei mellé helyezte, a nézőben azt implikálta, hogy igenis alkalmas jelölt a miniszterelnöki cím betöltésére, s valós eséllyel száll harcba a választók szavazataiért. Népszerűségének valószínűleg nem elhanyagolható tényezője az, hogy egyedüli női pártelnökként politizál a parlamentben, és stratégiáját e tényhez alakítva minden megszólalása alkalmával képes ebből előnyt szerezni.

A VITA NYERTESE

A vitát követően a sajtóban Dávid Ibolya szereplését értékelték a legsikeresebbnek. E siker kulcsa úgy vélem, a Dávid Ibolya által elmondottakon túl számos egyéb tényező összzejátszásának köszönhető. A továbbiakban azon tényezők bemutatására töreksem, melyek fényében ez a siker értelmezhető.

Elsőként arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy az elnök asszony pusztán abból kifolyólag, hogy az MDF kampánya valamennyi párténál jóval később indult, óriási hátrányban volt vitapartnereihez képest. A kormányzó pártok és a legnagyobb ellenzéki párt árnyékában az MDF kirívóan egyenlőtlen médiapiaci viszonyok között, politikai szövetséges nélkül próbált szavazatokat szerezni. Az MDF egy a médiában rendkívül alulreprezentált párt volt a kampány egésze során, s ezért nehezen kompenzálható versenyhátránnyal indult a politikai versenyben. E négypárti vita volt az egyetlen fórum, ahol Dávid Ibolya szavainak mindhárom partnerével szemben egyenlő súlyt tudott adni. Mindez jól példázza a média sorsdöntő szerepét a kampányban, s már pusztán az a tény, hogy e vitában Dávid Ibolya részt vett, óriási lehetőséget jelentett pártja számára. Nem akármilyen hátrányt kellett e vita során ledolgoznia, minden szavának óriási jelentősége volt az MDF szereplése szempontjából, s ennek tudható be érezhető feszültsége a vita során.

Rendkívül fontos kérdés, hogy egy pártnak mennyire sikerül megfelelő személyt találnia politikájának hiteles megjelenítéséhez. A hazai politikában is meghatározó jelenséggé vált a politika perszonalizációja, s a politikai folyamatokat kevésbé ismerő választók egy pártot képviselője, s nem elsősorban programja alapján ítélnék meg. Dávid Ibolya számára rendkívül testre szabott volt az őszinteség és hitelesség, illetve a felelősség hangsúlyozása. Személye 16 év par-

lamenti politizálás után is megnyerő, sem a sajtó, sem politikai ellenfelei nem tudták kikezdeni a választókban róla kialakult pozitív képet. Népszerűségének köszönhetően mindaz, amit a vitában elmondott, az emberek számára hiteles lehetett, még akkor is, ha adott esetben állításaival nem értettek egyet. Ez nagy fegyvertény volt riválisaival szemben, s nem véletlen, hogy a vitában a hazai közélet egyik legkényesebb kérdését, a korrupciót vetette be. E témát csak olyan személy mutathatta be hitelesen, akinek neve körül nem keringtek a sajtóban hónapokig kompromittáló adatok. Noha ellenfelei nagyságrendekkel többet költhettek politikai reklámokra, Dávid Ibolya népszerűségének köszönhetően e vitában eséllyel indult a még el nem kötelezett, bizonytalan választók bizalmának megnyerésére, s vitapartnereitől elütő stílusával felhívta magára a figyelmet.

Dávid Ibolya bár kemény hangot ütött meg, s bizonyos esetekben a negatív kampány egyes elemeit is beépítette beszédébe (például amikor az SZDSZ korrupciós ügyeit emlegette fel), konfrontatív stratégiája ellenére sem ment el addig a határig, hogy ellenszenvet váltson ki a nézőkből, s nem vívta ki vitapartnerei támadását sem. Ebben nagy szerepet játszott az, hogy kritikája nem konkrét személyek ellen irányult, hanem bizonyos tények tarthatatlanságát hangsúlyozta. Felvetéseiről ezért mindhárom ellenfele elismerően szólt, ami tovább erősítette állításainak igazságtartalmát. Mind Orbán megerősítette a korrupcióra vonatkozó meglátásait („Én bízom azokban a javaslatokban, amelyeket Dávid Ibolya tett...”) mind Kuncze pártelnök támogatásáról biztosította („Csináljuk meg együtt!”), Gyurcsány pedig egyenesen megköszönte, amiért e kérdést felvetette. Egyáltalában a korrupció kérdése körül volt érezhetően a legnagyobb egyetértés, s ez a pártpolitikai harcokat nem kedvelő, bizonytalan választók szemében jó színben tüntette fel Dávid Ibolya javaslatait.

A későn kezdett kampányból kifolyólag az MDF iránti választói szimpátia közvetlenül az első forduló előtt, a hajrában erősödött fel. Míg a többi párt szlogenjei hónapok óta keringtek a köztudatban, az MDF üzenetei ekkorra jutottak el a választókhoz, ezáltal a Dávid Ibolya által elmondottak némi újdonsággal is szolgálhattak a néző számára. A vita során számára volt a legfontosabb, hogy sikerüljön a legfontosabb törekvéseket kihangsúlyoznia, s bizonyítania pártjának önálló jobboldali értékrendjét, mely a további parlamenti politizálásra alkalmassá teszi. A sikeres szereplés következtében a választói szimpátia tovább nőtt a párt irányában, az első forduló előtti közvélemény kutatási adatok már 4-4,5%-os eredményt prognosztizáltak.

Amennyiben tehát egy televíziós vita esetében egyáltalán beszélhetünk nyertesről, úgy valószínűleg Dávid Ibolya az, aki a fent vázolt körülményeket figyelembe véve megszólalásával a legtöbbet profitált. Noha a 2006-os válasz-

tásokat minden korábbinál jobban jellemezte a pártrendszer koncentrációja (a két domináns párt a választói preferenciák 85 százalékát lefedte) az MDF-nek szorongatott helyzete ellenére is sikerült végül meggyőznie a választók 5 százalékát az általa képviselt politika parlamenti képviselőjének szükségességéről. E meggyőzésben úgy vélem, nem elhanyagolható szerepet játszott az elnök asszony négypárti vitában nyújtott teljesítménye.

IRODALOM:

Csigó Péter: (2000), A meggyőzés stratégiái a Horn-Orbán televíziós vitában In: Lányi Gusztáv (szerk.) Politikai pszichológiai tanulmányok: IX. Választói magatartás és kampánypszichológia. MTA PTI Etnoregionális Kutatóközpont, Bp. Munkafüzetek 79. 71-82. old.

Goffman, E. (2001), Az én bemutatása a mindennapi életben. Thalassa Alapítvány, Pólya kiadó, Bp.

Lányi Gusztáv: Kampányjátzmák, Politikatudományi Szemle, 2002. 1-2: 51-72

Lipset, S.M. (1995) Homo politicus. Osiris Kiadó, Bp.

Körösényi András – Tóth Csaba – Török Gábor: A magyar politikai rendszer. Osiris kiadó, Bp. 2003.

A GÓTIKUS HÁZ ELEMZÉSE
– GYURCSÁNY FERENC ÚTJA A HATALOM CSÚCSÁRA

KISZELLY ZOLTÁN

A 2006. évi országgyűlési választás sok szempontból volt más, mint minden azt megelőző. Első ízben kapott egy kormánytöbbség alkalmat a folytatásra, és ezt egy, a politika világán kívülről érkezett vezetővel. Ez a vezető – Gyurcsány Ferenc – politikai pályafutását az államszocialista rendszerben kezdte. Életkorából eredően „csak” az állampárt ifjúsági szervezetében (KISZ) emelkedhetett csillaga, a rendszerváltás miatt a politikán kívül, „kényszerből” vállalkozóként kellett szerencsét próbálnia.

Rá is érvényes a Rockefellernek tulajdonított mondás, miszerint egy nagytőkést csak arról nem illik kérdezni, hogy első millióját mivel kereste. Magyarországon a (spontán) privatizáció, majd a piacgazdaságra nyomasztóan nehezedő állami vagyon erőltetett visszabontása sok hazai és külföldi szerencselovagot emelt ki az új lehetőségeket megragadók tömegéből. Kapcsolatai és leleményessége okán Gyurcsány a rendszerváltás nyertesei között találhatta magát. Szelényi Iván és Konrád György tanulmánya nyomán rá is érvényes, hogy kapcsolati tőkét előbb gazdasági, majd politikai tőkére váltotta.

Tanulmányunkban a Magyar Szocialista Párt (www.mszp.hu) 2002. és 2006. közötti fejlődését és az országgyűlési (OGY) kampány során mutatott teljesítményét vesszük az elemző górcsőbe alá. Jól tudjuk, hogy a terjedelmi korlátok miatt nem lehet minden részletet, vagy utólag nyilvánosságra került összefüggést munkánk részévé tenni. Ezért a tudományosság általános szabályait szem előtt tartva az általunk lényegesnek ítélt részeket és tanulságokat emeljük ki, illetve a továbbvezető irodalomban ajánlunk a téma iránt mélyebben érdeklődőknek hasznos olvasnivalót.

EZ A CIKLUS MÁS, MINT A TÖBBI

A 2002-ben induló ciklust megnyerő politikai erőt – több korábbi választáshoz hasonlóan – ismétlésre esélyesnek tartották. Ezt az ebben hívók az ország 2004. május elsejére időzített uniós csatlakozásához, illetve a külső fejlesztési források gazdag folyásához kötötték. Ez a ciklus abban is elsőnek tekinthető, hogy két OGY választás között, pont a félidőben került sor az Európai Parlament (EP) 24 magyar képviselőjének megválasztására, amit klasztrikus midterm election-nek is nevezhetünk, ami időben egybeesett a magyar kormányokra jellemző „felezős válsággal” (Ágh Attila kifejezése).

A mögöttünk hagyott négy esztendőben minden korábbinál több népszavazásra került sor, amelyeket ezzel együtt – áttételesen – a kormány munkájáról országos választáson kimondott véleménynek, illetve reprezentatív köz-

vélemény-kutatásnak is tekinthetünk. Az uniós csatlakozásáról 2003. nyarán tartott voksolást alacsony érdeklődés kísérte. A 2004. december 5-i „kettős” népszavazás érzelmileg osztotta meg a magyar állampolgárokat. 2003-ban a csatlakozás eldöntött kérdés volt, a szavazás csupán formalitásnak látszott. A – nemzet léte és fejlődése szempontjából elsőrangú – kérdés nélkülözötte azt a mozgósító erőt is hordozó töltetet, amely a NATO csatlakozásról szóló, 1997. novemberi népszavazást még jellemezte. Az akkor Magyarország határaihoz közel dúló, határon túlra szorult magyarokat is veszélyeztető, délszláv háború a biztonság kérdéskörét felértékeltette, s ez mozgósítóan hatott a szavazókra. A NATO csatlakozás a rendszerváltás egyik fő kérdésére adott első válaszként biztosította az ország nyugati integrációját, hidat épített a szecessziós háborúkban tétovának és megosztottnak bizonyuló Nyugat-Európa és a hátrázottnak, minden vetélytársánál erősebb haderővel rendelkező Amerikai Egyesült Államok irányába.

Az uniós népszavazás más okból sem hozta lázba a magyarokat. Az EU állhatatos mennyasszonyának bizonyult. Ameddig a kilencvenes években rendre öt, addig a millennium idején állandóan két évre voltunk a csatlakozástól. Az integráció (szemmel látható, vagy a háztartásoknál forintban mérhető) előnyei nem jelentkeztek, s az alkotmányos alapszerződés körvonalazódásával sokak számára tűnhetett úgy: A fejlett Nyugat nélkülünk dönt, és korábban „eminensnek” számító országunk a tíz országot átölelő, nagy bővítési hullámmal veszít fontosságából. Az EU iránt érzett vonzalom felkorbácsolásához a Medgyessy-kormány sem járult érdemben hozzá. A magyar kormány a 2002. decemberi koppenhágai csúcson – Lengyelországgal, Csehországgal és Szlovákiával ellentétben – lemondott szabadon felhasználható uniós pénzekről, míg regionális versenytársaink 1,000, 200 és 100 millió eurót kértek és kaptak nemzetgazdaságiak felkészítésére.

Végül említést kell tennünk egy, a tranzitológiából ismert jelenségről is, amellyel még a későbbiekben is találkozni fogunk. A csatlakozásról szóló népszavazás jó lehetőség volt a kormánnyal szembeni proteszt kifejezésére, míg a jobboldal szavazótáborának nagy része nem kívánt részvételével a kormány várható sikerpropagandája számára hivatkozási alapot szolgáltatni. A helyét kereső jobboldali szavazók közül a modernizáció nyertesei mellett azok vették csak a fáradságot és mentek el szavazni, akik az államszocializmus idején is a nyugati orientáció hívei maradtak, és – Trianonért, 1948 és 1956-ért – kapott egyfajta elégtételként még életükben a győztes oldalon szerették volna látni a nemzetet.

Az alacsony választási részvétel, illetve az integrációtól várt gyors és látványos eredmények elmaradása tovább erodálták a balliberális kormány politikai tőkéjét, ami a globalizáció által felgyorsított verseny miatti rossz hírekkel keveredve valóságos vesszőfutássá tette a kormány országglását. Alig múlt el nap anélkül, hogy az adókedvezményekkel idecsalogatott vállalkozások valamelyike ne jelentett volna be gyárbezárást, vagy elbocsátást. Ezek a hírek a kereskedelmi média révén a lakosság széles rétegeihez is eljutottak, felerősítve mindennapos tapasztalataikat. Az MSZP 2003. végére ördögi körbe került.

MIÉRT KELLETT KORMÁNYFŐT VÁLTANI?

A 2002-ben kezdődő ciklus egy nem várt területen is újdonságot hozott. Magyarország korábban azzal is kitűnt a környező országok gyűréjéből, hogy kormányai és kormányfői egyedülként töltötték ki hivatali idejüket. Ez alól, csupán az első szabadon választott miniszterelnök, Antall József volt kivétel, akit egy magasabb erő szólított magához, hogy az ország hajójának kormányát egy rövid időre Boros Péter kezébe adja.

A magunk mögött hagyott ciklus elején történeteknek ily' részletes bemutatását azért tartjuk fontosnak, mert Gyurcsány Ferenc ezen időben a kormányfő főtanácsadójaként, a médiában rendszeresen publikáló és szárnyait bontogató szereplőjeként az események sűrűjében állt, és résztvevő megfigyelőként vélhetően szorgalmasan elemezte a körülötte felvillanó, majd kialvó fényű politikai üstökösök erényeit és melléfogásait.

A 2004. évi EP-választás klasszikus midterm election volt. A két OGY választás félidejében tartott egyfordulós, listás választásra a kormánypártok és az ellenzék is alaposan felkészült. Figyelmünket először a kormánypártokra fordítva a szabaddemokratáknál kevesebb megállapítani valót találunk. A balliberális pártnak időről-időre szüksége van olyan lehetőségekre, amikor felmutathatja törzsközönsége és az érdeklődő közvélemény előtt függetlenségét, illetve azt hogy önállóan is képes átlépni a bejutási küszöbön. Témánk szempontjából csupán két tényt tartunk említésre méltónak: Az SZDSZ külön listája számos egyébként szavazatát a két baloldali párt között megosztó, vagy más körülmények között az MSZP-re szavazót is a liberálisok felé terelt. Így az SZDSZ sikere – áttételesen – az MSZP-t gyengítette. Itt találkozunk sokadszorra a nagy gyűjtőpárt és kisebb szövetségese közötti dilemmával: Támogassák-e az átszavazást, avagy inkább gyűjtőpártként próbálják meg elszívni az azonos oldalon álló kisebb párt maradék szavazóit is? Ez a kérdés

hatványozottan vetődött fel 2006-ban, amikor a szocialisták liberálisokra „át-szavazói” akár abszolút többséghez is juttathatták volna „eredeti” pártjukat.

A második érdekességet a listavezetők „kedvtelenségének” is nevezhetnénk. Három párt listavezetője is kijelentette, hogy ő bizony, csak nevét adja a kampányhoz, ám esze ágában sincsen Brüsszelbe menni. Dávid Ibolya és Kovács László (illetve az MSZP listáján szintén befutó helyen szereplő Horn Gyula) mellett Demszky Gábor is nyitva hagyta annak lehetőségét, hogy Budapest vezetése mellett kívánja-e EP mandátumát is ellátni. Az ő esetében összeférhetetlen mandátumhalmazról lett volna szó, így a Fővárosi Közigazgatási Hivatal – fordulatoktól sem mentes – eljárása után inkább magától mondott le EP mandátumáról.

Az MSZP-n belül már a kormányalakításkor számos olyan konfliktus magját vetették el, melyek idővel kibújtak és a folyton témát kereső sajtó, illetve a vereség után sorait rendező ellenzék legnagyobb öröme szába is szökkentek. Medgyessy Péter miniszterelnöki kinevezése után felvetődött a politikatudományi tankönyvekből ismert kérdés, hogy miért nem összpontosul a kormányfői és a legerősebb kormánypárt elnökének pozíciója egy személyben? Esetünkben Medgyessy a párton belüli erőcsoportok alkujának eredményeként legkisebb közös többszörösökként került a kormány élére, míg Kovács László pártelnök külügyminiszterként – pro forma – a miniszterelnök „beosztottja” lett. Ugyanakkor a miniszterelnöknek a kormánytöbbség gerincét adó párt (és ennek parlamenti frakciója) fölött nem volt közvetlen ellenőrzése.

A szocialistapárt és a kormány konfliktusát a média rendre a „Kormánynak van-e pártja, vagy a pártnak kormánya?” kérdésbe sűrűsítette. Medgyessy lépésről lépésre próbálta mozgásterét bővíteni, ám ügybuzgalma idővel önálló pályára terelte, amely egyre távolodott az MSZP és SZDSZ – egymással elosztási kérdésekben vitatkozó, ám a jobboldal térnyerését egyöntetűen elutasító – mozgásától. Az MSZP és a kormány konfliktuskezelési törekvései a 2004. évi választás célegyenesében már erősen divergáltak. A hosszú távú (csoportos) politikai fennmaradás és rövid távú (egyéni) haszonszerzés 22-es csapdájában vergődő pártpolitikusok az MSZP választási győzelmében voltak érdekeltek. Ha a – közvélemény-kutatások alapján – a párt összességében nem is remélhette a győztesnek járó babérkoszorút, a befolyásukat jó helyi eredményekkel pártjukon belül növelni remélő aspiránsok sorra kilincseltek a kormányfőnél – fejlesztési forrásokért, vagy könnyen mediatizálható kampányeseményekért. Itt ütött az MSZP 2002. őszi választási sikere a visszajára: „túl sok” megyei, nagyvárosi és helyi önkormányzati vezető ácsingózott a rendelkezésre álló szűkös forrásokra. A választási időben kétszer annyira értékes

segítség elmaradását a párt helyi, erős emberei a kormányfő terhére rótták, tovább gyengítve ezzel hatalmi bástyáinak egyébként is porladó falát.

Ameddig az MSZP részéről a bevált szisztémák és kampánytanácsadók (pl. Ron Werber) újbóli csatába küldését szorgalmazták, addig Medgyessy Amerikából hozatott új kampányszakemberekkel és –fogásokkal próbálkozott. Utóbbiak munkájának eredményéről a nagyérdemű közönség az ellenzék vezetőjének február eleji, Vigadóbeli értekelő beszéde után egy héttel megdöbbenéssel értesülhetett, a kormányfő országértékelő beszédében ugyanis olyan közjogi javaslatokat tett, amelyek még – az előre nem tájékoztatott – koalíciós partnerét is meglepték. Ezek közé tartozott a négypárti közös lista az EP választásokon, közvetlen köztársasági elnökválasztás, és kisebb OGY. A szocialisták vezetői körében Medgyessyt kiszámíthatatlannak tarthatták, míg az ország nehezedő gazdasági helyzete a választási osztogatás lehetőségét is a hiú remények közé sorolta. Többek között ekkortól vált a közalkalmazottnak korábban karácsony előtt kifizetett 13. havi juttatás 0. havivá, amit így már csak az új (költségvetési) esztendőben kellett kifizetni, de ebben az évben tovább drágult az energia és a tömegközlekedés is. Az ellenzék legerősebb pártjaként a Fidesz „Nemzeti petíciót” indított, amely konkrét szavazói csoportokat céltzott meg: A gyógyszerárak rögzítése a nyugdíjasok, a privatizáció leállítása a kiábrándultak, a termőföld eladásának tilalma a kisgazdák felé irányuló üzenetként a kormánnyal elégedetlen csoportokat szólított meg. A Fidesz jó érzékkel állította szembe a magát szociálisan érzékenynek mutató („bankár”) kormányt annak urizáló lépéseivel (Söjtöri lakoma, Medgyessy luxus nyaralásai), illetve a szakértelembe és gazdasági kompetenciába vetett hitet a lakosság romló gazdasági helyzetével.

Az EP-választás MSZP-re nézve rossz (ám az SZDSZ-ével már közel sem annyira megalázó) eredménye a fentebb vázolt folyamat mellett felgyorsította a kormányfő elmozdítására irányuló szervezkedést. Medgyessy leváltását elsősorban annak köszönheti, hogy a szocialisták közül egyre kevesebben hitték már el róla azt, hogy vele még egyszer választást lehet nyerni. A leváltás ürügye a kormány nyár végi átalakítása volt, amikor a kormányfő az SZDSZ tárcáit is érintő döntést hozott, s körme szakadtáig ragaszkodott Csillag István gazdasági és közlekedési miniszter menesztéséhez. Eképp társult a szocialista párton belüli elégedetlenséghez a koalíciós partner rosszallása is, Medgyessy a kormánytöbbség pártjait olyan helyzetbe lavírozta, ahonnan egyikük sem tudott tekintélyvesztés nélkül kikerülni. A leggyengébb láncszem Medgyessynél pattant el, így a kormányfő számos lehetőség közül a lemondást választotta. Dugába dőlt kormányátalakítási törekvése hivatalban hagyta Gyurcsány Ferencet, aki ekkor Gyermek, ifjúsági és sportminiszterként első kormányzati tapasztalatokat is szerzett.

Ha korábban azt állapíthattuk meg, hogy a 2002-2006 közötti ciklus az újkori magyar demokrácia történetében is számos újdonsággal szolgált, úgy ez hatványozottan igaz az azt működtető pártokra is. A szocialista párt elnökségén belül is keresték Medgyessy utódját, ám alapszabályuk miatt ezt több lépcsős folyamatként kell celebrálni. Az elnökségi ülés Kiss Péter kancelláriaminisztert javasolta miniszterelnök-jelöltnek.

A 2004. augusztus 21-i szombati választmányi ülésen Kiss Péter még 103, Gyurcsány 99 szavazatot kapott, míg a harmadik induló, Veres János nem kapta meg a továbbjutáshoz szükséges szavazatszámot. A frakció szimpátiaszavazásán is Kiss Péternek állt a zászló, ám az augusztus 25-én, szerdán tartott rendkívüli kongresszuson már Gyurcsány Ferenc diadalmaskodott, 453 a 166 szavazat ellenében. Medgyessy még aznap bejelentette lemondását, majd sportminiszterét (Gyurcsányt) nevezte ki a miniszterelnököt helyettesítő miniszterré, aki így de facto és de jure is magához vette a kormány vezetését.

Az EP-választás és Medgyessy távozása után meggyengült, és Brüsszelbe előbb energiapolitikai, majd adóügyi biztosnak távozó Kovács László utódlásáért is elindult a harc. Az MSZP mértékadó csoportjai a kormányfői pozíció „ elvesztése ” után legalább egy befolyásos tisztséget szerettek volna magukénak tudni, illetve a „régiek” és „újak” között is kialakult egy törésvonal. A hatalmi vákuumot kihasználva politikai vállalkozók tömeges tagbeléptetéssel és fantomszervezetek alapításával próbáltak kedvező startpozíciót nyerni. A sokszereplős küzdelem felértékelte a pártot egy irányba terelő Gyurcsányt, aki – saját pártbázis híján – az igazságosztó és kiegyenlítő szerepét öltethette magára.

Az MSZP-ben is újdonságként, az elnök aspiránsok road-show formájában az ország több szegletében bemutatkoztak, így ismertette terveiket a kongresszusi küldöttekkel. Az MSZP-n belüli folyamatok bemutatását azért tartottuk indokoltnak, mert a közel két év előtti események mai napig tartó váltóállításként határozzák meg az időközben újraválasztott kormány és a legnagyobb kormánypárt mozgását. Az események főszereplői közül Gyurcsány Ferenc időközben választásokon is megerősített miniszterelnök, a várakozások alapján 2006. végén magához vonja a pártelnöki tisztséget is. Akkori kihívója, Kiss Péter kancelláriaminiszterként, majd a második Gyurcsány kormányban munkaügyi és szociális miniszterként marad a hatalom csúcsának közelében.

Az elnökaspiránsok közül Lamperth Mónika megőrizhette bársonyszékét, míg Szekeres Imre csak a választás után vált a párt egyik elnökhelyetteséből hon-

védelmi miniszterré. A (Gyurcsány előtt utat nyitó) többes miniszterelnök-jelölt jelölés egyik első zászlóvivőjeként Toller László továbbra is Pécs polgármestere, aki így hatékony szereposztásban játszhat a „baranyai lobby” gyakran Gyurcsány ellenlábasként kezelt másik országosan ismert arcával, Szili Katalinnal. Szili 2006. után is megtarthatta a T. Házelnöki tisztségét. A végül a befutónak számító Hiller István a pártelnöki pozíció átvételekor lemondott a kultusztárca irányításáról, hogy a választás után felálló második Gyurcsány kormányban már pártelnökként és az összevont oktatási és kulturális tárca vezetőjeként dolgozzon. Az események egy további, máig befolyásos szereplője az MSZP Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei elnöke, Veres János, aki Kiss Péterrel és Gyurcsány Ferencsel szemben indult Medgyessy utódlásáért. Az akkor még csak politikai államtitkár már az első Gyurcsány kormányban is bársonyszéket kapott, amit a választások után – a költségvetés sarokszámai körüli sorozatos bizonytalanság és a nemzetközi hitelminősítő intézetek felől érkező kedvezőtlen hírek dacára is megtarthatott. Juhász Ferenc Medgyessy és Gyurcsány első kormányában is honvédelmi miniszterként dolgozott, hogy a kormányfő a 2006-i választás után a párt országos központjának vezetésével bízta meg, ami addig hivatali utódja, Szekeres Imre felségterületének számított. Ezekre a politikusokra épül a második Gyurcsány kormány, ám a miniszterelnök a IV. fejezetben ismertetett módszerrel gondoskodik arról, hogy e kipróbált szocialista politikusok ambíciójának fája ne nőjön az égit.

A hatalom centrumától távolodó szocialista politikusok közé számíthatjuk a korábbi elnökaspiránsok közül Jánosi Györgyöt, vagy a korábban befolyásos államtitkároknak számító Baja Ferencet és Nagy Sándort. A szocialista párton belüli erőviszonyokat –áttételesen – tükröző személyi mozgások áttekintése után fordítsuk figyelmünket elaborátumunk valódi tárgya, a 2006. évi OGY választások felé. Az események tárgyalását a párton belüli miniszterelnök váltás konzolidálásának bemutatásával kezdjük, amit leegyszerűsítően „előkampány” nevezünk.

AZ ELŐKAMPÁNY

Permanens kampány – ezt a fogalmat használták a politikai elemzők arra a jelenségre, hogy a választások eredményhirdetésével záruló kampány vége (esetünkben 2002. tavasza) egyben az új kampány nyitánya is. 2002. után az éppen csak alulmaradt és ellenzékbe szorult Fidesz körül jelentős politikai erőkoncentráció jött létre, s ezzel a szocialistapárt valós, vele a tagok és alapszervezetek, szakértői kompetencia szintjén azonos szemmagasságban lévő kihívóra talált. A Fidesz ugyanakkor nem rendelkezett az utódpárti szocialistákra jellemző gazdasági és kapcsolati tőkével, ami a jobboldalnak főként a média hozzáférés szűkösségében okoz folyamatosan hátrányt.

A választás után a Fidesz rendezte sorait, és a 2002. forró tavaszán létrejött polgári körök mozgalommal még erősödni is tudott. Ez az alulról szerveződő mozgalom a két választási forduló között akkor körvonalazódott, amikor az állampárti kapcsolati tőkére épülő, késő-kádári elitek főként helyi szinten is legyőzhetőnek tunktek. Ezt felismerve egyesültek a politikától távolabb sodródott véleményvezérek, akik korábban az MDF, KDNP, MDNP, FKgP, MIÉP és más, magukat az antikommunista törésvonal mentén elhelyező politikai erőkhöz sorolták. A polgári körök mozgalom a Fideszhez kapcsolódó laza kötésként terepet biztosított a közéleti tevékenységhez, ám mindezt a párttagság kötelmei nélkül. A Fidesz pártversenybeli előnyét növelte a pártstruktúra egyéni választókerületekre épülő átszervezése is, amire 2003-ben került sor.

A szocialisták az EP választás időpontjára legnagyobb riválisukhoz képest versenyhátrányba kerültek. A fent részletezett okok kedvezőtlen együtthatása csak tovább rontott az alacsony támogatottságot mutató, illetve a harci kedvet és problémamegoldó képességet nélkülöző vezetők miatt egyébként is bizonytalan párt megítélésén. Ilyen szempontból az MSZP talán még „jól” is járt a parlamenti ciklus felénél tartott EP-választással. A társadalmi status quo fenntartására irányuló helyzetéből eredő stratégiai előny fenntartásához az MSZP-nek is változtatnia kellett, és ezt a folyamatot az előző fejezetben már részletezett miniszterelnök- és pártelnök cserével kezdték. Gyurcsány Ferenc és Hiller István, illetve számos további kormánytag személyében már nem köthető az állampárthoz. A személycserre változáképességet is jelent, miközben a Fideszben az első számú vezető pozíciója két választási vereség után sem kérdőjelezhető meg.

Gyurcsány Ferenc és csapata számára a 2004. december 5-én tartott népszavazás volt az első „bizonyítási lehetőség”. Arról kellett meggyőzniük a pártot, koalíciós partnerüket és az országot, hogy a csere helyénvaló volt, és az új vezetés igenis képes „legyőzni” a Fideszt. A véleménynyilvánító népszavazáson két – egyébként szerencsétlen – kérdést tettek fel a választóknak: Kaphassanak-e olyan, a Magyar Köztársaságban állandó lakhellyel nem rendelkező személyek is magyar állampolgárságot, akiknek felmenői korábban már rendelkeztek a mindenkori magyar állam állampolgárságával (ez lényegében a szomszédos országokban élő magyaroknak kedvezett volna). A második kérdés az egészségügy és a magántőke viszonyára kérdezett rá, amit sokan a piacosság (és az addig javarészt térítésmentes szolgáltatások fizetőségének) első lépéseként értékelték.

A kettős népszavazás felemás eredménnyel végződött. Miután a szavazásra jogosultak kevesebb, mint fele (pontosan 37,49 %) járult csak az urnákhoz, a népszavazás nem volt eredményes. Az állampolgárság kiterjesztését a többség

elutasította, míg a második kérdésnél a többség nem adott zöld jelzést a magántőke egészségügybe bevonásának. A kampány és a végkimenet megmutatta, hogy Gyurcsány éles ellentéte hivatali elődjének, így a magukban még kételkedő szocialisták is bizalmat szavazhattak neki.

A népszavazás megmutatta az addig lendületesen építkező és a politikai életben 1997. óta folyamatosan teret nyerő Fidesz növekedésének határát. Több mint két év pragmatikus politizálás után az állampolgárság kérdésében ideologikus álláspontra helyezkedett, ami a bizonytalan szavazók körében erodálódási folyamatot indított el.

A 2005. évet nyugodt szívvel nevezhetjük az előkampány évének. Az Amerikából ismert kifejezés az elnökjelöltek saját pártjukon belüli kiválasztását jelöli. Előkampány már korábban is volt az MSZP-ben, ám az amerikanizálódás hatványozottan érvényes vizsgálódásaink tárgyára, a szocialista párt 2006-os választási felkészülésére is. Ha korábban azt állítottuk, hogy Gyurcsány Ferenc politikusi pályáját a legkönnyebben elődjeivel és legnagyobb riválisával összehasonlítva érthetjük meg, úgy a 2005. év még könnyebben érthetővé válik.

A balliberális kormány munkáját ciklikusság jellemzi. Az aktivitás során felfokozott várakozásokhoz képest „alulteljesít”, ami a nyilvánosság szemében tétlenségnek tűnik. Kérdés, hogy a „csendesebb” időszakok a párton és koalíción belüli építkezés, vagy csupán a következő látványos kampányt megelőző erőgyűjtés periódusai-e?

Visszatekintve a 2005. év eseményeire a parlamenti ciklus végét tekinthetjük az első említésre méltó állomásnak. Nyilatkozataival Gyurcsány Ferenc elérte, hogy a napi politika színteréül szolgáló parlamenttől következetesen távolmaradó Orbán Viktor kiálljon vele egy nyilvános tv-vitára. Ez a vita Gyurcsány számára volt fontos, hiszen a 2004. decemberi „fél siker” után pártja felé újabb bizonyítékát kellett szolgáltatnia annak, hogy egyedül ő képes Orbán Viktorral felvenni a versenyt. Ehhez a Fidesz jó szónok és tapasztalt politikus hírében álló elnökét a kamerák és a nyilvánosság elé kellett „kényszeríteni”. Önmagában már ez a tény is elég lehetett volna párton belüli pozíciójának stabilizálására, ám jó szónoki és politikusi képességeivel Gyurcsány jól állta a sarat, egy szemmagasságba tudott kerülni leendő kihívójával.

A vita eredményét – a tartalmat tekintve legalábbis – a legtöbb elemző döntetlenre hozta ki, ám a stratégiai győzelemért járó babérkoszorú vitathatatlanul Gyurcsány Ferencet illeti meg. Ezzel ugyanis elmaradt a szocialisták

„hagyományos” miniszterelnök-jelölő folyamata, amelynek során az éppen meghatározó erőcsoportok fajsúlyos képviselői bejelentik indulási szándékukat, majd belső alkuk eredményeként megegyeznek az elosztható patronázs javak felett, és a legesélyesebbnek, vagy legbefolyásosabbnak tartott erőcsoport politikusát indítják versenybe. Ez a párt életét legutóbb 2001. nyarán meghatározó „kötelező gyakorlat” 2005. nyarán már elmaradt.

Az előkampány záró akkordjaként egy fontos párton belüli rivális politikai sorsa számított bizonytalansági tényezőnek. Szili Katalin – a politikusok népszerűségi listáin évek óta vezető helyen található házelnök – volt a szocialisták köztársasági elnök jelöltje. A presztízsszempontokra is sokat adó tagságnak régóta túske volt a körme alatt, hogy az utódpartí MSZP még nem adott a köztársaságnak államfőt. Ez egy további legitimációs érv lehetett volna, amely távolítja a pártot a szocializmus állampártjától.

Ameddig a szocialista politikusok többsége Szili Katalinnak szurkolt, addig a rendszerváltó liberálisok már nem tudtak személyére egyértelműen igent mondani, így a fordulatokat sem nélkülöző háromfordulós választás eredményeként – a kívülről jött – Sólyom László költözhetett a Sándor-palotába. Szili támogatottsága több okból is magas volt pártján belül. A Toller László nevével fémjelzett baranyai erőcsoport egyik tagjaként maga mögött tudhatta megyéje támogatását, illetve a párt mintha támogatásával ki szeretne volna köszörülni azt a csorbát, amit a rosszemlékű kettős népszavazás ejtett rajta. Az MSZP hívó tagozatához tartozó Szili akkor lelkiismereti okokra hivatkozva, magánemberként igennel szavazott az állampolgárság kiterjesztésére, ami szembe ment a párt hivatalos álláspontjával.

Ameddig tehát a szocialista párt Szili Katalin államfőjelöltségével volt elfoglalva, Gyurcsány egy másik hadszíntéren tört előre. Az államfőválasztás körüli felfokozott párton belüli hangulatot kihasználva és egyik esélyes kihívója látványos veresége után – a megfelelő testületek támogatásával – a miniszterelnököt kinevezték a pártot a választásokig irányító MSZP Országos Választási Bizottság (MSZP OVB) vezetőjévé. Ezzel Gyurcsány lett a pártot formálisan irányító testület vezetője. Az MSZP OVB mandátumát a párt vezető testületei rögtön a választási győzelem után a 2006. őszi önkormányzati választásokig meghosszabbították.

BLAIRIZMUS MINDEN FOKON

A 2005. nyári Gyurcsány – Orbán vita médiavisszhangjának lecsengése után mindkét párt új, a nyári uborkaszezont hírekkel kitöltő kampányba fogott. A Fidesz elnökének februári évértekelő beszédében útjára indított „Nemzeti konzultáció” lezárása után a jobboldali gyűjtőpárt szimpátiaszavazáson keresett köztársasági elnök jelöltet. Gyurcsány Ferenc és csapata – folytatva a példaképnek tekintett brit miniszterelnök, Tony Blair sikeres kampányfogásainak átvételét – számos akcióba fogott. Ezek közül elsőnek az úgynevezett sms kampányt említjük. Az állampolgárok a kormány által hetente feltett kérdésekre e-mail és sms útján válaszolhattak. A közvetlen demokrácia látszatát keltve olyan, megosztó szakpolitikai kérdéseket tettek fel, mint hogy pl. a szülők megválaszthassák-e mesterséges megtermékenyítés útján születendő gyermekeik nemét?

A csökkenő érdeklődés mellett zajló kampány lecsengésével, a kormánytagok országszerte kirajzottak, és a parlamenti ülészak szeptemberi kezdetéhez igazodva a „kérdések és válaszok” sorozat keretében kisebb-nagyobb településeken állták a szavazók kérdéseit.

Az MSZP ősszel ún. „imázs kampányba” kezdett, mellyel – mint ahogyan azt utólag láthatjuk – több célt kívántak elérni. Elsősorban az új kampánytechnikákat próbálták ki magyar körülmények között. Állványzatokra szerelt, egész házfalakat beborító óriásplakátokon közvetítették az új, hármas jelszót közvetítő értékvilágot. A „bátorság”, „igazságosság” és „szolidaritás” köré épülő képeket a szocialisták hagyományos vörös színe mellett a zöld és a fehér dominálták.

A főként a baloldal hagyományos fellegvárainak számító nagyvárosokra szorító kampány a törzsszavazók megerősítése mellett újabb szavazói csoportokat szólított meg. A felmérések alapján többségükben jobboldali szavazónak számító fiatalok és egyedül élők (single) felé életmód- és természettudományi ismeretterjesztő magazinokhoz adott CD-kkel közeledtek.

A közel 800 millió forint költségű kampány három százalékos növekedést hozott a pártnak, amit vezető politikusai „fordulatként” értékelték. Az imázskampány tapasztalatai a tavaszi országgyűlési választási kampány „anyagcsata” jellegét vetítették előre. A Nagy Háború tapasztalata alapján a győzelem szükséges, de nem elégséges feltétele a lehető legtöbb eszköz harcba vetése. Az anyagcsata ugyanakkor – és a tapasztalatok alapján – általában a kormánypártoknak kedvez, amelyek a patronázsjavak és a közbeszerzési piac sajtoságai miatt több „pótlólagos” bevételre számíthattak.

Új elem volt Gyurcsány Ferenc, az Alapítvány a Modern Baloldalért (www.amoba.hu) honlapján keresztül elérhető internetes naplója (blog). Erre még a nyáron irányították rá egy médiafogással a politika iránt érdeklődők figyelmét. Gyurcsány Ferenc miniszterelnök az „Ígazából szerelem” (Love Actually Is All Around) című, 2003-as film egyik jelenetét játszotta el. Az eredetiben az ismert színész, Hugh Grant játssza a brit miniszterelnököt, aki a Downing Street-i hivatalában tánra perdül. Ezt játszotta el a magyar miniszterelnök is, aki ugyanarra a zenére parlamenti dolgozósobájában táncolt. A hivatalos verzió szerint a videó nászajándék volt a kormányzóvivő menyegzőjére, amelyen Gyurcsány nem tudott részt venni, és ezzel a rövidfilmmel kedveskedett.

Beiktatása után Gyurcsány többször szerepelt a bulvármédiában, aminek prózai oka a lakosság megváltozott médiafogyasztási szokásaiban keresendő. Ha a többség nem nézi a politikai vitaműsorokat és a könnyű kikapcsolódást keresve a bulvármédia felé fordul, úgy a politika oda is követi őket. Gyurcsány főként az egyik kereskedelmi csatorna műsoraiban szerepelt sokat, ahol egy beszélgetős műsorban betegsége legyőzéséről beszélhetett, illetve amely csatorna a legnézettebb műsorsávban többször közölte a miniszterelnök bulvárszagú történeteit (pl. egy eltévedt vidéki kislány megtalálását, vagy az első munkanapján hivatalába bekocogó politikus képét).

A kiszivárogtatás után ugrásszerűen emelkedett az amöba honlap látogatottsága, s Gyurcsány azóta rendszeresen ezen a fórumon keresztül számol be személyes érzelmeiről, családjá életéről, vagy fontos politikai kérdésekről. A táncbetét és a modern internetes médium használata növelte a hagyományosan a nyugdíjasok körében népszerű MSZP elfogadottságát a 35 éven aluliak körében.

A Nagy-Britanniától ellesett politikai fogások sorát növeli a kis- és nagykormány kialakítása. Ahogyan a brit Alsóházban különbséget tesznek első- és hátsópados képviselők között, úgy Gyurcsány Ferenc soha nem látott számban nevezett ki miniszterelnöki és kormány megbízottakat. A patronázs javakkal való gazdálkodás lényege, hogy a kormánypártok befolyásos politikusait tisztséghez (s ez által rendszeres megszólalási lehetőséghez, szakértők alkalmazásának lehetőségéhez, illetve többletjövedelemhez) juttatva megerősíti ezek személyéhez és politikájához kötődését.

A nagykormány kifejezés pont erre a felduzzasztott létszámra utal. Angliában a kormánypárti képviselők közel harmada (ez akár száz fő is lehet) vesz valamilyen formában részt a kormányzati döntések előkészítésében és /

vagy végrehajtásában. Miután egy ilyen testület könnyen működésképtelenné válik, ezért kell egy „kiskormány”, amely a valódi döntéseket hozza, míg a „nagykormány” csupán kiszolgáló szerepre van kárhozthatva. Ez a modell a második Gyurcsány-kormányban már vegytisztábban jelenik meg.

AZ MSZP KAMPÁNYSTRATÉGIÁJA

A szocialisták és Gyurcsány Ferenc kampánystratégiája – az események utólagos elemzésére alapozva – a tanulmányunk elején már azonosított tapasztalatok felhasználására, a gyors reagálásra, illetve a kampányeszközök mixére épült.

Elsőként a kampány síkjait kell azonosítanunk. A rendszerváltás utáni kormányok tapasztalataiból tanulva, az MSZP alapvetően nem – az elmúlt négy év eredményeire építő – kormánypárti, hanem a proteszt magatartást maga mellé állító, általában ellenzéki pártok által használt, a proteszt magatartásra építő „ellenzéki” kampányt folytatott. A negatív üzenet a 2006. tavaszi választás alapvető dilemmájává tett kérdés volt: „Akarja-e az ország, hogy Orbán Viktor visszatérjen a hatalomba?”

A „karaktergyilkosság” eszközével megosztó személyiséggé vált ellenzéki pártelnökkel szemben főként a bizonytalan szavazók körében tápláltak ellenszenvet. A kormányzó szocialisták így tudták a proteszt magatartás – más körülmények között az – ellenzéket erősítő hatását minimálisan meggátolni, számukra optimális esetben a maguk javára fordítani.

Egyet érthetünk azokkal az elemzőkkel, akik szerint Orbán Viktor és a vele együtt démonizált vezető Fidesz politikusok megszólalása a baloldal legjobb szavazatszerző eszköze.

A negatív (ezen belül hagyományosan negatív, illetve ezt kiegészítő kontrasztív) kampány mellett a szocialisták pozitív kampányt is folytattak, melynek középpontjába az Európai Unió 2007. és 2013. közötti költségvetésére épülő Nemzeti Fejlesztési Terv II (NFT II) projektjeit állították. A kormány által kidolgozott tervet „Új Magyarország” (amely hajaz a Blair által kedvelt „New Britain” fordulatra) tervként népszerűsítették. Az MSZP honlapján az érdeklődők postai irányítószámuk beírása után tájékozódhattak közvetlen lakóköznyezetükben megvalósuló fejlesztésekről.

A kampány újdonságereje nem is az építkezések és felújítások adatsoraiban, hanem a modernizáció – anti modernizáció ellentétpár pozitív töltetű oldalának elfoglalásában ragadható meg. Az „új” szó mellett gyakran hangoztatták, hogy az uniós források segítségével a rendszerváltás (és tegyük hozzá a globalizáció) veszteséiből akár még nyertesek is lehetnek.

A kampány harmadik síkja az ún. „tükörpolitika” vagy „kioltás”. A két nagy rivális 2004. nyara óta fej fej mellett haladva próbálja alakítani a politika napirendjét, nem engedve, hogy riválisa előnyre tegyen szert. Ezért rendeznek párhuzamos kampányeseményeket, vagy reagálnak szinte azonnal az ellenfél állításaira (rapid response).

A szocialisták akkor nyugodhattak meg, amikor a Fidesz kommunikációjából nyilvánvalóvá vált: W. Bush elnök 2004. évi újra választási kampányából ismert stratégiát próbálják magyar körülmények közé átültetni. Ennek lényege, hogy a gondosan felépített szavazói adatbázis alapján mozgósítják a saját szavazókat. Ez a stratégia a bizonytalanok távolmaradására (vagy megnyerésére) épít. Az MSZP számára második kedvező tényezőként a Fidesz vezetői egyedül kívántak nyerni, az „összefogás” és „szövetség” fordulatok gyakori használata, illetve az MDF közvélemény-kutatók által a bejutási küszöb alatti tartományban mért támogatottsága a 2002-ből ismert helyzetet vetítette előre: Hiába erős a Fidesz, ha nincsen olyan szövetségese (potenciális koalíciós partnere), amellyel együtt eléri a mandátumok abszolút többségét.

Az adatbázis építésben a szocialisták sem maradtak le. Ún. „intelligens telefonhívásokkal” bombázták – főként a „billegő” körzetekben élő – szavazókat. A „billegő” körzetek (az amerikai választásszociológiából „swing state” néven ismert) jelensége mögött az rejlik, hogy a korábbi választási eredmények alapján azokat az egyéni választókerületeket tekintik bizonytalan kimenetelűnek, ahol a két oldal között ezernél kevesebb szavazat különbség volt. 2002-ben kb. 55-60 ilyen körzet volt, köztük a leghíresebb a szerencsi körzet volt, ahol 10 szavazat döntött. A jelenség 2006-ban is megismétlődött, többek között Győrött és Kecskeméten is néhány tucat szavazat billentette a mérleg nyelvét egyik, vagy másik irányba.

Az MSZP e többszólamú kampányát Gyurcsány Ferenc személyére, mint kampányarcra építette, aki mögött a kormány tagjai mellett a párt további – korábban többet szereplő tagjai – is kiszorultak a képernyőkről.

A kampányban azonosított példák támasztják alá igazán a bevezetőben felállított hipotézisünket, miszerint a „Gyurcsány-jelenség” az elődök és riválisok hibáiból levont következtetéseken keresztül érthető meg a legjobban.

A szocialista kampányt egy emelkedő ív köré építették fel. A kampány forró szakaszához érve (márciusra) a (1) közvélemény-kutatásokban az MSZP átvette a vezetést. A miniszterelnök-jelöltek vitájában határozott fellépésével Gyurcsány „felülkerekedett”, „jobb volt”, mint kihívója Orbán Viktor (2) a baloldal a modernizáció és westernizáció valós ereje, míg a Fidesz „visszafordulna”. S végül az MSZP nagyobb támogatással került ki az első fordulóból, mint fő riválisa (3). Erre az emelkedő ívre építették a bizonytalanok felé szóló üzeneteket, azt sugallva: Az MSZP lesz a biztos befutó, ott van az erő, aki a győztesre akar szavazni, annak „oda” érdemes csatlakozni.

A rivális lépéseire reflektáló tükörpolitikát a transzformációs társadalmakra jellemző modernizáció – antimodernizáció ellentétpár köré szervezték. Miután a kampány korai szakaszában láthatóvá vált, hogy a Fidesz törzsközönységét értékalapú (antiliberális és antikapitalista) üzenetekkel próbálja megtartani, a szocialisták kényelmesen átvonulhattak és immáron kihívó nélkül tarthattak igényt a modernizációt pártolók térfelére.

A Fidesz antikapitalizmusa (privatizált vagyont az állam „visszakéri”, árak alakulásába beavatkozó állam, multinacionális cégekkel szemben táplált ellenszenv meglovagolása, stb.) számos olyan városi jobboldali szavazót is eltávolított a jobboldal nagyobb pártjától, akik a többi értékalapú üzenet legtöbbszörrel talán még azonosulni is tudtak volna. Ők „kisebbik” rosszként az MDF és SZDSZ, illetve a távolmaradás között választhattak. Számuk akkor ugrott meg, amikor a Fidesz antiliberalizmusa – az egyébként populista neoliberalis gazdaságpolitika ellenességéből – a látszat alapján átcsapott az alapvető szabadságjogok korlátozásának – egy magasabb cél érdekében történő, akárcsak átmeneti – elfogadásába. (Erre az Orbán Viktor által a „nemzet doktorának” titulált, és miniszterelnök-helyettesként jelölt) Mikola István kampánynyitó kongresszuson mondott beszéde szolgáltatott alkalmat az ilyen félremagyarázható kijelentésekre szomjas baloldalnak. Mikola a határon túli magyaroknak – kormánypozícióból – adandó állampolgárság esetén húsz évre biztosítottnak látta a Fidesz hatalmon maradását. Ezt a baloldal azzal támadta, hogy csak kötelességhez társulhat jog, tehát a más országban adót fizető polgár csak ott szavazhasson, ahol állandóan lakik, és ahol szavazatával kiváltott döntései következményeit viseli. Másik felkapott mondata szerint a single életmód nem támogatandó, ami a baloldali média által felerősítve, azt sugallta, hogy a Fidesz kormány „ajánlott” életmód mintát vetítene a társadalom elé, és a devianciát ha nem is büntetné, de megbélyegezné.

Ezek után a Fidesz végleg az antimodernizációs sarokba szorult, ahonnan célzott, és heti bontásban érkező kampányígéretei sem tudták kiengedni. E célirányos üzenetek élét az MSZP –a Fidesz által megcélzott csoport által fogyasztott, főként kereskedelmi médiában elhelyezett ellenhirdetésekkel törte le. A 14. havi nyugdíjra tett ígéretet a „venne-e ettől az embertől használt autót?” fogással hiteltelentítették el. (Az ellenfilm szerint Orbán Viktor nem szavazta meg a 13. havi nyugdíj bevezetéséről szóló törvényt. Ezzel kapcsolatban az igazság kedvéért meg kell jegyezni, hogy az MSZP által felhozott törvény egy ún. salátatörvény volt, amely többek között a 13. havi nyugdíjról IS rendelkezett. Az ilyen törvényalkotást az Alkotmánybíróság később alkotmányellenesnek minősítette. A 13. havi juttatás kifizetésének végrehajtásáról szóló – későbbi – törvényt a Fidesz elnöke ugyanakkor már megszavazta.)

A „Blairizmus” kampányeszközeinek átvétele is sikeresnek bizonyult. Nem sokkal Gyurcsány Ferenc miniszterelnöki antréja után jelent meg Útközben című könyve, amit a 2006. évi könyvhéten Anthony Giddens-nek ajánlott könyve követett, amelyben a Balir-i „harmadik út” értelmezéséről értekezik. Sikerült az MSZP képi világát is megújítani. Ameddig a Fidesz pártemplémáját narancssárga körbe csomagolta, a szocialisták vörös téglalapokkal jelentek meg, 2006-ban már az „IGEN Dal” melódiájával kampánydaluk is volt, ami fiatalossá és dinamikussá tette a kampányt. Az „utcai politizálást” azon idáig elutasító MSZP most élt először az igazi nagyrendezvény eszközével. A „tűkörpolitika” jegyében a két rivális egyazon hétvégére tervezte rendezvényét, ám – félve a két tábor közötti ütközésektől – az MSZP egy nappal előre hozta saját eseményét, így az szombaton került megrendezésre.

ÖSSZEGZÉS

Fenti érvelésünk arra a hipotézisre épült, miszerint az MSZP sikere a Gyurcsány Ferenc vezetése alatt dolgozó kampánycsapat tanuló- és alkalmazkodó képességének köszönhető. A rendszerváltás utáni szabadon választott kormányok hibáiból tanulva, kampányukat a riválishoz igazítva, továbbá a politikai mérnökség eszközeit tudatosan és célirányosan használva tudtak fellökerekedni.

Rezüméként – és állításunk alátámasztására – egy példát szeretnénk felhozni. Amikor 2006. január-február fordulóján megjelent a „Magyar Vizsla”, majd nemsokkal később a „Pesti Riport” című ingyenes, és minden háztartásba eljuttatott újság, az MSZP kampánystáb rögtön a közvélemény-kutatás

eszköztárához nyúlt. Fókuszcsoportos vizsgálatok segítségével ellenőrizték a lejárató célzatú kampánykiadványok hatását.

Amikor kiderült, hogy a „vizsla” által „leleplezett” szocialista és liberális politikusok gazdagsága nem kelt visszatetszést a megkérdezettek körében, illetve azt is konstatálták, hogy a megkérdezettek többsége számára nem szimpatikus a negatív kampány, nem vették fel a kesztyűt. A „vizsla” részletesen bemutatta több kormánytag ruhatárát, házát, üdülési desztinációját, majd mindegyikhez egy árcédulát mellékelte – az átlagemberek számára csillagászati magasságú összegekről. A kutatás eredményeként kiderült, hogy a megkérdezettek véleménye szerint a kormánytagok még politikai szerepvállalásuk előtt gazdagodtak meg, s ezért elfogadható, ha az „üzleti szférában” szerzett vagyonukból az átlag feletti szinten élnek.

A kutatás eredményeként a szocialisták ellenkampányukban erre helyezték a hangsúlyt, míg kontrasztként Orbán Viktor miniszterelnöksége alatti, - azaz a hatalommal való visszaélés gyanúja által körülengett módon való – gazdagodását kampányuk mellékhadszínterein hirdették, kerülve ezzel a negatív kampány ódiumát.

A modern politikai mérnökség eszközeinek felhasználása természetesen a rivális Fidesz számára is adott lehetőség lett volna. Miért lehetett mégis az, hogy két, közel azonos képességű és nemzetközi kitekintésű kampánystáb mégis eltérő eredményességgel tudta ezen eszközöket használni? Erre a további kutatásokat igénylő kérdésre az elsődleges választ a két gyűjtőpárt vezetőinek személyiségében, vezetési struktúrájában, illetve kampánystratégiájában kell keresnünk.

Az üzleti világban tapasztalatokat szerző Gyurcsány úgy tűnik, megbízik a profikban, s a tudományos módszerekkel (mint pl. az előbb röviden vázolt fókuszcsoportos vizsgálat) verifikált eredményeket elfogadja. A szocialista kampány rugalmasabbnak is bizonyult, menet közben is jobban tudott változtatni. Ez persze a kampánystratégia kezdeti hiányát, vagy kialakulatlan-ságát is rejtheti.

A pártok vezetési struktúrájában az MSZP-t a kampány idején irányító OVB kis létszámú testületként kellően nyitottnak bizonyult a kampányszakértők bevonására ÉS(!) döntési jogkörrel való felruházására. Ez nem vonja el a felelősséget a politikustól, ám – az ilyen vállalkozásokhoz nélkülözhetetlen bizalom megléte esetén – tehermentesíti őt.

A kampánystratégiák tekintetében – az időközben múltó idő által is szépített módon – a Fidesz következetesebbnek, azaz a változásokkal szemben rugalmatlanabbnak tűnt. Alapvetően az elfogadott kampánystratégiát vitték végig, míg „tükörpolitikájuk” csupán a felszínt (taktikát) érintette. Nem tisztünk a Fidesz kampányával foglalkozni, erre a nyájas olvasónak e kötet

egy másik tanulmánya bőven ad lehetőséget, ezért itt és most csupán annyit jegyzünk meg, hogy a Fidesznek nem volt B terve („egyedül győzni”), ezért – a sorjázó nehézségek és a vállalkozást eleve kudarcossá tevő körülmények számukra szerencsétlen voltát látva – sem tudtak maguk által választott pályájuktól eltérni. Ez a felkészületlenség okozhatta a Fidesz két forduló közötti – finoman szólva – „bukdácslását is.

Az MSZP ezzel szemben minden hadszíntéren maximum teljesítményt nyújtott, amit nyilván megkönnyített számára a kormányzati pozícióból eredő erőfölény, ami – mint azt már korábban megjegyeztük – a győzelem szükséges, de nem elégséges feltétele.

Kérdés, hogy Gyurcsány győzelemre játszó csapata az őszi önkormányzati választások utáni két és fél év – menetrend szerint legalábbis – választások, és kampány nélküli időszakában milyen kormányzati teljesítményt nyújt.

Most még hisz az ország a reformok szükségességében és abban, hogy a szocialisták nyújtják a jobb, a westernizációt és modernizációt jobban szolgáló alternatívát. Kérdés, hogy az uniós felzárkózást (a magyar politikai rendszer hatékonyságát fokozó) és a közös európai fizetőeszköz bevezetését célzó reformokra sor kerül-e, illetve ha igen, úgy ezek első gyümölcsei a következő választásokra már láthatóak és kézzel foghatóak lesznek-e. Ha nem, úgy Gyurcsány Ferenc csupán az első „duplázó” miniszterelnökként kerül be (az első szabadon választott MinE. mellé) a kései utódok történelemkönyveibe. Eddigi teljesítménye alapján csapata is jó eséllyel pályázhat a Fidesz által 1998. után meghonosított kampányeszközök és –fogások tökéletesítőjének címére.

Értékek és valós kormányzati eredmények nélkül nehéz választásokat nyerni. Még a legjobb kampányfogásokkal is embert próbáló vállalkozás. Most minden szem az országreformra és a nagy társadalmi ellátórendszerek átalakítására irányul. Ha a nagy vállalkozás sikerül, a szocialisták jól sáfárcodtak a választók bizalmával. Ha nem és csak a szemfényvesztő kampányok szintjén történik átalakulás, úgy könnyen a Hofi Géza által mesélt vicc juthat az eszünkbe, amelyben a tervben előírt tizennégy malac helyett csak tíz született. Miután a különböző szinteken - papíron legalábbis – elérték az előírt számot, a vezetés a következő döntést hozta: „tizennégy malacból tizet exportálunk, a többit pedig megesszük mi!”

**EGY ADOTT EGYÉNI
VÁLASZTÓKERÜLET ELEMZÉSE,
AHOL JELENTŐS FORDULAT ÁLLT BE**

LESTI ÁRPÁD

A 2006. évi általános országgyűlési választások a rendszerváltás, rendszer-változás utáni ötödik szabad országgyűlési választások hazánkban. Az eltelt 16 év során kialakult számos országos jellegzetesség és megszokottá vált mára a választási eljárás. Az 1980-as évek végén kialakított és a '90-es konszenzusos tárgyalások során ez alapján tovább gondolt választási törvény gyakorlatilag öt cikluson át érintetlen maradt. Ez garanciát jelent arra nézve, hogy hosszabb távon is elemezhesünk akár egy adott megyét, vagy egyéni választókerületet (csak említés szintjén utalnék most arra a lehetőségre, amelyben több választási eljárást alkalmaztunk volna, akár ezzel teljesen megváltoztatva egyrészt a választások kimenetelét, másrészt az egyes települések eredményeit, s ezáltal ellehetetlenítettük volna a mostanihoz hasonló elemzéseket).

A rendszer stabilitása azonban megengedi, hogy összevessük a kapott eredményeket, tendenciákat figyeljünk meg és hipotéziseket állítsunk fel. Természetesen minden hipotézis annyit ér, amennyire használhatóvá, kiindulóponttá válhat a további elemzésekhez. Módszertani problémát tehát éppen az jelent, hogy mi a mércéje a feltevésünknek? Lehet-e egy az alábbiakban található tanulmány alapján a következő – jelen tudásunk birtokában 2010-ben esedékes – választásokra 100 %-os biztonsággal megtippelni az adott eredményeket. Tovább menve a gondolat meneten: célja-e e dolgozatnak megtippelni az eredményt (vagy akár csak utalni rá) és mennyiben befolyásolja értékét egy esetleges melléfogás.

Véleményem szerint nem cél a 2010-es választásokat ez alapján megtippelni és nem is befolyásolja a dolgozat minőségét az esetleges eredmény. Pusztán a megtörtént, a létező (a „van”) világában történő, leíró, a meglévő eredményeket egy új szempont szerint felsoroló tanulmány, amely azonban tartalmazhat általános észrevételeket, amelyek az elkövetkezendő választásokra nézve is igaznak minősülhetnek. További érdekessége, hogy nem az egész országra vonatkozólag von le megállapításokat, hanem igyekszik az egész ország, egy kis szeletére – jelen esetben egy egyéni választókerületre, kb 60 000 főre – koncentrálni, s az itteni számszerű adatokat elemezni.

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE 3-AS EGYÉNI VÁLASZTÓKÖRZETE

Az első, ami a cím meghatározása után felmerül: miért pont Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Tiszavasvári központú egyéni választókerületére esett a választás. Miután erre a kérdésre választ kapunk meg kell vizsgálnunk milyen történelmi múlttal, földrajzi adottságokkal, település szerkezeti jellegzetességekkel rendelkezik, s ezután végezzük az eredmények tükrében az elemzést. Természetesen nem mindegy, hogy a választott választókerület az ország mely tájegységében fekszik. Egy a nyugat-dunántúli tömbbe tartozó választókerület egészen más szocializációs környezettel rendelkezik, mint egy kelet-magyar-

országi, vagy észak-magyarországi. Hisz előbbi az ország polgárosodottabb régiójában található, míg utóbbiak a munkanélküliséggel inkább küszködő területeken, ezért egyiken a választások alkalmával jelentős tényező az antikommunizmushoz való ragaszkodás, másikon inkább a múlt rendszerhez való nosztalgia -ahol mindenki állással rendelkezett¹ -.válik kulcskérdéssé. Ezzel párhuzamosan, míg egyik mindenképpen a kommunizmus-antikommunizmus dichotóma alapján dönt, addig a másik a napi gazdasági megfontolásokat helyezi előtérbe: jobban él-e, van-e munkája.

Elsőként a fentiek tükrében a miéltre keressünk választ, azt követően pedig a jellemzőket vesszük sorba. A válasz nem adható meg az 1990 óta eltelt választások rövid, tömör elemzése nélkül. A továbbiakban a különböző csoportosításokon keresztül jutunk el a válasz megfogalmazásáig. Elsőként megvizsgáljuk, hogy mely körzetek azok, amelyek mindig a későbbi győztesnek „adták” az egyéni mandátumukat. Másodjára a 1998-ban még jobb oldali, de 2002-ben már baloldali körzeteket tekintjük át, majd megvizsgáljuk közülük ma hány van már ismét jobboldali kézen. Harmadik lépésben ennek ellentettjét tekintjük át: az 1998-ban baloldali, de 2002-ben már jobb oldali körzeteket illetve hogy ma hánynak van ismét baloldali képviselője.

A rendszerváltás, rendszerváltozás óta eltelt választások során a 176 egyéni választókerület közül 23-ban mindig a későbbi kormánypártok szereztek meg az egyéni mandátumot. Értem a kormánypártok alatt 1990-ben az MDF-FKGP-KDNP koalíciót, 1998-ban pedig a FIDESZ-MDF-FKGP koalíciót és figyelmen kívül hagyjuk, hogy a ciklus végén kik is voltak a kormánytöbbség biztosítói még (ez a pontosítás az FKGP kilépése és darabokra hullása miatt indokolt).

MINDIG „GYŐZTES” KÖRZETEK²

¹ Kuglics Gábor: A vas megyei 5. számú választókerület politikai viszonyai 1990-2002, in: Fipolit, 2003, Antológia Kiadó, 163.o.

² Az ország és budapest térképen kék színnel jelölve a mindig a későbbi kormánypárti körzetek.

Mint látható ezek a körzetek az ország különböző területein találhatóak meg, szétszórta, akár egymástól is több egyéni választókerületnyi távolságra, vagyis nem egy megyében vagy régióban található a többségük³ (e szerint nem regionális, helyi ügyek miatt alakul ki). Nyugat-Magyarországon számuk csekély (Zala⁴), mint ahogyan Kelet-Magyarországon is (SzSzB2). Észak-déli éles törésvonal sem jellemzi az elhelyezkedésüket, hisz egyenlően fordulnak elő mindkét égtájon (8/8). Közép-Magyarországon koncentrálódik (Budapest és Pest megye) a 23-ból 10, de itt is inkább csak három egymáshoz közel lévő tömbben⁵. A megyei jogú városok 38 egyéni választókerületben érdekelték⁶, ebből csupán 7 volt mindig a későbbi győztesé (18,42 %). A más (nem Budapest, nem megyei jogú város) körzetek 106 egyénije közül pedig 9 tartozik ebbe a csoportba (8,49 %). Tény, hogy arányaiban véve Budapestet a megyei jogú városok követik, de számszerűleg a kisvárosokban fordult elő legtöbbször.

	Budapest	Megyei jogú város	Egyéb
Össz	32	38	106
Mindig győztesé	7	7	9
%	21,88	18,42	8,49

A magyar választási rendszer logikájának következtében a listás vereséget az egyéni körzetek megnyerésével orvosolni lehet.⁷ Ezért érdemes az 1998-as és a 2002-es eredményeket összevetni, megnézni, hogy a Fidesz, a jobb oldal mely körzeteket veszett el, s mi lett azóta a körzetek sorsa. Az 1998-as jobb oldali körzetek közül 34-ben nyert 2002-ben az MSZP. Ezek közül 2006-ban mind a 34 továbbra is baloldali kézen van. Ezek szerint a jobb oldal az elvesztett kerületek közül egyet sem tudott visszaszerezni 4 év alatt⁸.

³ Ha leszámítjuk Budapestet, amely 7 körzetet ad, s ezek igen közel fekszenek egymáshoz

⁴ A tanulmány során végig így jelöljük az országgyűlési egyéni választókerületeket, s nem a központjuk megnevezésével. Ennek értelmében a Zala2 a nagykanizsai központú egyéni választókerületet jelenti.

⁵ Bp17,32 szomszédos Pest 8,9-cel, míg BP24,25-höz Pest 7 van közel, a harmadik a Bp 8,10,12

⁶ Számosat közülük nem csupán a város, hanem a környező települések együtt alkotnak

⁷ Lásd a jobb oldal eredményeit. 1990 óta nem sikerült listán megverni az MSZP-t, de 1998-ban a két fordulás visszalépéseknek köszönhetően sikerült az Fkcp támogatásával megszereznie a parlamenti többséget a Fidesz-MDF képviselőknek – A Fidesz és az MDF a két forduló között lépett választási megállapodásra

⁸ 1998-ban még megvolt, 2002-re elvesztett és 4 év múlva, 2006-ban nem sikerült visszaszerezni.

KÖRZETEK, MELYEK 2002-RE BALRA ÁLLTAK⁹

Az előbbi gondolat menetét folytatva, ha megnézzük, mely kerületek azok amelyek 1998-ban és 2002-ben jobboldaliak még, de 2006-ban már nem újabb magyarázatot találunk a vereség megértéséhez. Nem csak, hogy nem sikerült viszszerkezni a 2002-re elvesztetteket, de még továbbiak elvesztése is előfordult.

KÖRZETEK, MELYEK 2006-RE BALRA ÁLLTAK¹⁰

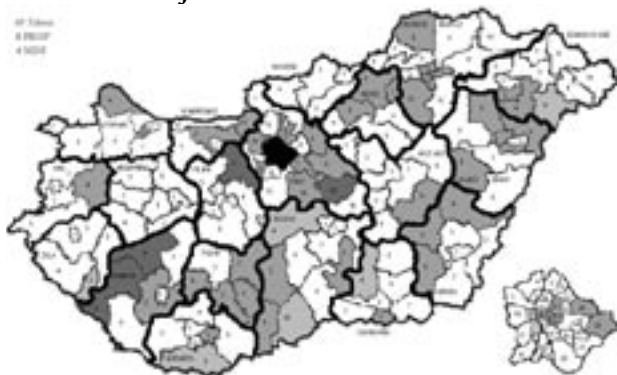
1998-as választások alkalmával a jobb oldali pártok két forduló közötti együtt működésének köszönhetően sikerült leváltani az addigi MSZP-SZDSZ koalíciót. Ebben nagy szerepet játszott az FKGP, amely 72 helyen visszalépett a Fidesz (és az MDF) javára¹¹. Számos helyen ezzel a stratégiával sikerült fordítani az eredményen és a Fidesz, az MDF vagy éppen az FKGP jelöltje győzött, s így szerezte meg a szükséges többséget az Országgyűlésben.

¹¹ <http://www.valasztas.hu/ujweb/index.htm>

⁹ A térképen piros színnel vannak azok a körzetek jelölve, amelyek 1998-ban még jobboldaliak voltak, de 2002-re már baloldaliak.

¹⁰ A térképen vörössel vannak jelölve azok a körzetek, amelyek 1998-ban és 2002-ben jobboldaliak voltak, de 2006-ban már baloldaliak, kékkel pedig az, amelyek 2006-ra a Somogyért Egyesületé lett.

KÖRZETEK, MELYEKBEN A KÉT FORDULÓ KÖZÖTT FORDÍTOTT A JOBBOLDAL¹²

Éppen a két forduló közötti változásoknak köszönhetően érdekesek azok a körzetek, amelyek pont az aktuális vesztes mellé álltak. Az 1998-as jobb oldali győzelem után 2002-ben ismét a baloldal került hatalomra. Hazánkban 10 egyéni körzetben éppen fordítva alakultak az eredmények, vagyis miközben 1998-ban még a baloldal jelöltje nyerte az egyéni, addig 2002-ben már a jobboldal, miközben országos szinten ennek ellenkezője következett be. A következő választások alkalmával (vagyis 2006-ban) aztán a 10 egyéniből 7-ben ismét a baloldal került ki győztesen, vagyis csak 3-ban tudta a jobb oldal megtartani az eredményt. A következő ábra ezeket a körzeteket jelzi. Az említett 7 közül került kiválasztásra egy egyéni körzet, éppen az országos tendenciával való „szembe menés”, majd a z ismételt váltás miatt. A 10 körzet további jellemzőit is vizsgálva megállapíthatjuk, hogy 1990-ben Szigetváron (Bar7), Berettyóújfaluban (HB5), Balmazújvárosban (HB8) és Tiszavasváriban (SZSZB3) is megfordult az eredmény a két forduló között és mindkettőben a későbbi győztes MDF diadalmaskodott. Az 1998-as választásokkor egyik körzetben sem fordult meg az eredmény, s mindben – mint már említettük és az elemzés alapját is adja – MSZP nyert. Négy év múlva a két forduló közötti intenzív Fidesz-MDF kampánynak köszönhetően a 10-ből 4-ben a Fidesz (Som6, HB5, SZSZB3, SZSZB7), míg egyben az MDF (BAR7) jelöltje tudott fordítani¹³. Az idei választások alkalmával már az első fordulóban eldőlt 3 helyen a verseny. Vásárosnaményben (SZSZB8) és Hajdúszoboszlón (HB7) a Fidesz-KDNP, míg Tiszavasváriban az MSZP jelöltje szerezte meg az abszolút többséget. A további körzetek közül Nagyatádon (Som6) független jelölt diadalmaskodott és csak Sárbogárdon tudott (Fej6) a Fidesz-KDNP nyerni. A fenti rövid áttekintés után összefoglalható, hogy Tiszavasvári az egyetlen körzet, ahol 2002-re a jobb oldal fordított, de 2006-ra úgy veszítette el elsőségét, hogy már az első fordulóban megszerezte a mandátumot az MSZP.

¹² A térképen külön színnel jelöltük, hogy melyik jobboldali párt (későbbi kormánypárt) jelöltje tudott fordítani.

¹³ Mivel a két párt közösen indult a különbség tétel alapját a jelölt / majdani képviselő későbbi országgyűlési frakcióban elfoglalt helye alapján tettük.

KÖRZETEK, MELYEK 2002-RE JOBBRA ÁLLTAK

A tanulmány további részében a Tiszavasvári körzet elemzését végezzük el, melynek során kitérünk az egyéni választóköri földrajzi adottságaira, elhelyezkedésére (melyek nagyban befolyásolhatják a választások kimenetelét), a korábbi választások eredményére majd a részvételi adatok, a jelöltek száma, személye és az eredmények értékelése zárja a következő egységet.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei választókerületet nyugatról Borsod-Abaúj-Zemplén megyétől a Tisza választja el, ami természetes határa a megyének is. Déli határa Hajdú-Bihar megye, míg keleten a megyeszékhely, Nyíregyháza alkot önálló választókerületet. Tizenhét kisebb-nagyobb település alkotja a körzetet, melyek közül kiemelkedik a több, mint 10 000 fő Tiszavasvári, mely így a központ is, de jelentősebb település még Rakamaz, Tiszaeszlár, Tiszalök és Tiszadob is. A körzetet a 36-os és a 38-as út érinti, s az M3-as közelsége könnyen kapcsolja be az ország vérkeringésébe.

A továbbiakban az 1920-as fordulat utáni parlamenti választások eredményeit elemezzük. Tekintve, hogy az 1947-es választások után az Magyar Kommunista Párt egypárt rendszert vezetett be és a választások is csak formalitásokká váltak, csak 1947-ig vizsgálódunk. Ugyanakkor megemlítenőd, hogy az általános, titkos, egyenlő és arányos kritériumoknak korántsem feleltek meg ezek a választási eljárások. Elég ennek bizonyítására megemlítenünk, hogy a '30-as években egymással párhuzamosan létezett titkos és nyílt egyéni választókerület is, mivel a vidéki körzetekben félő volt a kormánypárt bukása nem engedték meg a titkossá tételt, ezzel biztosítva a választások kedvező kimenetelét.

Ebben korszakban még nem Tiszavasvári, hanem Tiszalök¹⁴ az egyéni választókerületnek a központja. Rendre a kormánypárti¹⁵ jelölt nyerte a választásokat, függetlenül a párt aktuális nevétől. Megfigyelhető a jelölt állandósága, hisz Szabó Sándor, majd Vay Miklós lesz a képviselőjük választásokon keresz-

¹⁴ www.valasztas.hu

¹⁵ 1945-ben a későbbi kormány párti, a választásokat megnyerő párti képviselő. Ez alól csak az 1947-es választások kivétel, hisz Tiszalökön nem a Magyar Kommunista Párt érte el a legjobb eredményt, miközben a továbbiakban ők kerültek hatalomra.

tül. Az 1945-ös választásokon több mandátumos választókerzetek eredményei alapján osztották ki a mandátumokat, így már nem beszélhetünk egy képviselőről, de 1945-ben az országos eredményeknek megfelelően a Független Kisgazdapárt végzett a választókerületben is az élen.

Tiszalök választási eredményei 1920-1947				
választási év	párt	Jelölt	részvétel	eredmény
1920	KNEP	Benkó Gábor	n.a.	n.a. ¹⁶
	OKFP	Szabó Sándor		lemond
	Független	Korniss Ferenc		n.a.
1922	Egységes Párt	Szabó Sándor	56,84	78,22
	Andrássy-Friedrich Párt	Mészáros Gyula		21,12
1926	Egységes Párt	Szabó Sándor	n.a.	100,00
1931	Egységes Párt	Szabó Sándor	87,36	41,19
	Egységes Párt	Vay Miklós		58,81
1935	Független Kisgazdapárt	Póka-Pivnyi Béla	87,85	40,41
	Nemzeti Egység Pártja	Vay Miklós		59,59
1939	Független Kisgazdapárt	PüNKÖSTI Mihály	90,97	41,01
	Magyar Élet Pártja	Vay Miklós		58,99
1945	Független Kisgazdapárt		93,19	47,35
	Magyar Kommunista Párt			11,37
	Nemzeti Parasztpárt			25,48
	Polgári Demokrata Párt			1,17
	Szociáldemokrata Párt			14,62
1947	Magyar Kommunista Párt		n.a.	15,81
	Független Kisgazdapárt			12,05
	Szociáldemokrata Párt			9,22
	Nemzeti Parasztpárt			20,35
	Demokrata Néppárt			3,13
	Magyar Függetlenségi Párt			4,33
	Magyar Radikális Párt			1,11
	Független Magyar Demokrata Párt			31,83
	Polgári Demokrata Párt			2,17
Megjegyzés:	OKFP	Országos Kisgazda és Földműves Párt		
	Egységes Párt	Keresztény Kisgazda-, Földműves és Polgári Párt		
	Andrássy-Friedrich Párt	Keresztény Nemzeti Földműves és Polgári Párt		

¹⁶ Nincs adat- ezeknél a választásoknál sokszor elvesztek az adatok vagy megsemmisítették azokat.

Az 1926-os választások alkalmával csupán egy jelölt indult, így a választások eredménye egyhangú lett. A többi esetben több jelölt is indult, 1931-ben az Egységes Párt két jelöltje egymás ellen. Megfigyelhető, hogy miközben 1922-ben még 78-22 arányban nyer a kormánypárti jelölt, a '30-as években már „kiegyensúlyozottabbá válik a küzdelem. Az évtized három választásából kétszer is 58-42 arányban nyer a kormánypárti a jelölt.¹⁷ Az 1945-ös és 1947-es választások pedig már pártok között zajlottak több mandátumos választókeretekben, ahol a győztes lista már közel sem tett szert ekkora előnyre a többivel szemben.

A rendszerváltozás utáni választások részvételi eredményei ismeretében kijelenthető, hogy az országos részvétel magasabb, mint a választókerületi. A 2006. évben mivel már az első fordulóban eldőlt a választások eredménye nincs 2. forduló részvételi eredményünk. Az ország és a helyi átlag nem egészen 7,5 %-os eltérést mutat az országos részvétel javára.

év		országos	helyi	különbség
1990	I.forduló	65,09	52,44	12,65
	II.forduló	45,54	38,12	7,42
1994	I.forduló	68,92	61,53	7,39
	II.forduló	55,12	48,11	7,01
1998	I.forduló	56,26	45,73	10,53
	II.forduló	57,01	51,58	5,43
2002	I.forduló	70,53	63,74	6,79
	II.forduló	73,51	67,69	5,82
2006	I.forduló	67,83	64,11	3,72
	II.forduló	64,39	-	
Össz		62,42	54,78	7,42

Az I. és a II. forduló részvételi eredmények kapcsán elmondható, hogy miközben az I. forduló még jócskán elmaradt az országos részvételi eredménytől, addig a II. forduló már közelített az országos eredményhez. Feltehetően az I. fordulóban részt vett választópolgárok II. fordulás aktivitásának köszönhetően, vagyis nagyobb arányban mentek el újra szavazni, mint az országos átlag. Választásról választásra és fordulóról fordulóra közelített a helyi az országos részvételhez (kivételek ez alól az 1998-as eredmények, hisz mind az I. fordulás, mind a II. fordulás eredmény kilóg a tendenciából). Végül 2006-ban már 4 % alatti az eltérés az I. fordulóban az országos javára, a 16 évvel korábbiak ez már csak a harmada. A továbbiakban valószínűleg tovább fog csökkenni az eredmény, de a tökéletes kiegyenlítésére vagy a helyinek az országosnál nagyobb részvételi eredményére nem lehet számítani.

¹⁷ Jelen tanulmány nem tűzte ki célul az erre való okok megválaszolását. Így csak említés szintjén szerepel itt, hogy nagyban függtek az eredmények az éppen aktuális választási cenzusoktól.

A rendszerváltozás utáni első szabad választások jellemzője, hogy a korábbi évtizedek alatt háttérbe szorított, politikában éppen ezért kevésbé jártas, de kelendő önbizalommal rendelkező, magukat politikusnak elképzelni tudó személyek egyszerűen lehetőséget láttak kiélni ambícióikat. Ezért sok egyéni jelölt méretette meg magát, akár párt színekben, akár függetlenként. Az I. forduló aztán gyorsan megmutatta kik azok, akik a továbbiakban az országos politika szereplői lehetnek és kik azok, akiknek csak egy kis szerep jutott a nagy politikából. Kiderült, csak az országos médiában is sokszor és pozitívan szereplő, magát jól eladó pártok helyi jelöltjeinek van lehetősége, esélye a végső győzelemre és az olyan ismert szereplők is vereségre vannak ítélve, mint Berecz János¹⁸.

1990					
		egyéni		területi	országos
Párt	Jelölt	I.forduló	II.forduló		
Magyar Szocialista Munkáspárt	Berecz János	12,31	21,58	4,90	3,68
Vállalkozók Pártja	Bokor Imre	9,95		5,06	1,89
Független Kisgazdapárt	Farkas Antalné	10,58		13,75	11,74
Kereszténydemokrata Néppárt	Guth István	8,08		9,12	6,46
Agrárszövetség	Karakó László	7,01		5,30	3,14
Magyar Szocialista Párt	Kiss László	9,40		10,19	10,89
Szabad Demokraták Szövetsége	Makkai László	15,58	34,67	13,99	21,40
Magyar Néppárt-Nemzeti Parasztpárt	Olajos Árpád	4,28		1,29	0,75
Független	Turkó Sándor	3,25			
Szent Korona Társaság	Vajda László	2,94			
Magyar Demokrata Fórum	Várkonyi István	13,75	42,16	21,29	24,72
Fidesz				8,02	8,95

Az I. forduló 11 egyéni jelöltje közül már 15 %-kal első lehetett az SZDSZ képviselő-jelöltje. A legrosszabb¹⁹ eredményt elérő (Szent Korona Társaság) és az első között csak 12-12,5 % a különbség, tehát a verseny eléggé kiegyensúlyozott, nincsenek még előre lefutott választások. Az országos listát állítani tudó pártok közül a Fidesznek nincs jelöltje, az említett Szent Korona Társaságnak pedig nincs országos listája. Az eredmények osztályozását többféle szempont alapján vizsgálhatnánk, jelen helyzetben az országos és a területi listás eredményeket vetjük össze a helyi első érvényes forduló egyéni eredményekkel. Ez alapján két csoportot hozhatunk létre: a kiegyenlített eredményeket hozó és a nagy különbséget mutató csoportot. A csoportba besorolás alapja az 5 %-nál²⁰ nagyobb eltérés az egyéni (első érvényes forduló), a területi és az országos eredmények között. Ez alapján a

¹⁸ Azonban ha a későbbi választásokkal összevetjük az 1990-est fordítva is levonhatjuk a következtetést: a párt hovatartozáson túl ekkor még van szerepe, jó eredményt érhet el egy-egy kiemelkedő ismertséggel rendelkező személy.

¹⁹ Lehet-e rossznak nevezni egy majdnem 3 %-os eredményt egy olyan párt jelöltjétől, amely párt országos listát sem tudott állítani?

²⁰ A küszöb megállapítása önkényes alapon ment végbe, ez az 5 %-os eltérés véleményem szerint már elég nagy ahhoz, hogy releváns eltérést feltételezzünk a párt és a jelöltje helyi támogatottsága között, de talán nem túl is nagy, így ez alapján meg lehet osztani az eredményeket csoportokra. Vagyis nem külső okok miatt választottuk, hanem csak a felezésért, a felezés létrehozásáért.

kiegyenlített eredményeket produkálók közé sorolandó az FkgP, a KDNP és az MSZP, valamint az Agrárszövetség és a Magyar Néppárt-Nemzeti Parasztpárt. A nagy különbséget mutató csoportba sorolhatjuk a Vállalkozók Pártját, a Magyar Szocialista Munkáspártot, a Szabad Demokraták Szövetségét és a későbbi győztes Magyar Demokrata Fórumot. Közülük az utolsó három jelöltje került a II. fordulóra. Az MSZMP jó eredményét helyben (és országosan) ismert jelöltjének, Berecz Jánosnak köszönheti, vagyis azért lehetett ilyen nagy különbség az országos és a helyi eredménye között, mert miközben a párt országos támogatottsága alacsony volt, Berecz János helyben – korábbi érdemeire való tekintettel, vagy csak megszokásból- nagy támogatottsággal bírt. Az SZDSZ és az MDF jelöltjének eredménye jóval elmarad pártjuk országos eredményétől. Pártjukat már ismerték választóik, őket azonban még nem tudták megismerni, nem tudták azonosítani pártjaikkal, ezért érthettek el „rosszabb” eredményt.

A II. fordulás eredmények az országos tendenciához igazodnak, vagyis az MDF megszerezte a kispazda valamint a kereszténydemokrata szavazók bizalmát, miközben az SZDSZ-nek nem sikerült ilyen széles körű támogatói bázist létrehozni maga mellé, ezért Várkonyi István, az MDF jelöltje lett a vá-

1994					
Párt	jelölt	egyéni		területi	országos
		I.forduló	II.forduló		
Munkáspárt	Bán György	7,52		3,46	3,19
Magyar Igazság és Élet Pártja	Berkes József	2,37		1,68	1,59
Magyar Piacpárt	Bokor Imre	1,29			0,01
Cigányok Szolidaritási Pártja	Budai Kálmán	2,28			
Vállalkozók Pártja	Katona Gábor	1,66		1,16	
Független	Kenéz Mihály	1,58			
Magyar Szocialista Párt	Koltai Tamás	28,06	52,23	31,87	32,99
Szabad Demokraták Szövetsége	Lenti István	13,18	26,46	15,86	19,74
Független Kispazdapárt	Lovas Ferenc	7,02		8,59	8,82
Agrárszövetség	Molnár József	1,90		1,88	2,10
Független	Munkácsiné Vincze Edit	1,02			
Magyarországi Zöld Párt	Natkó Csaba	0,68		0,59	0,16
Magyarországi Szociáldemokrata Párt	Rédei István	3,17		1,59	0,95
Kereszténydemokrata Néppárt	Simon Endre	7,78		7,65	7,03
Fiatalközdemokráta Szövetsége	Vajda Lajos	8,38		7,43	7,02
Magyar Demokrata Fórum	Várkonyi István	9,92	19,93	11,72	11,74

lasztókerület országgyűlési képviselője. Említést érdemel, hogy az MSZP szavazók a II. fordulóra az állva maradt MSZMP-s jelöltre adhatták voksaikat, aki így 20 % fölé tornáztta magát, miközben pártja már kiesett a Parlamentből (ennek ellenére ért el ilyen szép eredményt).

Négy évvel később tizenhat egyéni jelölt indult a választásokon, tizenketten országos listát állító pártot, egy személy pedig területi listát állítani tudó pártot képviselt. Kettőn függetlenként vágtak neki a kampánynak. Az 1990-es választáshoz képest egy jelölt - az MSZP-s Koltai Tamás – már az I. fordulóban jelentős különbséggel vezetett, a többiek 10 % alatt szerepeltek, egymást szorosan követve. Ennek megfelelően a II. forduló nem okozott meglepetést és az MSZP-s jelölt diadalmaskodott, miközben mind a három II. fordulóra jutó jelölt körülbelül megduplázta I. fordulóbéli eredményét. Az összes jelölt a kiegyenlített eredményeket hozó csoportba sorolható, hiszen ebben az évben az MSZP sokkal több országos szavazatot kapott, mint a többi párt, s így azok kevés szavazaton osztozkodtak, tükrözve a helyi jelöltek eredményét.

A footballból kölcsönzött szabályt, a „győztes csapaton ne változtass” elvet betartva az MDF ezúttal is Várkonyi Istvánt indította, a többi párt azonban új személyeket indított. Várkonyin kívül a négy évvel korábbi indulók közül még Bokor Imre vállalta a megmérettetést, de időközben a Vállalkozók Pártjától a Magyar Piacpárthoz „igazolt”.

1998						
Párt	Jelölt	egyéni		területi		országos
		I.forduló	II.forduló		II. forduló	
Munkáspárt	Balogh Andrásné	6,97	4,53	3,20	2,21	4,08
Független Kisgazdapárt	Drótos Vince	15,02		19,21	12,50	13,78
Magyarországi Szociáldemokrata Párt	Együd János	3,51		1,00		0,13
Magyar Szocialista Párt	Juhász Ferenc	27,68	40,45	32,70	39,79	32,25
Kereszténydemokrata Néppárt	Kovács Kálmán	3,39		3,39		2,59
Vállalkozók Pártja	Legány András	5,46	4,67	0,71		0,09
Új Szövetség Magyarorszáért	Olajos Árpád	3,22		0,76	0,16	0,59
Szabad Demokraták Szövetsége	Pusztai József	8,57	7,03	5,27	3,15	7,88
Magyar Demokrata Néppárt	Turkó József	1,38		0,72		1,40
MDF + FIDESZ-MPP közös jelölt	Várkonyi István	20,31	37,44			
Magyar Igazság és Élet Pártja	Vattai János	2,79	4,10	2,65	2,48	5,55
Fidesz				24,19	37,05	28,18
Magyar Demokrata Fórum				3,33		3,12

Az 1998-as választásokon ismét tizenegy jelölt vállalta a megmérettetést, mind országos listát állítani tudó párt színeiben. Két érdekessége ennek a választásnak, hogy az első fordulóban a részvétel alacsony volta miatt a szavazás érvénytelen volt, ezért a II. fordulóban újra kellett szavazni a területi listákra. A másik pedig, hogy a két forduló közötti Fidesz-MDF megállapodásnak köszönhetően maradt meg az MDF-nek a parlamenti helye, hisz nem érte el a párt egyedül az 5 %-os küszöböt országos listán. A közös jelölt pedig az MDF-et már 1990 óta képviselő Várkonyi István lett.

A II. fordulóban minden I. fordulóban induló jelölt részt vehetett, de többen visszaléptek, így hatan maradtak. Egyéniben jobb eredményt ért el másodjára a Fidesz-MDF, a MIÉP és az MSZP jelöltje, míg rosszabbat az SZDSZ, a Vállalkozók Pártja és a Munkáspárt jelöltje. A Fidesz feltehetően a közös indulás, a többi jobboldali párt visszalépése és az MSZP-t leváltani akaró választópolgárok miatt, a MIÉP a bejutás után szimbolikus okok miatt javíthatott²¹ míg az MSZP javulását a „győzteshez húzás”-sal lehet magyarázni²². Az SZDSZ visszaesését (ami csupán 1,5 %-os) az MSZP-re való átszavazással lehet indokolni, míg a VP és a MP ismét nem érte el az 5 %-os küszöböt és szavazóik elvesztették beléjük vetett bizalmukat²³. A területi listákat tekintve szintén hasonló fejleményekre lehetünk figyelmesek, ha összehasonlítjuk az érvénytelen és az érvényes fordulót. Az MSZP és a Fidesz-MDF jobb eredményt ért el, a többiek rosszabbat, hisz csak ennek a két pártnak (Fidesz-MDF esetében szövetségnek) volt esélye a végső győzelemre. A legnagyobb visszaesést az Fkgy érte el, hisz szavazói közel egyharmada átszavazott. Valamennyi párt a kiegyenlített eredményeket hozó csoportba tartozna, ha az érvénytelen fordulót vennénk alapul. Két tényező azonban befolyásolta ezt: egyrészt az országos tendenciákhoz igazodva szavaztak a választópolgárok az első érvényes fordulóban. Másrészt a Fidesz és az MDF eredményeit II. fordulóban már nem lehet elválasztani egymástól, így nem lehet tudni az első érvényes forduló Fidesz-MDF szavazatok közül melyeket lehetne a Fideszhez, melyeket az MDF-hez számítani.

A választást végül ismét az MSZP jelölte nyerte, de ezúttal már Juhász Ferenc volt az indulójuk a korábbi győztes Koltai Tamás helyett. A többi pártnál szintén lecserélték a korábbi indulókat, viszont páran ismét elindultak másodjára 1990 után. Olajos Árpád a Magyar Néppárt-Nemzeti Parasztpártból mostanra az Új Szövetség Magyarországért jelöltje lett, míg a korábban független Turkó József a Magyar Demokrata Néppárthoz vette útját. Mind a ketten rosszabb eredményt produkáltak egyéniben ezúttal, mint nyolc évvel korábban. Várkonyi István ezúttal is elindult, immár a Fidesz támogatását is élvezve.

²¹ Szavazói nem tartották elvesztett szavazatnak a rájuk leadott szavazatokat, hisz a Parlament tagjaivá váltak az I. forduló eredményük következtében.

²² Az I. fordulóban egyéniben az MSZP jelöltje végzett az élen, ezért állhattak mellé a biznytalának.

²³ Pontosan a MIÉP szavazóival ellentétesen gondolkoztak, hisz ezen pártok kiestek – vagyis ismét nem kerültek be.

2002					
Párt	Jelölt	egyéni		területi	országos
		I.forduló	II.forduló		
Független Kisgazdapárt	Fekete József	1,18		1,37	0,75
Magyar Szocialista Párt	Juhász Ferenc	43,24	49,60	42,01	42,05
FIDESZ-MPP + MDF	Karakó László	38,13	50,40	44,34	41,07
Összefogás Magyarorszáért Centrum	Kovács Gábor	6,34		3,40	3,90
Magyar Igazság és Élet Pártja	Nagy Tibor	4,86		2,77	4,37
Szabad Demokraták Szövetsége	Pusztai József	3,19		2,69	5,57
Munkáspárt	Szöllősiné Fitos Éva	1,90		1,42	2,16
Szociáldemokrata Párt				0,31	0,02
Magyarországi Roma Párt				0,26	0,01

A 2002-es választásokra csökkent le a jelöltek száma radikálisan, hiszen már csak heten tudták összegyűjteni a megfelelő számú ajánlószelvényt. További két párt tudott listát állítani a megyében. A helyi és országos eredmények egyre közelebb kerültek egymáshoz választásról választásra, s mostanra már csak a Fidesz-MDF egyéni jelöltje és a megyei eredménye között van 5 %-osnál nagyobb különbség. Sikerült fordítani 1990 után másodjára az I. fordulás másodiknak és ismét az MDF jelöltje nyerte a választást (Fidesz-MDF pontosítva, de 1990-ben az MDF-nek sikerült). Ezúttal azonban itt is változás állt be, hiszen az eddig mindig induló Várkonyi István helyett ezúttal Karakó László indulhatott, aki már 1990-ben is megmérettethette magát, akkor még az Agrárszövetség színeiben. Egyéni eredménye most ötszöröse a korábnak, ez is jelzi a párt hovatartozás jelentőségét. Az MSZP ezúttal a korábbi győzójének szavazott bizalmat és így tett az SZDSZ is, akiknél Pusztai József ismételt, de korábbi eredményét meg se tudta már közelíteni (se egyéniben, se a pártja területi listán, tükrözi ez az SZDSZ további gyengülését országos szinten).

2006				
		egyéni	területi	országos
Párt	Jelölt	I.forduló		
Magyar Szocialista Párt	Juhász Ferenc (+ SZDSZ)	53,96	45,47	43,21
Fidesz-Magyar Polgári Szövetség + Kereszténydemokrata Néppárt	Karakó László	39,33	44,45	42,03
Szabad Demokraták Szövetsége	MSZP közös		3,29	6,50
Magyar Demokrata Fórum	Várkonyi István (+ ÖFM ²⁴)	6,06	4,16	5,04
Kereszténydemokratapárt – Keresztény- szociális Centrum Összefogás	Takács János	0,66	0,10	0,04
Magyar Igazság és Élet Pártja-Job- bik Magyarországért Mozgalom			1,65	2,20
MFC Roma Összefogás Párt			0,15	0,08
Centrum Összefogás			0,35	0,32
Magyar Vidék és Polgári Párt			0,11	0,05
Magyarok Egymásért Szövetség			0,27	0,01

A legutóbbi választáson már csak négy párt volt képes jelöltet állítani, miközben tíz területi lista is indult. Ezúttal is minden párt a kiegyenlített eredményeket hozó csoportba sorolható, ha feltételezzük, hogy az SZDSZ nagyjából a területi listájával megegyező szavazatot kapott volna egyéniben is. Az MSZP és az SZDSZ közös indulása nagyban hozzájárult ahhoz, hogy ismét meg tudja szerezni a baloldal az egyéni mandátumát a választó kerületnek. További újdonság, hogy a jelöltek a már „megszokott emberek”, hiszen Juhász Ferenc az MSZP, Karakó László a Fidesz-KDNP, míg Várkonyi István ismét részt vett az MDF jelöltjeként.

A JELÖLTEK

Az eddigi választásokon 41 egyéni jelöltje volt a választókerületnek, 49 alkalommal indultak összesen 18 különböző párt színeiben. A jelöltek némelyike ugyanazon párt képviselő-jelöltje volt minden alkalommal amikor elindult (Várkonyi István: 1990,1994,1998,2006-MDF; Juhász Ferenc: 1998,2002,2006-MSZP;

²⁴ Összefogás Megyénkért

Pusztai József: 1998,2002-SZDSZ), más függetlenből lett párt jelölt (Turkó Sándor: 1990-független, 1998-MDNP) vagy pártot cserélt az évek alatt (Bokor Imre: 1990-VP, 1994-Magyar Piacpárt; Karakó László: 1990-ASZ, 2002-Fidesz-MDF). A legtöbb alkalommal a már említett Várkonyi István indult – négy alkalommal- és egyszer el is nyerte a mandátumot. A jobboldali pártok kétszer, a baloldaliak háromszor szerezték meg a mandátumot, ismételni egymás után még senki nem tudott, hisz a '94-es győző Koltai Tamás helyett négy év múlva párttársa Juhász Ferenc indult, aki most nyerte meg másodjára a körzetet, ami köztes időben a Fidesz-MDF jelöltjéé volt. Jobboldali párt jelöltje az I. forduló végén még nem állt az élen, így mind két esetben fordítania sikerült a jobboldali pártoknak, ezzel összefüggésben mindig a baloldalé az I. fordulás győzelem²⁵. Éppen ezért idén a baloldali pártok együtt, közös jelölttel vágtak neki a megmérettetésnek, ezzel maximalizálva már az első fordulóban szavazataikat, hogy elérjék az abszolút többséget és elkerüljék a II. fordulót, amely könnyen lehet, hogy a Fidesz-KDNP-nek kedvezett volna a II. fordulás „hagyományoknak” megfelelően. Az SZDSZ által egyéniben „elvit” 3-5 % (vagyis a területi listáéval hasonló) elég lett volna a II. fordulás induláshoz –elvitte volna az MSZP-től -, kérdés azonban, hogy a Fidesz-KDNP-nek ki lépett volna vissza, vagy kitől várhattak volna még szavazatokat a szövetségi stratégiájuk következtében, hisz nem maradt már párt mellettük. Az MDF szavazói könnyen lehet, hogy inkább el se mentek volna a Fideszre szavazni, vagy inkább ellene szavaztak volna (az országos tendenciáknak megfelelően), így nem lehet biztosan tudni kitől is várhatott volna még segítséget a Fidesz-KDNP helyi szinten a II. fordulóban.

A dolgozat hátralévő részében a 41 jelölt a választókerületben jelenlegi politikai tevékenységét, tisztségét vesszük sorba. Az országos politikában való részvétel kiinduló pontja, a tapasztalat megszerzésének helye, a bázis kiépítésének tere, a helyi önkormányzati képviselőség. A 2002-es önkormányzati választások alkalmával többen is részt vettek jelöltként, többen el is nyerték kiválasztott pozíciójukat helyi vagy megyei szinten.

Az 1990-es jelöltek közül Farkas Antalné továbbra is az FkgP-t jelenítette meg a választókerületben, ezúttal Tiszabercelen indult önkormányzati jelöltnek, de a kislistás választáson nem került az első 9, még mandátumot eredményező helyek egyikére (7 szavazattal maradt le). Berecz János az MSZMP egykori KB-titkára Gávavencsellőn²⁶ független jelöltként indult el a kislistás választáson, de 16 szavazattal lemaradt a még bejutó 11. helyezettől. Dr. Olajos Árpád előbb a Magyar Néppárt-Nemzeti Parasztpárt, majd 1998-ban az Új Szövetség Magyarorszáért-nak is a képviselő-jelöltje volt, hogy 2002-ben már, mint a MIÉP 10000 és az alatti települések megyei listáját vezesse, ered-

²⁵ Vagy az SZDSZ-é, amely 1990-ben vezetett az I. forduló után.

²⁶ A szomszédos országgyűlési egyéni választókerületekben találhatunk egy másik Berecz Jánost is. Így elképzelhető, hogy a hely ismerete hiányában elkövettük azt a hibát, hogy összecseréltük a személyeket. Ez esetben elnézést. Azonban a tanulmány célja nem a személyek nyomonkövetése, hanem az eredmények értelmezése fontosabbnak tartjuk, hogy szerepeljenek mindannyian az egykori jelöltek, minthogy kihagyjunk valakit.

ménytelenül. Hasonlóan hosszú utat járt be Turkó Sándor, aki először függetlenként, majd 1998-ban a Magyar Demokrata Néppártot képviselte, hogy 2002-ben az MSZP-nél kössön ki, mint a 10 000 és az alatti települések listájának a 33. helyezetteje, ami természetesen már nem eredményezett bejutást. Emellett Gávavencsellőn a párt polgármester-jelöltje, valamint egyéniben és a kompenzációs listán is szerepelt, s egyéniből került az önkormányzati testületbe, hisz a polgármester választást az a Karakó László nyerte, aki 2002-ben is és 2006-ban is a Fidesz jelöltje volt, és előbb meg is nyerte az országgyűlési választást. Karakó ezen kívül a megyei közgyűlésnek is a tagja, hiszen a 10 000 és az alatti településeken a 4. helyen szerepelt pártja listáján.

Budai Kálmán 1994-ben a Cigányok Szolidaritása Pártja jelöltjeként vett részt az országgyűlési választásokon, 2002-ben függetlenként nem került be kislistán Tiszadob önkormányzati képviselő testületébe, de a cigány kisebbségi önkormányzatnak tagja lehetett. Az 1994-es győztes Koltai Tamás Tiszavasváriban egyéniből került az MSZP jelöltjeként a képviselő testületbe, ahová a 2002-es országgyűlési választásokon is induló Fkgs-s Fekete József is egyéniből jutott be. Lenti István 1994-ben még mint az SZDSZ jelöltje szerepelt, de 2002-ben már a Fidesz-MKDSZ-KPE 10 000 és az alatti települések listájának az ötödik helyéről került a megyei közgyűlésbe, ahová egykori utódja az 1998-ban és 2002-ben is SZDSZ-esként induló Pusztai József a 10 000 és az alatti települések listájának 11. helyéről nem került be. Számára így Ibrány községben a kislistáról nyert mandátum biztosítja a politikában való további részvételt. Különös helyzetben volt Tiszalök, hiszen polgármester-jelöltjei korábban indultak már országgyűlési választásokon is. Balogh Andrásné 1998-ban a Munkáspárt, Drótos Vince szintén 1998-ban a Független Kisgazdapárt, valamint Kovács Gábor 2002-ben az Összefogás Magyarországért Centrum színeiben. Ezúttal már mindannyian mint független jelöltek indultak, s végül a megyei közgyűlésbe az Összefogás Megyénekért jelöltjeként is helyet kapó Kovács Gábor diadalmaskodott. Drótos Vince szintén szerepelt a megyei közgyűlési jelöltek között, a Vállalkozók Pártjának a 10 000 és az alatti települések listáját vezette, de be kellett érnie Balogh Andrásnéval együtt a tiszalöki kislistás eredményének sikerével, aminek köszönhetően mind a ketten tagjai a helyi önkormányzati testületnek. Szintén a 2002-es indulók közül kerül ki a Tiszaeszláron kislistáról bejutó Nagy Tibor, aki MIÉP-et képviselte és jelenítette meg mind a két alkalommal. A megyei közgyűlésbe pártja 10 000 és az alatti listájának második helyéről szerezhetett volna mandátumot. A 2006-os választásokon a Kereszténydemokratapárt-Keresztényszociális Centrum jelöltje volt Takács János, aki 2002-ben még Rakamazon szerezte első tapasztalatait a választásokkal kapcsolatban, további párhuzam, hogy egyik alkalommal se sikerült mandátumot szereznie, mivel

függetlenként kislistáról nem került be a képviselő testületbe, 15 szavazattal maradt le.

A fenti elemzés számos kérdést vet fel, melyek további tanulmányok kiinduló pontjaivá válhatnak. Az országos egyéni választókerületi eredményeket tárgyaló része érinti a jobboldal, azon belül annak vezető erejének, a Fidesznek sorozatos egyéni választókerületi vereségeinek tárgyszerű leírását, kerülve a témába való belemerülést, hiszen jelen helyzetben nem ez volt a tanulmány célja. Mindazon által nem lehet szó nélkül elmenni azok mellett az összefüggések mellett, amelyeket az ábrák tanulmányozása során tapasztaltunk: a Fidesz a korábbi egyéni választókerületeiből nem tudott visszaszerezni, sőt még továbbiak elvesztését is el kellett könyvelnie. További tanulmányok tárgyát képezhetik a szóban forgó települések 2002-es önkormányzati választásának tanulságai, melyek e dolgozatban terjedelmi és tárgyi okok miatt már nem kerülhettek be, valamint a részvételi adatok országoshoz igazodásának okai is elemzés tárgyát képezhetik még a jövőben.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Kuglics Gábor: A vas megyei 5. számú választókerület politikai viszonyai 1990-2002, in: Fipolit, 2003, Antológia Kiadó

A 2002-es országgyűlési választások, Politikai Elemzések III. évfolyam 4.szám 2002. július
Parlamenti Választások 2002, Politikai szociológiai körkép,
MTA Politikai Tudományok Intézete, Századvég Kiadó, Budapest, 2003

Országgyűlési választások: 1920-1947

<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jel2047.php?mszkod=111102&evvalaszt=1920&jeltip=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valered3.php?mszkod=111301&evvalaszt=1920&evkkod=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jel2047.php?mszkod=111102&evvalaszt=1922&jeltip=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valered3.php?mszkod=111301&evvalaszt=1922&evkkod=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jel2047.php?mszkod=111102&evvalaszt=1926&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jel2047.php?mszkod=111301&evvalaszt=1926&evkkod=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valered3.php?mszkod=111301&evvalaszt=1931&evkkod=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jel2047.php?mszkod=111102&evvalaszt=1931&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valered3.php?mszkod=111301&evvalaszt=1931&evkkod=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jel2047.php?mszkod=111102&evvalaszt=1935&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valered3.php?mszkod=111301&evvalaszt=1935&evkkod=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jel2047.php?mszkod=111102&evvalaszt=1939&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valered3.php?mszkod=111301&evvalaszt=1939&evkkod=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valered3.php?mszkod=111301&evvalaszt=1945&evkkod=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valered3.php?mszkod=111301&evvalaszt=1947&evkkod=1&jny=hun>

1990:

<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jelolt.php?mszkod=112101&evvalaszt=1990&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112401&evvalaszt=1990&lvford=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112401&evvalaszt=1990&lvford=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112401&evvalaszt=1990&lvford=2&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112401&evvalaszt=1990&lvford=2&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112402&evvalaszt=1990&lvford=1&jny=hun>

1994:

<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/jelolt.php?mszkod=112101&evvalaszt=1994&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112401&evvalaszt=1994&lvford=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112401&evvalaszt=1994&lvford=1&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112401&evvalaszt=1994&lvford=2&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112401&evvalaszt=1994&lvford=2&jny=hun>
<http://www.vokscentrum.hu/valaszt/valeredm.php?mszkod=112402&evvalaszt=1994&lvford=1&jny=hun>

1998:

<http://www.valasztas.hu/ujweb/index.htm>
<http://www.valasztas.hu/ujweb/index.htm>
<http://www.valasztas.hu/ujweb/index.htm>
<http://www.valasztas.hu/ujweb/index.htm>

2002:

http://www.valasztas.hu/parval2002/so02/ered_ind.htm

http://www.valasztas.hu/parval2002/so02/ered_ind.htm

http://www.valasztas.hu/parval2002/so02/ered_ind.htm

2006:

http://www.valasztas.hu/parval2006/hu/09/9_0.html

http://www.valasztas.hu/parval2006/hu/09/9_0.html

Önkormányzati eredmények, 2002:

http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/ver/start2_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/ver/start2_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/ver/start2_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/ver/start2_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/ver/start2_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/ver/start2_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/ver/start2_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

http://www.valasztas.hu/onkval2002/so02/ered_ind.htm

